

57452

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**PEYZAJ PLANLAMADA HEYKEL VE
PLASTİK ÖĞELERİN
YERİ VE MEKANA ETKİSİ**

T.C.
DOKÜ

İSTANBUL
İSTANBUL MERKEZİ

Mimar Oya BERKMEN

Peyzaj Planlama Anabilim Dalında

Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Doç.Dr. Mehmet TUNBIŞ

İSTANBUL - 1996

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı	2
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	2
2. BÖLÜM: HEYKEL SANATI VE PEYZAJ	4
2.1. Heykel Tanımı ve Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi	4
2.1.1. Türk Heykel Sanatının Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi	13
2.2. Peyzaj Planlamada Heykel ve Plastik Öğelerin Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi	15
2.2.1. Günümüzde Peyzaj Planlamada Heykel ve Plastik Öğeler	35
3. BÖLÜM: HEYKEL VE PLASTİK ÖĞELERİN PEYZAJ MEKANINA ETKİSİ AÇISINDAN NİTELİKLERİNE GÖRE SINIFLAN- DIRILMASI	37
3.1. Heykel ve Plastik Öğelerin Sergilenme Amacı ve Biçimsel Farklılığından Kaynaklanan Çeşitleri	37
3.1.1. Figüratif Heykeller	37
3.1.2. Sembolik Heykeller ve Plastik Öğeler	38
3.1.3. Soyut Heykel ve Plastik Öğeler.....	38
3.1.4. Anıt Heykeller	40
3.1.5. Büstler	42
3.1.6. Alçak ve Yüksek Kabartmalar.....	42

3.1.7. Heykel Tanımına Girmeyen Ancak Birer Heykel Etkisi Yapan Elemanlar	44
3.2. Heykel ve Plastik Öğelerin Oluşturulmasında Yararlanılan Materyaller ...	45
3.2.1. Cansız Materyal İle Oluşturulan Heykel ve Plastik Öğeler.....	46
3.2.2. Canlı Materyal İle Oluşturulan Heykel ve Plastik Öğeler.....	52
3.2.3. Canlı-Cansız Materyalin Birarada Kullanılması İle Oluşturulan Heykel ve Plastik Öğeler	56
3.3. Heykel ve Plastik Öğelerin Peyzaj Planlamada Kullanım Alanları.....	62
3.3.1. Meydan Düzenlemelerinde Heykel ve Plastik Öğeler.....	62
3.3.2. Yollarda Heykel ve Plastik Öğeler	66
3.3.3. Parklarda Heykel ve Plastik Öğeler.....	71
3.3.4. Açık Hava Müzelerinde Heykel ve Plastik Öğeler.....	74
3.3.5. Mimari Yapı Bahçesinde Heykel ve Plastik Öğeler.....	81
3.3.5.1. Özel Konut Bahçesinde Heykel ve Plastik Öğeler	83
4. BÖLÜM: HEYKEL VE PLASTİK ÖĞELERİN PEYZAJ MEKANINA ETKİSİNİN TASAR ÖĞELERİ, TASAR İLKELERİ, ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ AÇISINDAN İRDELENMESİ.....	87
4.1. Heykel ve Plastik Objelerin Tasar Öğeleri Açısından İrdelenmesi	87
4.1.1. Işık ve Gölge.....	87
4.1.2. Hareket	90
4.1.3. Aralık.....	91
4.1.4. Ölçü	93
4.1.5. Doku.....	97
4.1.6. Renk	99
4.1.7. Biçim	101
4.2. Heykel ve Plastik Öğelerin Tasar İlkeleri Açısından İrdelenmesi.....	105
4.2.1. Uygunluk.....	105
4.2.2. Zıtlık.....	108

4.2.3. Denge.....	110
4.2.4. Egemenlik.....	112
4.2.5. Tekrar	115
4.2.6. Birlik.....	117
4.3. Heykel ve Plastik Öğelerin Şekil-Zemin İlişkisi Açısından	
İrdelenmesi	118
4.3.1. Heykel ve Plastik Öğede Zemin Düzlemi	118
4.3.2. Heykel ve Plastik Öğede Düşey Düzlemi.....	121
4.3.3. Heykel ve Plastik Öğede Üst Örtü Düzlemi.....	124
5. BÖLÜM: HEYKEL VE PLASTİK ÖGELERİN MEKANA ETKİSİ VE	
MEKAN İÇİNDEKİ YERİ.....	126
6. BÖLÜM: SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	130
6.1. Sonuçlar.....	130
6.2. Öneriler.....	133
KAYNAKLAR	135
ÖZGEÇMİŞ	140

ÖNSÖZ

Tezimin hazırlanmasında, çalışmalarımı yönlendiren Sayın Doç.Dr. Mehmet TUNBIŞ'e , eğitimimin her anında yanımda olan, bana destek veren değerli aileme, ve tezimin sunuş aşamasında ilgi ve yardımlarından dolayı sevgili eşim Hamdi YAKAR'a teşekkür ederim.

OYA BERKMEN

ÖZET

Peyzaj, yapıların ve doğanın özelliklerine uygun fonksiyonel, rasyonel ve estetik bir çevre düzenleme sanatıdır. Düzenleme bir taraftan yüzeyle, diğer taraftan hacimle, formla ve özellikle plastik öğelerle yaratılan üç boyutlu ortamdır.

Araştırma konusu olarak seçilen heykel ve plastik öğelerde, peyzaj planlamalarında mekanı fonksiyonel ve estetik açıdan etkileyen sanat eserleridir.

Heykel ve plastik öğeler süreç içinde değişiklikler göstererek peyzaj planlamada bugünkü yerini almıştır. Ancak bu süreci tamamlarken ve halen mekan içinde heykel ve plastik öğelerin konumu ve mekana etkisi açısından birçok problemleri bulunmaktadır.

Bu problemler peyzaj düzenlemelerinde mekanı etkilediği gibi bireyler üzerinde de olumsuz gelişmeler yaratmaktadır. Bu sorunları ortaya çıkarmak ve çözüm önerileri getirmek amacıyla birkaç aşamadan oluşan bir araştırma yöntemi izlenmiştir.

Araştırma sonucu, heykel ve plastik öğelerin peyzaj planlama açısından önemi, mekana etkisi ve uygulama yönünden problemleri saptanmıştır.

Sonuç olarak problemlerin temelinde heykel ve plastik öğelerin plansız konumlanmaları ve bu plansızlığın getirdiği sorunlar oluşturmaktadır. Bu sorunlara çözümler eserlerin tasar öğeleri ve ilkeleri ışığı altında planlanması ile ilişkilidir. Ayrıca tasarım sırasındaki koordinasyon ve uygulama metodları ile ilgili bazı çözümler önerilmektedir.

ABSTRACT

Landscaping is a functional, rational and esthetic environment arrangement art suitable to the peculiarities of structures and nature. Arrangement is a three dimensional social setting established by surface and on the other hand by volume, form and especially by plastic elements. Sculptures and plastic elements chosen for the investigation subject are the art works that effect the place during landscape plannings in functional and esthetic point of view.

Sculptures and plastic elements take their current places in landscape planning by showing modifications by time. But while completing this period there exist many problems about the place and effect to the place of the sculptures and plastic elements.

These problems both effect the place during landscaping arrangements and create negative developments on the individuals. To determine these problems and propose some solutions, an investigation method consists of few phases was followed.

As a result of the investigation, the importance of sculptures and plastic elements for the landscaping planning, their effects to the place and their application problems were determined.

The unplanned placements of the sculptures and plastic elements and results of this unplanning form the basic lines of these problems. The main solution for these problems is to plan the art works according to their principles and elements. Besides some solutions related to the coordination and application methods during planning are proposed.

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Peyzaj insanların ve toplumun daha iyi yaşaması için estetik ve fonksiyonel yönden ahenkli mekanlar yaratma sanatıdır. Mekan oluşturma kütlelerin, yüzeylerin ve çizgilerin çeşitli formların ve hacimlerin kompozisyonu ile tasarımılanan üç boyutlu ortamdır.

Bir düzenleme içinde yer alan tüm objeler ve cisimler birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri gibi sonuçta meydana gelen mekanın yapısını ve karakterinide belirler. Bu nedenle tasarıma giren her objenin nitelikleri planlamayı etkileyen önemli bir unsurdur.

Tarihin belirli dönemlerindeki toplum yapılarındaki değişkenlik peyzaj düzenlemelerine farklı boyutlar getirerek gerek ruhsal, gerekse biçimsel yönden farklılıklar kazandırmıştır. Gerçekte doğa kendi başına mükemmel bir sanat eseridir. Ancak peyzaj düzenlemelerinde yapılan küçük ilaveler ve yaratıcı çözümler ile peyzajın estetik ve fonksiyonel yönden niteliklerini arttırmak mümkündür. Bu nedenle kimi dönem bitkisel elemanlar düzenlemede önem kazanırken kimi zamanlarda mimari yapılar ve artistik elemanlar planlamada etkin olmuştur.

Üç boyutlu sanat eseri olan heykel ve plastik öğeler peyzaj düzenlemelerinde sergilendikleri mekana plastik değerlerle anlam kazandıran elemanlardır. Ancak peyzaj düzenlemelerinde eserlerin giderek daha çok yer alması ile birtakım problemlerde ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın amacı, heykel ve plastik öğelerin peyzaj planlamada önemi, eserlerin mekan içindeki konumu ile estetik ve fonksiyonel yönden mekana olan etkisini ortaya koymayı hedefler.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Heykel ve plastik öğelerin peyzaj düzenlemelerinde yer alması ile eserler farklı bir boyut kazanmıştır. Ancak heykel ve plastik öğenin nasıl bir mekan oluşturduğu, çevresiyle olan uyum ve bütünlüğü, mekan içindeki konumuna bağlı olarak oluşturduğu mekanın nitelikleri, heykel ve plastik öğenin formunu belirleyen, içeriğe eklenir. Heykel ve sergileneceği alan bir bütündür. Bu alanı düşünmeden eseri yaratmak ışık yada formu düşünmeden heykel yaratmakla aynı değerdedir.

Buna bağlı olarak çalışmanın kapsamı içinde dış mekan düzenlemelerinde yer alan heykel ve plastik öğelerin niteliklerine bağlı olarak buldukları mekan ve çevresine olan olumlu olumsuz etkileri araştırılmıştır.

Araştırmamız içinde kapalı mekanlarda sergilenen heykel ve plastik öğeler ile mimari yapı üzerinde uygulanan eserler araştırmamız kapsamı içinde değildir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın amaç ve kapsamına değinirken belirttiğimiz gibi heykel ve plastik öğelerin peyzaj planlama da önemini ve buna bağlı olarakta tasarım ve uygulama hatalarını ortaya koymak ve bunlara çözüm önerileri getirmek amacı ile altı bölümden oluşan bir çalışma yöntemi izlenmiştir.

1. Bölümde : Çalışmanın amacı, kapsamı ve çalışma yöntemi açıklanmaktadır.
2. Bölümde : Heykel tanımı ve heykelin tarihsel süreç içindeki gelişimi ile Türk heykel sanatının gelişimi ve özellikleri, ayrıca dış mekanda peyzaj düzenlemelerinde heykel ve plastik öğelerin tarihsel süreç içindeki gelişimi ile günümüzde peyzaj planlamada heykel ve plastik öğelerin özellikleri anlatılmaktadır.

3. Bölümde : Heykel ve plastik öğelerin peyzaj planlama açısından niteliklerine göre bir sınıflandırmaya gidilmiştir. Heykel ve plastik öğelerin sergilenme amacına bağlı olarak gelişen biçimsel farklılıkları, eserlerin tasarımında kullanılan materyaller ile peyzaj planlamalarında heykel ve plastik öğelerin kullanım alanları ve özellikleri açıklanmaktadır.
4. Bölümde : Heykel ve plastik objelerin tasar öğeleri, ilkeleri ve şekil-zemin ilişkisi ve etkisi açısından incelenmesi anlatılmaktadır.
5. Bölümde : Peyzaj planlamada heykel ve plastik öğelerin mekan içindeki konumu ve buna bağlı olarak mekana olan etkisi açıklanmaktadır.
6. Bölümde : Sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

2. BÖLÜM: HEYKEL SANATI VE PEYZAJ

2.1. Heykel Tanımı ve Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi

Güzel sanatların bir kolu olan “Heykeltçilik” alanında yapılan eserlerdir. Biçimsiz bir maddeyi çeşitli yöntemlerle işleyerek biçim verme sanatıdır. Taş, tunç, kil alçı, mermer, demir, tahta gibi maddelerin yontulması, kalıba dökülmesi veya yoğrulup pişirilerek üç boyutlu hale getirilmesidir. Heykeltçilik sanatların en eskisi ve en evrenselidir. Heykeller tabiattaki bir cismin benzerini ya da bir fikri canlandırır. (Hayat, 1968).

İnsanlığın eskitaş çağlarından bu yana eserleri ile çizdiği grafik işlendiğinde, küçük avcı topluluklarından köylere, köylerden site hayatına, site hayatından kent devletlerine ve daha sonraları imparatorluklar ve çeşitli devlet yönetimlerine varılır.

İnsanlık tarihi büyük bölümler halinde üç önemli kültür dönemine ayrılır. Bunlar 1) Yağma kültürü 2) Tarım kültürü 3) Bilimsel teknoloji kültürüdür. Yağma kültüründen tarım kültürüne geçiş oldukça sancılı bir dönem olmuş ve bu geçişte, primitif halk sanatlarının doğuşu, site ile birlikte anıtsal mimarinin ortaya çıkışı, sanat eserinde kompozisyon fikrinin idrak edilmesi, büyük dinlerin belirmesi hep tarımsal kültür döneminde insanlığın malı olmuştur. Yağma kültüründen sitenin doğmasına kadar geçen zaman içinde sanat eserlerinin uslubunda anıtsal nitelikler olmadığından, bu devrenin eserlerine “Primitif Halk Sanatları” diyoruz. Bu dönemde toplumlarda ilk kez anıtsal uslupli arkaik eserler görüyoruz. Primitif halk sanatları yarı tarımcı ve çobanlıkla geçinen topluluklarda gözlemleniyor. (Turani ,1983)

Primitif halklarda görülen heykel’in özelliklerini incelediğimizde; verimlilik tanrısı heykelleri gittikçe çoğalıyor ve geniş kalçalı, iri göğüslü , taşkın karınlı, taştan topraktan ve ağaçtan yapılmış heykellerdir. Tamamen çıplak olanları bulunduğu gibi giyinik olanları da vardır. Heykellerde ifade edilen herhangi bir hareket yoktur. Hareket duruktur. Mekan kavramı henüz gelişmemiştir.

Arkaik dönemde heykellerde, mekan kavramının geliştiği görülür. Figürlerin bastığı yere bir çizgi konur ve mekan belirlenir çok azda olsa heykeller kişisel özellikler gösterir ve azda olsa primitif halkların heykellerinden ayrılır. Oranlar insan ölçülerinin kaba, fakat gerçek boyutlarını yansıtır vucutta eklem yerleri belirmeye başlamıştır. Ancak arkaik biçimlendirmede, doğa gözlemi ile mantiki biçimlendirme yan yana yürür. (Turani, 1983).

Arkaik usluğ giderek yerini klasik usluba bırakıyor. Arkaik dönemde sanatçının tamamen din ve devlet adamının emrinde olduğunu biliyoruz. Klasik dönem bu niteliklerden sıyrılmamanın olduğu dönemdir. Klasik dönemde heykel, arkaik dönemde heykelde görülen tanrısal ifade yerini dünyevi insan tipine bırakır. İnsan vücudunda ve yüzde daha detaylı bir işleme tekniği vardır. Vücut yapıları anatominin doğal şeklinin ideal ölçülerini yansıtır. Ölçü, denge, kompozisyon önem kazanır. Arkaik dönemdeki simetrik duruş yerine, asimetrik duruş önem kazanır klasik heykelde vücudun doğasal biçimli ifadesine karşılık saçlar, doğa gözleminden elde edilmiş ve güzelleştirilmiş inşai bir düzenden gösterilir. Heykeller tek figürlüdür yani grup heykelleri itibar görmez.

Klasik dönemden sonra sanat eserlerinde başka bir biçimlendirme tarzı görülür. Bu dönem kişilere özgü güzelliklerin keşfedildiği dönemdir bu dönemde ressam ya da heykeltıraş bir yandan saray konularını bir yandan da halk tabakasını konu olarak işlemeye başlarlar. Bu dönem barok uslubunun ortaya çıktığı dönemdir. Barok, son derece detaylı bir sanat niteliği taşır. Bu dönemde yapılar bir süs azametine tutulmuş gibidir. Bu dönemde heykellerde, resim sanatının rengi hariç bütün özellikleri aynen görülür.

Pers döneminde heykel sanatını incelediğimizde, Eti'lerde küçük kent devletleri zamanında büyük heykellerde yapılmıştır. Kültepe'de yapılan kazılarda anıtsal binalar ortaya çıkmıştır. Eti heykeli incelendiğinde heykelticilerin belirli bir talimata göre çalıştıkları görülmektedir. Eti heykeli kesinlikle dış etkilerde kalmamıştır. Saç biçimi, elbise ve vücut uzuvlarında, belirli bir şema dikkati çekmektedir. (Turani, 1983)

Greksanatına geldiğimizde, Yunan sanatının batı dünyasının kültür ve sanatına temel olduğunu görüyoruz. Napolyon'un Mısır ziyaretine kadar bilinen en eski sanat Yunan sanatı idi. Yunanda heykel bir plastik olmaktadır. Yunan sanatında asıl ilke, seyircinin bakış noktasından hareket edilmesidir. Bu bakımdan heykel, başkalarının görmesi, onu değerlendirmesi noktasından ele alınmıştır. Yunan heykelinde kişi değil, ortak ideal insan tipi önem kazanmıştır. Yunan sanatında hal ve hareketin, sportif çalışmalardaki örnek olacak durumların başkalarına sunulması, gösterilmesi için yani eğitsel yönden, halk eğitimi bakımından önem kazandığını görüyoruz. Yunanda heykel, insan vücudunun ideal ölçüleri, halk gözünde önem kazandığından, çıplaklık cinsel yönden değil, örnek eğitim birimi olarak değerlendirilmiştir. Yunan heykelinde hem matematiksel bir ölçü, hemde dikkatli bir doğa gözlemi vardır. Yunan heykeltçisi, heykelde bir formu belirterek göstermenin büyük bir çekici değer olduğunu anlamıştır. Form belirtme isteği, hiçbir ilk uygarlık sanatında bu anlamda görülmemiştir. Gizlemek ve hissettirmek gibi çok ince niyetler, ilk kez o zamanki yunan heykelinde görülmektedir.

İ.Ö. III. ile 1.yy arasını kapsayan dönem Hellenistik dönemdir. Bu çağda büyük İskender'in parçalanmış olan imparatorluğunun yerinde doğan devletler, yeni kültürün temsilcileri olurlar. Böylece yunan kültürü Önasya'dan Mısır'a kadar olan ülkeleri etkiler. Hellenistik çağ Greksanatının dağılması çağıdır. Bu çağda tanrılara olan itibar kaybolur. Bu dönemde heykelde tanrısal birimden, kişi karakterine yönelen eserlerin varlığını görüyoruz. Heykel sanatının figürleri, gösterişli, kitleli, parçalı, atletik, adaleli ve kuvvetli görülmektedir. Hellenistik heykelde, önceleri, insan figürlerinin tek tek anlatımını görüyoruz. Bunun yanısıra dans eder gibi hareketler dikkati çekmektedir. Bu dönemde çıplak çocuk heykelleri ortaya çıkmasıdır. Ayrıca yalnız zengin insanların değil fakir halk tabakalarının da heykel konusu olduğu görülmektedir.(Turani ,1983)

Mısır sanatında heykel mimarisinden özgür olarak ortaya çıkmıştır. En önemli örneklerinden biri 3.Sulale krallarından Dyozer'in heykelidir. Bu dönemde gözler belirli bir yere bakmaktadır. Burada kitle anlatımı önemlidir.

4. Sülalede piramitlerin dışında, mastabalara ait duvarlarda oyulmuş bulunan tapınma hücrelerinde rölyef sanatı gelişmiştir. İ.Ö. 2550'de yapılmış 4. sülale zamanı Firavunlarından Kefren'in büyük piramidindeki heykel blok anlatımının ve tam vücut formunun en güzel örneğidir. Kefren zamanında, piramitler en son matematik formunu bulmuştur.

5. Sülale zamanında önemli heykellerden biri Katip heykelleridir.(Fotoğraf 2.1) Bu heykelde kollar vucuttan, baş ise omuzdan ayrı olarak yapılmıştır. Bu çağa ait diğer bir örnek ise "Köy Muhtarı" heykelidir. Figür gerçekte yürüyor gibidir. Simetrik değildir. Sarsılmaz ifade kaybolmuştur yüzler alışılmamış bir canlılıktadır. Mısır heykel sanatında görülen çökme ve ihtiyarlık belirtileri, bu çağın heykellerinde yoktur. Yeni imparatorluk döneminde heykelin yapıldığı taş kaybaklaştırılarak cilalanmıştır.

Mısır sanatı Napolyon'un Mısır seferine kadar batılılarca bilinmiyordu . O zamana kadar en güçlü sanat olarak bilinen Yunan sanatı, yerini Mısır sanatına bıraktı. Mısır heykelinin sağlam olarak arkaik karakteri yani sağlam ve anıtsal anlatımı çağımızın başından itibaren Alman, Fransız ve İngiliz sanatçıları etkilemiştir. Mısır heykel sanatında kullanılan taş çok sert olduğundan perdah bakımından yepyeni bir görüş getirmiştir. Bu değişik taştan heykeller, çağımızda beyaz mermer dışında yeni heyecanlara sebep olmuştur. Eski imparatorluk ile orta ve yeni imparatorluk heykelleri batı sanatını özellikle etkilemiştir.

Etrüksler'in İ.Ö. 1000-800 yılları arasında 2 kol halinde Önasya'dan İtalya'ya göç ettikleri kesindir. İ.Ö. 750-450 yılları arasında Orta İtalya'ya hakim olan etrüksler 540 tarihlerinde bir deniz savaşında yunanlıları yenerler. Etrüksler'in kendilerine has bir heykel anlayışı vardır. Heykellerinde kadın erkek çifti birlikte görülmektedir. Amaç heykelin yaşaması yani, öldükten sonra bir hatıra olarak kalması için yapılmıştır. Heykelde anatomik ayrıntılar ele alınmamıştır.(Turani, 1983)

Fotoğraf 2.1. Mısır'da 5.Sülale Zamanında Yapılan Katip Heykeli

Roma sanatı, mimari ve heykelde, antikitenin değerli bulduğu sanat anlayışlarını benimsemekten çekinmez. Roma heykellerinde, normal günlük yaşantıdaki yüz ve mimikler olduğu gibi yansıtılmıştır. Yüzün tüm kırışıklıkları ve çirkinlikleri yansıtılmaktadır.

Roma heykelinde vücudun tüm çıplaklığı ile ortaya konduğu görülmektedir. Sanatın, tanrıya özgü tapınak heykelinden kişiye özgü eve ait sanata yöneldiği görülür. Tamamen kusursuz ve ideal yüzlü kral ifadelerine yer verilmez. Ancak ideal heykelleri ihmal etmeyerek Grek klasik heykellerin kopyalarını, Yunanlı sanatçılara yaptırmayı ihmal etmemiştir. Romalıların naturalist düşünceleri ile bu hareketleri arasında zaman zaman çatışmalar dahi olmuştur.

Erken Roman Kiliseleri tamamen heykelsiz ve resimsizdir. Yapı yüzeyleri çıplak ve düz görünüştedir. Ancak tunç döküm kapılar yapıldıktan sonra, heykel bu kapı yüzeylerinde görülmüştür. İlk kez 12 yy. başlarında heykel yapı içine giriyor.

Gotik heykellerinde ise yapı ile tamamen bir bütünleşme gözlenir. Heykellerin yüzleri durgun ve ifadesizdir. Gotik heykellerinde manevi güzelliğe ve dekora önem verilir. Gotik dönemde ağaç heykeller yapılmış ve boyanarak kukla etkisi yaratılmıştır. 13.yy. dan itibaren insan psikolojisini heykellerin yüzüne yansıtmışlardır. Fransızlarınkine oranla daha az heykel vardır. İtalyan Gotik heykelinde doğa gözlemine daha çok önem verilmiştir. Alman gotik heykeli yapı dışında, içinde olduğu kadar gelişmemiştir. Gotik heykel ve resim rönesansın sanat ve bilim alanlarının gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur.

Hint sanatı ve heykeli hakkında bildiğimiz pek fazla birşey yoktur. Yalnız heykelleri ile ilgili kalıntılar bulunmuştur ve bu halkın sanatçı bir yaradılıştaki olduğu kabul edilmektedir. Hindistan'daki ilk heykel ve resimler, önce budizm etkisinde ve hizmetinde ortaya çıkmıştır.

Japon sanatı içinde heykelin yerini incelediğimizde, 1192-1333 yılları arasında Kamakura dönemi denilen ve Amitabha mezhebinin son derece yayıldığı bir çağ vardır. Ülkenin idare merkezinin Kamakura olması yüzünden, bu dönem böyle adlandırılmıştır. Bu dönemde muazzam büyüklüklerde Amitabha heykelleri 20 cm. kalınlığında bronz parçalar halinde dökülmüş ve sonra birleştirilmiştir. Bu çeşit bronz heykeller yalnız Japonya'da görülmektedir. Bunun dışında lakeli ağaç heykelleri de oldukça güzel heykellerdir. 1200 yıllarında, Japonya'da orijinalliği olan bir okul ortaya çıkar. Bu okuldan çıkan heykeller, dini olmakla birlikte, doğa incelemesine sahiptir. Bu dönemde sanatçılar ağaç işlemesine çok önem vermişlerdir. Japon plastik sanatlarında, en ilginç örneklerini teşkil eden dans figürlerini ifade eden ağaç heykelleride görülmektedir.

Rönesans dönemine baktığımızda 15.yy.da İtalyan heykelinin en önemli yaratıcısı Donatello'dur. Heykellerinin başları tanınmış kişilere aittir. "Bargelo David" adlı heykeli Antike'den bu yana yapılmış ilk çıplak heykeldir. Venedikli muzaffer bir kumandanın heykelini ifade etmektedir.

XIX. yy'a geldiğimizde, heykel halk arasında yer alan bir sanattı ve bünyesi bakımından daha çok halka açık olan meydanlarda ve büyük aristokratik yapılarda yer alıyordu. Çağın ve milletlerin önemli kişileri ile ilgili heykellerin meydana konulması, bir devlet görevi olarak benimseniyordu. Bunun dışında heykele bir görev verilmesi düşünülüyordu.

Bu dönemde heykel alanında kadınların tatlı, zarif ve duygulu hareketlerini yansıtmaya yönünde de çalışmalara devam ediliyordu. Bu hoş kadın pozlarını biçimlendiren heykeltçiler arasında Auguste Rodin gibi bir sanatçının çıktığı görülmektedir. Böylece heykel alanında banal hareketler ve pozlar eğilimi içinde bazı yeni anlatımlar ve eserler ortaya çıkmıştır. 14-21 yaşları arasında, yalancı bir rokoko anlayışı içinde, büstler, figür grupları, hayvan kompozisyonları ve süsler yaparak geçiren Auguste Rodin, Bruxelles'de büyük kiralık evlerin cephelerine yerleştirilmek üzere kartyatidler ve atlantlar yapmıştır.

XIX.yy'da heykel'in görevi ayakta duran anıt idi. Rodin de bu görüşe uydu ve Victor Hugo anıtını, ressam Bastien-Jepage'ı, Claude Lorrain'i bir Arjantin Reiscumhurunun ve Amerikalı bir generalin heykellerini yaptı. 1884 yılında Calais Belediye Reisinden, bu kentin tarihinde olan bir olayın anıt haline getirilmesi siparişini aldı.

Bu heykel grubu, siparişi veren belediyenin arzusu hilafına 25 cm'lik bir tunç zemin üzerine oturuyordu. Bu haliylede pazar meydanının ortasına konulacaktı. Pazar yerinin havası içinde yer alacak ve halk arasına karışacaktı. Burada tarihi olay adeta bütün tabiliği içinde canlı bir şekilde duracaktı. Binlerce yıldır devam eden heykel sanatı içinde, ilk kez an yaşatan bir anıt, halk içinde, yer alacaktı. Yani herhangi bir şeyin tasfiri değildi, doğrudan doğruya bir hayat olayının dökümü gibi idi.

1892'de Fransız yazarlar cemiyeti Zola'nın gayreti ile Rodin'e Balzac'ın bir heykelini sipariş etti. Oda Balzac'ı bir keşiş pelerini içinde tasvir etti. Ancak yazarlar cemiyeti, heykeli Balzac'a benzetmediği için başka bir sanatçının yaptığı büstü mezarın üzerine diktirmişti. Rodin tam bir Fransız mizacına sahipti. Bu nedenle Rodin'in eserlerinde hayat dolu madde olmuş bir biçimlendirme dikkati çekmektedir. İzlenimci heykel anlayışı hayat gerçeğinin insan vücudunun her noktasında olduğunu adeta ispatlamaktadır. Bu anlatım için Rodin aynen izlenimciler gibi ışık gölgeyi kullandı ve gene izlenimciler gibi heykelin çevresinde bir atmosfer olayı yarattı.

Alman heykeltçileri içinde büyük form kitlelerini kudret ve kuvvet kaynağı haline getiren ilk orjinal sanatçı Ernst Barlach (1870-1938) oldu. Zarif formları tamamen terkeden bu büyük sanatçı, kibar hareketli, ince, kadın figürlerine hiç itibar etmedi. Hatta blok anlatımı için vucut formlarını kapalı kitleler haline getirdi. Bunun için hoş giden formlardan kaçarak ağır, güçlü konular aradı. Çirkin anıtsal formlar haline getirdi. Hertürlü itibarlıktan kaçtı. Haykıran, ıstırap çeken, ölümsüz, beşeri konuları ele aldı. İnsanın ıstırabını anıtsallaştırdı. Halkının hiçbir ferdi onun kadar Alman milletinin isyanını bağırın, haykıran bir şekilde ifade etmedi.

Bu büyük forma, İngiliz adalarında doğan, klasik görkemli anıtları yapan Henry, Moore (1898...) katıldı. Kitlenin büyüklüğünü, anıtın oluşunu, doğa formundan uzaklaştıkça yakalayan bu heykeltçi, yepyeni bir anıt biçimi buldu. Anıtsal , soyut, kapalı formları, önce insanı detaylarından arıtarak buldu. Kabına sığmayan, dalgın , ağır dramatik anlamlar esinleten soyut biçimler buldu. Hiçbir şeyi hatırlatmadan büyük soyut değerlere vardı. Ve heykeli, yüzyıllardır kendine bağlayan fizik insan vücudu şeklinden uzaklaştırdı. Heykelin anıtsal form diline yaklaşmış ve böylece heykel sanatının ilkel kaynaklarına varmıştı.

Plastik sanatlarda, heykel alanında Rodin'le figür parçalanmış, Maillol'da yeniden formun figür çevresindeki toplanmasına gidilmişti. Moore ise formu soyut değerlerine uzlaştırılmış ve insan fantazisinin figür dışında anıtsal biçimlere gidebileceğini göstermişti. Böylece 20.yy. formun soyut değerleri üzerinde kişiler araştırmalara yöneldi.

Alexander Arcmıpenko (1887- ?)kübizmden hareket ederek soyut biçimler buldu. Aynı şekilde Hans, Arp. (1887- ?) de silüetten hareket ederek , toplu kitlelere vardı. Heykel kitlesinde hatların oynadığı rolü anladı. Heykel, doğanın tasfirinden kurtulunca, önce form denemelerine, sonrada resimde olduğu gibi materyalin bünyesine yani onun stürüktürel etkilerine yöneldi ve yer yer resimle paralel anlatımlara vardı. Bu heykelin saf formu ile maddenin yapısal esprisine gidiş heykelin somut olanaklarının tüketilmesine değin denenmeye başladı. Kişisel labaratuvar çalışmaları, her türlü madde olanaklarını heykele soktu. Çağımız madde olanaklarının denenmesini çeşitli endüstriyel alanlara da yönelterek, resimde olduğu gibi topluma intikal ettirdi. Ayrıca heykelin duruk durumunu resimdeki OP-ART gibi, hareketli bir hale getirdi ve hareket eden formların anlık, değişen durumlarına yöneldi. Heykeltçiler halen doğa formlarından, hareket eden soyut formlara değin çalışmalarına devam etmektedirler.

2.1.1. Türk Heykel Sanatının Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi

Türkler’de heykel çok eski çağlardan beri biliniyordu. Orta Asya’da yaşayan Türkler’in ölülerine diktikleri “Balbal”lar ayrıntıları az belirli heykelerdi. İslamiyet’in kabulü, Türklerin tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu dönemde heykelcilik tamamen unutulmasa da, toplumların tarihinde dinsel ideolojilerin ilerletici ve geriletici sonuçları çok açık bir biçimde görülmektedir.

Osmanlı toplumu, batının yaşadığı Rönesans ve Reform hareketlerini kısmen yaşamıştır. Minyatür, ve hat sanatı, mezar taşları süslemeciliğine dayalı el işçiliği-taş, ahşap gelişmiş cami mimarisi, çok uzun bir süre İslamiyetin, koyduğu sınır ve kurallar içerisinde oynamak zorunda kalan, plastik oluşumlar olarak kalmıştır.

Osmanlı toplumunda özellikle 17. Yüzyıl sonrasında yaşanan olağanüstü gericileşme ki aynı dönemde, Avrupa’da olağanüstü bir ilerleme dönemi yaşanmaktadır.

1883 yılı imparatorluk tarihinde sanat alanında önemli bir dönüm noktasıdır. Bu dönemde Osman Hamdi Bey’in katkıları ile Sanay-i Nefise Mektebi kurulur ve ihtiyaca cevap vermek amacıyla, resim, heykel ve mimarlık alanlarında eğitim vermeye başlar.

Bu dönemde Sanay-i Nefise Mektebinde Heykel bölümünün kuruluşu ve gelişmesinde çok önemli rolleri bulunan iki heykeltıraş Yervant Osgan ve İhsan Özsoy’dur. Sanay-i Nefise Mektebi, özellikle heykel alanında batılı plastik formasyonları taklit ederek çalışmalarını sürdürür.

Yervaht Osgan tamamen doğaya bağlı, tüm ayrıntıları duyarlılıkla işleyen Naturalist tavır içinde eserlerini yaratmıştır. Yervaht Osgan’dan sonra yetişen ilk Türk heykel sanatçısı, İhsan Özsoy’dur. Her 2 heykeltıraşın günümüze çok az sayıda eseri kaldığından, haklarında gereği kadar söz etmek imkansızdır. Ancak, gerek teknik, gerek plastik, gerekse siyasal açıdan, son derece zor bir sanatı gerçekleştirmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu gerçekleştiren Kemalist kadro Türk toplumunun doğudan batıya geçişi konusunda büyük ölçüde birlik halinde olmuştur. Özellikle Cumhuriyet döneminde, cumhuriyetin getirdiği yeni anlayışın ve batılalaşmanın etkisi ile bazı sanat dallarında olduğu gibi heykel sanatıda ilk ürünlerini vermekteydi. Heykel sanatının cumhuriyet dönemindeki gelişimi yabancı sanatçılarla başlatıldı. Alman Faşizmi'nden kaçan Rudolf Belling'in Türkiye'ye sığınmış olması heykel bölümünü bu güne getiren zorunlulukların en ilginç rastlantısıdır. "Belling, doğanın en büyük kaynak ve öğretici, Antik Sanatın da en güzel plastik çözümler olduğunu savunur." (Gezer, 1984).

Belling'in Türkiye'de olduğu dönemde, Avrupa'ya gidip gelen Hadi Bara ve Zühtü Müridoğlu Avrupa'daki soyut ve modern sanat akımlarıyla tanışarak, bu çalışmalardan etkilendikleri görülür. Hadi Bara sanatçı kişiliği yanında eğitici kişiliği ile de Türk Heykel sanatında dikkati çeker. (BAYRI, 1989)

Bara ve Müridoğlu'nun aynı kuşak sanatçıları olmaları, sanat yaşamlarındaki benzerlikler, ortak üretimlere neden olmuştur. Birlikte yaptıkları Beşiktaş Barbaros Anıtı, Zonguldak, Atlı Atatürk ve İnönü Anıtları dönemin teknik olanaksızlıkları göz önüne alındığında, Türk anıtcılığının başarılı örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1950'lerde ise daha çok soyut heykellerin yapımına yönelindi. Şadi Çalık, Gürdal Duyar ve bir çok heykeltraş uluslararası heykel üreten sanatçıların arasında yer aldı. (Gelişim, 1976) Şadi Çalık'ın, mimari ve heykel arasında kurduğu sentez, anıt heykelciliği üzerine ortaya koyduğu yenilikler ve rölyef çalışmaları önemli nitelikleridir.

Batıdaki heykel sanatı ile ülkemizdeki heykel sanatına baktığımızda, ülkemizde heykelcilik alanındaki çalışmaların tamamen bireysel çıkışlar biçiminde, batıda ise daha çok grup ya da kitle hareketi niteliğinde oluşudur. (BAYRI, 1989)

2.2. Peyzaj Planlamada Heykel ve Plastik Öğelerin Tarihsel Süreç İçindeki Gelişimi

Peyzaj sanatının insan+toplum+doğa ilişkisinden doğan bir çalışmadır. Peyzaj'da çalışma sahnesi doğa ve çevrenin içinde insanın yaşadığı yerdir. Mekan bütün fizik yapısı ve teknik potansiyeli ile insanların ve toplumun daha iyi yaşamaları için düzenlenmesi gereken bir sahadır. Bu bakımdan peyzaj sanatı estetik ve fonksiyonel olarak bir mekan veya mekanlar meydana getirmek için ahenkli bir kompozisyon sanatıdır. Aynı zamanda, içinde çizgilerin, yüzeylerin ve völumlerin yer aldığı üç boyutlu ortamdır. Peyzaj düzenleme, bir taraftan yüzeyle, diğer taraftan hacimle ve formula özellikle plastik objelerle uğraşır ve bunlarla bir mekan düzenlemesi yapar. Bu nedenle mekanı oluşturan veya mekan içinde yer alan varlıklar ve objeler birbirlerini karşılıklı olarak etkilerler ve bu mekanlar insan üzerinde etkilidir. (Güngör, 1972)

Peyzaj düzenlemelerinde kullanılan heykel ve plastik objeler peyzajın sanat değerini arttıran ona anlam ve canlılık kazandıran elemanlardır. Heykel ve plastik öğeler sembolik estetik, zevk verici ve tarihi gösterileri ifade edici özelliğe sahip olduğu gibi mekan oluşturmada ve ifade etmede oldukça etkili elemanlardır. Peyzaj düzenlemelerinde, meydanlara, yollara, park ve bahçelere, mimari yapılara plastik değerlerle anlam kazandırılırlar. (Tanrıverdi, 1987)

İyi bir plastik öge veya heykel anlamlı, güzel, zevk verici olmalı, sanat gücü ve ifade kudretini yansıtmalıdır. Heykel ve plastik öge ile yaratılmak istenen ifadeyi yakalamak için dikkat edilmesi gereken bir çok faktör vardır. Çeşitli kaplar, kuş kafesleri, orjinal çiçek kapları, panolar, oturma elemanları, ve hatta aydınlatma elemanları dahi bahis konusu olabilir.

Çağlar boyunca bahçeler insanların günlük yaşamlarının sıradanlıklarından kaynaklanan, sıkıntılarında kurtulup, doğaya ait varlıklarla bir arada olabilecekleri bir tür sığınak olmuştur. Diğer taraftan kutsal kitaplarda ve dinsel öğretilerde genellikle insanların ödüllendirileceği, ikinci yaşamlarının geçeceği mekan "Cennet" son derece

çekici bir bahçe olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, insanların dünyadaki yaşamlarında birer küçük “Cennet Mekanı”na sahip olma idealleri bizi bu sanat dalı ile tanıştırmaktadır.

Büyük ve küçük, çevreye açık veya içe dönük intim avlu veya bahçeler olsun, hepsi tarihin belli bir döneminde toplumun yaşama koşullarını, kültürel ve ekonomik düzeyini yansıtan, ülkenin iklim ve arazi özelliklerini biçimlendirdiği mekanlardır. Bu bakımdan toplumların yapılarındaki değişkenlik ve çeşitlilik bahçe sanatına ruhsal ve biçimsel yönden pek çok farklılıklar kazandırmıştır. Bununla beraber bütün tarih boyunca, ancak bazı kuvvetli ve özlü sanat eğilimleri “Uslub”ları ortaya çıkarmış ve bunların da bazıları “Moda” olmuştur. (Akdoğan ,1974)

Bahçe sanatında da, bütün sanat dallarında olduğu gibi tarih boyunca uygarlıklar birbirlerinden etkilenmişlerdir. Eski Yunan, Roma, Asur, Mısır, İran bahçe, sanatlarında daha çok harplerle gerçekleşen bu etkileşim, daha sonraki dönemlerde din adamları, gezginler, tüccarlar, devlet temsilcileri aracılığı ile uzakdoğu kültürleriyle de olmuştur

Mısır Bahçe Sanatında Heykel

Nil vadisi boyunca gelişmiş olan Mısır kültürü ve bahçe sanatı hakkında diğer ilkçağ uygarlıklarından çok daha fazla bilgiye sahip bulunmaktayız. Mısırlılar, hayatlarına ait bütün olayları ve sanatlarına ait özellikleri, mezarlarına gerek kabartmalar (rölyefler) gerek duvar resimleri (freskler) olarak işlemişlerdir.

Mısır mimarisi, Nil vadisinin jeolojik yapısı ve iklim şartları tarafından kuvvetle etkilenmiştir. Taşın ancak belirli yerlerden temin edilebilmesi güçlüğü, yapıların daha ziyade tuğladan ve ahşaptan yapılmasına, bu malzemelerin dayanıksızlığı ise, eserlerin günümüze intikal edememesine sebep olmuştur. Özellikle Mısır mimarisine ait eski ev ve saray örnekleri bundan dolayı uzun ömürlü olmamıştır. Taş ancak abidevi binalar için kullanılmış, böylece mabet ve mezarlar homojen ve uzun ömürlü yapılar olarak

günümüze kadar yaşayabilmişlerdir. Mimaride taşın kullanılışı ise M.Ö. 3000 yılının başlarına rastlar. Daha ziyade abidevi yapılarda taş kullanılmıştır. Özellikle Assuan'dan getirtilen granit ve bazalt taşları duvar kaplamaları ve dikili taşlarla heykellerde çok kullanılmıştır.

Mısırlılar hayatın ölümden sonrada bir çeşit devam ettiğine inanırlardı. Bu nedenle yaşadıkları süre içinde kendilerini mutlu etmiş şeyleri, ölümlerinden sonraki yaşamları için, mezarlarına koyduktukları bir gelenek haline gelmişti. Bu inanışla günlük hayatlarında kullanmış oldukları eşyaların birer minyatür modeli mezarlarının içini süslerdi. Ayrıca mezarların duvarları, ölünün hayattaki mutluluklarını, gurur duyduğu olayları ve devamını arzuladığı faaliyetlerini ifade eden fresk ve rölyeflerle süslenirdi. Mısır'da bahçe sanatkarlarına da çok önem verilmiş ve ölümlerinden sonra adlarına heykel dikmek veya muhteşem mezarlar yaptırmak oldukça benimsenmiştir.

Mezopotamya Bahçe Sanatı ve Heykel

Van gölünden Pers körfezine kadar uzanan Dicle ve Fırat nehirlerini içine alan bu geniş topraklar üzerinde genellikle yaşamış olan Sümer, Asur, Babil uygarlıklarından, günümüze sınırlı bazı sanat yapıları gelebilmiştir. Çok teraslı yapılar, tonozlu, kubbeli ve kemerli mezarlar ile merkezi bir avlu etrafında sıralanmış evler, ortak özellikleridir.

Babil'de heykel ve rölyef yapmaya elverişli taş bulunmayışı ile kıymetli binaların cepheleri, canlı renklerde sıralanmış seramiklerle süslenmiştir. Monokrom alüviyal bir peyzaj içinde bu yapılar çok parlak bir görünüş meydana getirmekte idiler. Hanedan armalarında yer alan yaprak ve hayvan motifleri ise, son derece zarif desen ve gölge ışık tesiri yaparak, seramiklerin altında alçak rölyefler halinde yer almışlardı. Ancak Mezopotamya'da nehirlerin aşırı su baskınları bahçe sanatını olumsuz yönde etkilemiştir. En önemli bahçesi dünyanın 7 harikasından biri olan Babil'in asma bahçeleridir.

Yunan Bahçe Sanatı ve Heykel

Ege denizi, coğrafi yerleşimi kadar kültür ve güzel sanatlar bakımından da Asya ile Avrupa arasında bir geçit, köprü ve temel teşkil etmiştir. M.Ö. 800 yıllarının sonunda gayet açık şekilde kendine has bir medeniyetin ortaya çıkışına şahit oluruz ki bu Yunan uygarlığıdır. Akıl ve mantık düzenin ortaya koyduğu bu uygarlığı Mısır ve Asya kültürlerinden ayıran en belirgin husus, tanrıları insanlaştırma ve kolosal (iri, hacimli) yapıları bir ölçüye bağlamadır.

Yunanlılar her şeyi insan ölçüsünde düşünmekle beraber sanat faaliyetleri gene de diğer bir çok milletlerde olduğu gibi, dini olmuştur. Başlangıçta, dini hizmet, ekseriya kır içinde, adak taşı ihtiva eden bir koru içinde yapılırdı. Bazen tek bir ağaç kutsal sayılır berrak akan bir kaynak veya grotto genellikle aziz mezarlığının bir kısmını teşkil ederdi. Grotto'lar daha sonraları dünyevi kullanışa uyduruldu ve içinde mitolojik heykel ve rölyeflerin olduğu suni mağaralar halinde Rönesans bahçelerinde ve hatta XVII'inci asır İngiliz peyzaj bahçelerinde çok tutunan bir süs unsuru oldu. Bununla birlikte, gittikçe mabetlerin çevresinde yer almaya başlayan gimnazyum, stadyum, tiyatro, agora gibi sosyal ve kültürel tesisler ve bunları çevreleyen yeşillikler, halkı yavaş yavaş buralara çekti, öyle ki artık agora, akademi ve hatta gimnazyumlarda toplanıp fikir alışverişinde bulunmak ve çeşitli politik, ekonomik, edebi konuları tartışmak, halkın en büyük zevki oldu. Böylece halk anıtlarının ve toplantı yerlerinin çevrelerini ağaçlandırmak, güzel bir adet haline geldi. (Akdoğan, 1974)

Çiçekler, özellikle Yunanistan ve Roma'da çok müstesna bir ticaret kuran çelenk imalatçı ve satıcıları için yetiştiriliyordu. Gerçekten çiçekler bütün bayramların törenlerin vazgeçilmez parçası idiler. Adak taşlarını, heykelleri süsler, ayrıca kahramanlara şairlere, atletlere ve halk hizmeti geçenlere hediye edilirdi.

Saksı ve kap içinde yapılan bahçeciliği yunanlılara borçlu olduğumuz söylenir çabuk yetişen bitki tohumlarının saksı ve çömleklerin içine eker ve bunları "Adonis"

bayramına hazırlardı. Saksı içindeki bitkiler Adonis heykellerini ve bir yaz bayramı süresince alçak evlerin damlarını süslerdi.

Yunan sanatında gerek bezeme dalında, gerek heykel ve mimaride bitkilere geniş ölçüde yer verilmiştir. Acanthus (Yabahi Enginar) bitkisinin yapraklarıyla bezeli korint sütun başlıkları, bronz vazolardaki yabani çiçek motifleri, mimari detaylardaki bitki motifli çeşitli rölyefler bu meydandadır.

Roma Bahçe Sanatı ve Heykel

Romalılar yaradılış itibariyle disipline bağlı insanlardı. Bu ise siyasi, sosyal ve ticari hayatlarında kısa zamanda son derece gelişmelerini sağladı. Roma mimarisinde esas hayranlık ve hayret uyandıran çalışmalar sivil mimarideki eserlerdir. Romada bahçe sanatı, diğer sanat kollarına paralel olarak gelişmiştir.

Gittikçe büyüyüp gelişen ve o oranda kalabalıklaşan Roma şehrinde, dar ve kirli sokaklar, yer yer büyük açık sahalar veya promenad yeşillikleri ile bölünmüş, gölge ve dinlenme yerleri bir çok banyo tesislerini ve abideleri çevrelemiştir. (Akdoğan, 1974)

Roma'nın imparator saraylarından en muhteşemi, Neron'un "Altın Ev"i idi. M.S. 64 yılında şehrin büyük kısmını yaktıktan sonra inşa ettirilmiştir. İki yunan mimari tarafından planlanan saray, hemen hemen 1.5 km alan kaplamakta ve 1 km boyunda portikoya sahip bulunmakta idi. Saray kıymetli freskolar ve binlerce yunan heykeli ile süslenmişti. Neron'un 40 m. boyundaki kolosal heykeli girişe çok dramatik bir görünüş kazandırıyordu.

Pompei şehri, ızgara sisteminde birbirini dik kesen yollarla bunlara sağır duvarlar veren, Yunan peristili ve Roma atriumu etrafında sıralanmış odalardan meydana gelmiş, bunların çoğunluğu teşkil ettiği bir yerleşme motifi gösterir. Pompei bahçelerinde çok sayıda küçük mermer, su çanakları, mermer kaideler üzerinde simetrik

bir düzen içinde yerleştirilirdi. Ayrıca toprak ve mermer vazolar da ritmik bir tertipte bahçeyi süslerdi. Bronz ve mermer heykeller bahçelerin en gözde bezeme elemanları sayılırdı. Form verilmiş bitkiler ve özellikle herdem yeşil çitler, bahçenin formal tertibini kuvvetlendiren elemanlardı. Opus topiorum, yani bitkilere budanarak şekil ve özellikle humanistik form verme sanatı, Roma'luların buldukları ve çok kullandıkları bir teknik olarak bahçe sanatında uzun asırlar birçok uygarlıklarca da benimsenmiştir.

Manastır ve Şato Bahçelerinde Heykel

Ortaçağ'da bütün plastik sanatların işbirliği yaptığı bahçe sanatı da pek tabidir ki gerek dini, gerek politik ve sosyal yapı ile etkilenmiştir. Bu nedenle ortaçağ'da kayda değer bahçe sanatı çalışmaları, başlıca manastır ve kiliselerde kendine has bir özellik gösterir.

Manastır bahçeleri, esas itibariyle güzellikten ziyade fonksiyon icabı planlanmış olan bahçeler idi. Bununla beraber, sade bir güzellik içinde ve sukun veren bir özellikte idiler. Yerleştirilen bitkiler sıhhi gayeler ve yapılacak kürler için, sebze ve meyveler ise mutfak ihtiyacı ve tıbbi kullanışlar için idi. Kiliseyi süslemek için çiçek yetiştirmek adeti de bahçıvanlık kültürüne hizmet etmiştir. Özellikle İsa'nın kanını sembolize eden kırmızı güller bahçenin en değerli bitkileri idi.

Ortaçağ'ın başlarında şato bahçelerinin özellikleri hakkında bilgi alabileceğimiz hemen hemen hiç bir kaynak yoktur. Ancak ortaçağ şatolarının yerleşme sahalarının seçimlerine ve planlarına etki eden en önemli faktör, kuvvetli bir korunma fikri olmuştur. Su hiç bir zaman önemli plan elemanı olmamıştır. Buradaki sebeplerin başında şatoların yerleşme durumları itibari ile su temin imkanlarının sınırlı oluşu gelmektedir. Bahçede bulunan çiçek tarhlarının kenarlarına zarif tel veya demir işçiliği ve çoğunlukla ahşap kafeslerden çit örülüyordu. Şato bahçelerinde, romalılardan intikal eden opus topiorum, yani bitkiye budanıp humanistik formlar verme sanatı ortaçağ'da en çok kullanılan bir tarz olmuştur. Buxus (şimşir), Taxus (Porsuk) Laurus nobilis

(Defne), *Myrtus communis* (Mersin) vb.gibi herdemyeşil bitkiler budanarak şekil verilmiş tarzda kullanılırdı.

Ortaçağ bahçelerinde möbleye çok az, hatta hemen hemen hiç yer verilmemiştir.

İslam Bahçe Sanatı ve Heykel

Toprak kültürleri bitkilerin ve yerin gücüne dayanan antikite dinleriyle, islam dini kültürünün anlayışları arasında tam bir kopma vardır. İslam'da bahçeler özellikle sivil mimariye bağlı din dışı ve görkemli gösteri yerleri olmuştur. Öte yandan, hiç kuşkusuz eski dinlere karşı mücadeleye girişmiş olması nedeniyle Muhammet daha ileri gitmiş ve hadislerinde zaman zaman "Peygamberlerin ve Azizlerin" mezarlarına ve resimlerine tapanları lanetlemiştir. Ama genel olarak, islam sanatında, ve bahçe sanatlarında yüksek kabartma heykelin olmayışını açıklayan bu tür bir yargı otomat alanını etkilememiştir.

Süslü çiçekler islamda heykel yasaklanmış olduğundan bunun yerini alan bir süsleme sanatıdır. Canlı varlıklar, ya da tabiat varlıklarında dışlandığından düz yüzeyler üzerinde " Arabesk " adını alan kabartmalar ya da desenler yapılmış, zaman zaman da bunların yerini hüsnühat unsurları almıştır. (Leisten ,1995) .

İspanya arap bahçelerinde ise her çeşit heykel yasaklanmış olduğundan, süsleme unsurları kanallar, süs havuzları, peykelerle sınırlı kalmıştır. Fayans ve su bu bütünü renklendirir ve zenginleştirir. Hayranlık uyandıran bitkiler, serviler, okaliptüsler, şimşirler, portakal ağaçları, limon ağaçları , mersin ağaçları yalnızca tek bir türe ayrılmış olan her çitli bölümünün süs bitkilerini oluşturur, nihayet havuzların kenarlarındaki rustik kaplara da kalın yapraklı bitkiler ekilmiştir. (Charageat ,1995)

İran islam bahçe sanatı'nın en önemli elemanlarından biri sudur. Su İran bahçelerinde bol ve edebi bir mana içinde yer almıştır. Çiçekler de İran bahçelerinin en gözde elemanları olmuşlardır. İran bahçelerine ait günümüze intikal eden pek çok

minyatür ve resimden, bitki materyalinin kullanımında bazı dini inanışların ve sosyal hayatın izlerini bulmak mümkündür. Örneğin ölümü sembolize eden servi ve hayati, ümidi ifade eden çiçekli badem, erik, kiraz, gibi ağaçlar islam bahçesinin dini felsefesini anlatır.

İran bahçelerinde dini inançlar doğrultusunda heykel bulunmasa da, Moğollar zamanında da (M.S. XII - XIV yy) gene bu, sun'i ağaçlarla bahçe dekorasyonu eğiliminin olduğunu gösteren kaynaklar vardır. Özellikle Timur'un Semerkant'taki sarayı için yapılmış suni ağaç en zarif ve en ünlü olanlarındandır. Kıymetli madenlerden bir insan boyunda yapılmış olan bu ağacın yaprakları meşe formunda ve meyveleri inci yakut, zümrüt, safir ve turkuaz gibi taşlardandı. Daha sonraki devirlerde de İran'da suni bitkilerin bahçe sanatında kullanılma alışkanlığı biçim değiştirerek de olsa devam etti. Kaçar devrinde (1794-1925) hükümdarın bahçedeki tahtına giden yol boyunca kağıt çiçeklerle süslü büyük vazoların sıralanmış olduğunu öğreniyoruz.

Hindistan'da islam bahçe sanatına baktığımızda, Hint bahçelerinde, ekseriya pavyonlar bir gölün ortasında olur ve bütün cephelerinde havuz ve kanallar ışınal bir tertip içinde yer alırlardı. Bugüne kadar intikal eden Hint bahçesinin en muhteşem ve meşhur bahçeli mezar anıtı, Agra'daki Taç Mahal'dır. Şah Cahan'ın iranlı karısı için inşa ettirdiği (1631) Bu anıt kabirin bahçesinin en önemli özelliği geniş uzun su aynasıdır. Beyaz mermer anıtın güzelliğini ve ölümün sessizliğini aksettiren bu su aynası, aynı zamanda, devamlı hareket halinde olan bulutlarla canlılığı ve gelişen büyüyen şeyleri de ifade etmektedir.

Rönesans ve Humanizm

Rönesans insanların cehalet, dini baskılar, batıl inanışlar, harp karışıklıkları, salgın hastalıklar içinde geçen hemen hemen on asırlık ortacağın karalık devrinden sıyrılıp, fert olarak kendisini ve yeteneklerini idrak ettiği ve dünya ise ilişkilerini çözümlendiği bir yeniden doğuş devridir.

Rönesans'ın İtalya'da beklenmedik gelişiminde XIV.ve XV. ıncı asrın başlarında yaşamış olan Dante, Petrarch, Baccaccia gibi yazarlarla Gidtto, Donatello gibi ressamların ve ünlü mimar Brunelleschi'nin rolleri büyük olmuştur. Rönesans İtalya'da özellikle Floransa ve çevresinde merkezileşmiştir. Zira bu şehir, devrinin en zengin sanat, kültür ve ticaret merkezi idi. Bu sebeble de bütün sanat akımlarında ve dallarında floransa kuvvetli sanatkar kadrosu ile öncülük yapmıştır. Rönesans bahçe sanatı esas itibarı ile Floransa'da başlamış ve daha sonra Roma'da zirve noktasına erişmiştir. Bununla beraber, esas rönesans bahçelerine has olan ruhu Floransa'daki ilk örneklerde bulmak mümkündür. Roma'dakiler ise daha muhteşem, iddialı ve mimari ile heykeltraşlığın kuvvetli hakimiyet ve rekabetini hissettirir ve yansıtırlar.

Floransa villa bahçelerinde duvarları sünger taşı ile yapılmış ve çeşitli deniz kabukları ile bezenmiş sun'i mağaralarda (grotto) serinlik için çeşitli su oyunlarına yer verilmelidir. Su hareketli bir kompozisyon içinde kullanılmalıdır. Meyve ağaçlarından korular, sıra sıra servi dikilmiş yollar, gölge elemanlarına eklenmelidir. Şimşir ile sınırlandırılmış ince yaya yolları boyunca, budanarak şekil verilmiş bitkiler, ritmik bir düzen içinde yer almalıdır. Ayrıca villa sahibinin adı şimşir, ve lavanta bitkilerini budayarak yazılmalıdır. Taş veya toprak vazolar, heykeller ve kademeli çanaklar şeklindeki havuzlar, tertipte yerini bulmalıdır. (Akdoğan, 1974)

Floransa'da villa devrinin gelişmesinde ve şehrin bütün sanat olaylarına sahne olmasında zengin, asil ailelerin ve özellikle Medici ailesinin çok önemli rolü olmuştur. Gerek Medici, gerek Lorenzo ve onları takiben aile fertlerinin çoğu, Floransa ve daha sonra Roma'ya bir çok güzel rönesans villası ve bahçesi kazandırmışlardır. Devrinin en ünlü mimarlarının yaptığı villalar baştan başa, ünlü sanatkarların değerli tabloları, freskleri, rölyefleri ve heykelleriyle bezenmiştir. Özellikle Floransa villa bahçelerinde, heykellere oldukça fazla önem verilmiş olmakla beraber, ölçülü ve bilgili bir şekilde kullanılmıştır. Daha sonraki devre ait villa bahçelerinde görülen mutlak heykel hakimiyetinden, burada bahsedilemez. Klasik yunan ve roma heykelleri ve onların reproduksiyonları yanında, devrin ünlü heykeltraşlarının eserleri bahçeleri süslemiştir.

Heykellere genellikle ritmik bir düzen içinde, yollar boyunca, oturma yerlerinde ve havuz etrafında firdolayı sıralanmış olarak yer verilmiştir. Bunun dışında yine heykeller teras duvarlarının, grottoların içindeki nişlerde de bazan tek tek bazan da mitolojik edebi veya tarihi konulu bir kompozisyon içinde yer almışlardır.

Floransa Rönesans bahçelerinde suyun kullanımında İspanya islam bahçelerinin etkisi açıkça ortadadır. Roma, Rönesans bahçelerindeki kadar bol ve gürültülü olmamakla beraber, hareketli ve musiklidir. Daha ziyade yuvarlak formu ve üç kademeli dekoratif havuzlarda heykellerde canlılık ve ses kazanmıştır.

Hemen her villa bahçesinin önemli bir kısmını teşkil eden ve hemen binaya en yakın yerde tesis edilen limonluk da büyük toprak bazanda taş vazolar içinde narenciye bitkileri yer almıştır. Bunlar özellikle Floransa'daki bahçelerde ortak bir özelliktir. Muntazam aralıklarla sıralar halinde yerleştirilmiş olan bu vazolar, çiçek parterleri ve budanmış çit ve bitki duvarları ile çok ilgi çekici bir kompozisyon yaratırlar.

Rönesans Devri Bahçelerinde Heykel

İtalya'da uzun yıllar Rönesans merkezi ve bahçe sanatının lideri durumunda olan Floransa'dan sonra özellikle Lorenzo hanedanının sönüşünü takiben Medici ailesinden gelen papalar, Leo ve Clement VII zamanında, Roma bütün politik ve sanat olaylarının merkezi haline geldi . Böylece Floransa'da başlayan villa ve bahçe devri, ihtişamlı bir saltanat halinde Roma'ya devroldu. (Akdoğan, 1974)

Rönesans bahçelerinin Roma örneklerinde gerek yapı, gerek bahçe ölçüleri büyük tutulmuştur. Bu devre ait diğer bir değişiklik de bahçenin klasik heykeller için bir müze olarak kullanılmasıdır. Ortaçağ'da Roma eserlerinin zalim tahriplerini takiben bu devirde humanistik düşüncelerin etkisiyle kazılarla çıkarılan Roma eserleri bahçelerde kıymetli bezeme elemanları olarak yer almışlardır. Bu sanat eserleri, ayrıca bahçeye ölçü ve nispet kazandırma ve alaka çekici fokal noktalar olarak da ayrıca önemli yer

almışlardır. Heykeller bir taraftan bina ile bitkiler arasında yumuşak bağın kuruluşunda aracı olurken mermerlerin beyazlığı bahçede dominant olan servilerin renklerinin daha da koyu görünmelerinde etkili olmuştur. Böylece yüzlerce kıymetli heykel, kah teraslarda ritmik sıralanmış bir düzen içinde bahçeye hareket vermiş, kah duvarlardaki nişlerde rölyef gibi durgun yer almış, yahut bitki duvarları önünde ve uzun servi alleleri boyunca sıralanıp perspektife daha fazla derinlik kazandırmışlardır

İkinci devire ait önemli bir rönesans bahçesi olan villa D'Este Roma'nın doğusunda, 30-40 km mesafede Tivoli kasabasında inşa edilmiş olan bir rönesans villasıdır. Bahçenin planı, ölçüsünün büyüklüğüne ve kısımlarının biraz karışıklığına rağmen belirli bir sadeliktedir. Su bahçeye, esas itibariyle ve muhteşem bir tarzda üçüncü terasda "Oval Havuz" da dahil olur. Bu havuzu geniş bir hymphaeum çevreler ortasında ise çok büyük ve yüksek bir su çanağı bulunur. Kompozisyonun esas özelliği havuzu arkalayan, çeşitli su oyunlarının yer aldığı, harikulade güzel suni kayaklı mağaralar ve nehir tanrılarının heykelleridir. En tepede Tiber'in Sibyl'i ve Pegaso bu su tiyatrosunu tamamlar. Oval havuzun dışını kaplayan ve İppolito'nun amblemini temsil eden zambak ve kartal motifli renkli seramikler diğer ilgi çekici bir özelliktir.

Fransa'da Rönesans Bahçe Sanatı ve Heykel

Fransa XV.inci asrın ikinci yarısında, derebeylik sisteminden tam bir monarşi'ye geçti. Yüz sene harplerinin hemen sonrasında merkezi idare sağlamlaştı ve politik düzen kurulmuş oldu. Uzun harp yıllarının akabinde gelen bu sulh ve sükun devrinden istifade edip, memleketi daha fazla kuvvetlendirmek yerine, Charles VII. Napoli krallığı üzerindeki haklarını almak için İtalya'ya yürüdü. Kısa süren zaferden sonra da ordularını geri çekmek zorunda kaldı. Kendisinden sonra gelen Lois XII ve Francis I zamanında ordular İtalya'ya girdiler.

Fransızlar işgalleri süresince, İtalyan kültürü ile çok sıkı ilişki kurdular ve güzel sanatların çeşitli dallarındaki eserleriyle çok etkilendiler. Özellikle rönesans

bahçelerinin güzelliğine hayran oldular. Zarif heykeller, neşeli ve hareketli su oyunları ile havuzların, budanmış herdemyeşil bitkilerin meydana getirdiği kompozisyon Fransızlar için baştan aşağı yenilik ifade ediyordu. Bu tertibi Fransız şatolarında uygulamak isteği kaçınılmaz bir arzu olarak ortaya çıktı.

İtalyan Rönesans'ının Fransa'da ilk tohumları Charles VIII ile atıldı. Napoli'den toplatıp yurduna getirdiği, 40 ton ağırlığındaki kıymetli tablolar, heykeller ve diğer hazineler yanında 22 ünlü Rönesans sanatkarıda bulunuyordu.

Klasik Fransız Bahçe Sanatı ve Heykel (Barok)

İtalyan Rönesans bahçelerinin özelliklerini, Fransız şatolarında, aynen tatbik etmek imkansız olmuştu. Ortaçağın kuvvetli müdafa ihtiyacından doğan kale mimarisi çevreye açık, peyzajla kaynaşan bir bahçenin tesisine, imkan vermiyordu. Bununla beraber, İtalyan sanatkarlarının usta ellerinde kasvetli, karanlık, şiirsiz bahçeler gene de bir dereceye kadar ışık, renk ve mana kazandılar. “Geçit Devri “ örnekleri olarak isimlendirebileceğimiz bu ilk şato bahçeleri yavaş yavaş yeni bir akımın ortaya çıkışında, Fransa'nın siyasi ve mali yönden rahat ve zengin bir durumda olmasının rolü muhakkak ki çoktur.

Önemli Fransız Barok bahçelerinden biri Vaux-le Vicomte bahçesidir. Fransa maliye bakanı Fouquet'in bahçesini tanzim ile görevlendirildiğinde Vaux-le Vicomte mesleğinin hemen hemen zirve noktasında bulunuyordu. Tasarımında, tertip bütünü ile ritmik bir denge içinde yerleştirilmiş bir mekan hissini verir. Su kah geniş bir su aynasında dinlenir, kah yüzlerce fiskıyeden fişkırıp çağlar. Bazen de bahçe kısımları arasında, kristal duvarlar teşkil eder. Heykeller, gürgenden yapılmış bitki duvarları önünde ölçü ve havuzların içinde su ile hareket kazanırlar . Şimşir ve Porsuk'tan opus topiorum örnekleri koyu yeşil tonlarda, acayip şekiller meydana getirirler. Portakal ağaçları, toprak vazolar içinde ve ritmik bir sıralanışta bahçeye formları, renkleri ve kokuları ile iştirak ederler.

Bahçede dikkati çeken elemanlar olarak bir seri kaskatlar planlanmıştır. Su bu kaskatlarda , renkli taş duvarlara yerleştirilmiş istiridye kabuğu şeklindeki figürlerden, masklardan fişkirir ve buradan, esas kanaldan geniş, çakıl döşeli bir teras ile ayrılmış olan havuza dökülür. Kanalın ötesinde son fokal nokta olarak grotto bulunur. Grotto parkın her tarafında görülecek şekilde inşa edilmiştir. Kumtaşından olan bu grotto, esas itibarıyla istiridye şeklinde yedi adet niş'e sahiptir ve bunların herbirini bir heykel süslemektedir.

Versay'da XIII'üncü Lous'in kırmızı renkli tuğlalardan inşa edilmiş ve bina köşeleri beyaz taşlarla işlenmiş, siyah kiremitli zarif bir av köşkü vardı. Vaktiyle Boyceau tarafından tanzim edilmiş olan bahçesi ve tenis kortu ile bu sevimli yapı, XIV uncu Lois'i de cezbetmiş ve bu sahada, kendisi için benzeri olmayan bir saray ve bahçe yapılmasını istemiştir. Daha sonra Mansart mimar, Le Nötre'da bahçe mimarı olarak çalışmalara başlamışlardır.

Versay Sarayı'na doğu yönündeki esas girişte, üç avlu ile ulaşılır. Versay'daki herşey gibi avlular da ölçü bakımından çok muazzamdır. Parkın üç vistası yani uzun görüş yönü vardır. Bunlar kuzey, güney ve batı yönlerine doğru olanlardır. Saray bahçesinde heykele oldukça fazla önem verilmiş ve sıkça kullanılmıştır. Latona'nın hikayesini temsil eden heykellerle bezeli olan havuz, renkli çiçek bordürleri ile çevrelenmiştir. Ayrıca kanalın başlangıcında yer alan yuvarlak formulu Apollon havuzu, Louis XIV'ün sembolü olan güneş tanrısını ifade eden heykel kompozisyonu ile çok dekoratif özelliktedir.

Sarayın kuzey yönündeki üçüncü vista, bahçenin en son geliştirilen kısmı olmuştur. Hemen hemen orjinal haline en yakın şekilde kalmıştır. Tıpkı esas aks gibi bitki çitleri, ağaçlar ve heykellerle çevrelenmiştir.

Fransız barok sitilinde biçimlenen ünlü avrupa bahçelerinden bir diğeri Avusturya'da bulunan Schönbrunn sarayı bahçesidir. Bundan 300 yıl kadar önce bugün

saray ve bahçesinin bulunduğu saha bir “Av Parkı” idi. 1612-1619 yıllarında burası imparator Matthias zamanında çok önemli bir ikametgah olmuştur. Saray bahçesi bir avlu şeklindedir. Daha çok “Merasim Avlusu” fonksiyonunu görecektarzdadüzenlenmiştir. Bahçenin en önemli ve dekoratif elemanları, esas aks üzerine yerleştirilmiş olan Neptun havuzu ile Glorietta’dır. Tirol mermerlerinden yapılmış bir takım mitolojik heykellerden meydana gelmiş olan bu şahane kompozisyon, özellikle çok belirli zamanlarda, hareketli ve musikili su oyunları ile, bahçenin en dikkat çekici özelliklerinden birisi olmaktadır. Bahçenin her iki ucundaki kısmına heykeller ile süslü basamaklarla çıkılır. Kudret ifade eden kolosal ölçülü iki zırhlı şövalye heykeli portico’yu takdim eder. Tavan dekorasyonu mermerden oyma çiçek, asma yaprakları ve üzüm salkımlarıyla şekillenmiş, rölyeflerle süslüdür. Ayrıca hanedan armasını ifade eden kartal heykelleri tavan ve çatı bezemesine girmiştir.

Çin Bahçe Sanatı ve Heykel

Çin bahçelerinde taş ve kayalara da çok önem verilirdi. Bunlar hiç bir zaman sadece dağların, tepelerin veya adaların sembolleri olarak kullanılmazlardı. Ayrıca ve mutlak surette, kendilerine ait güzellikleri, kıvrıntıları, büyüklükleri dokuları ve pozisyonları ile bahçede değerleri vardı.

Taşlar ve kayalar, çinliler için hakikaten XVIII inci asırdaki İngiliz natüralistik bahçelerindeki ağaçların ve bugünkü bahçelerde yer alan çiçeklerin mana ve önemini taşımaktaydı. Bununla beraber, mevsimlerle değişmeyen bir devamlılık özelliğine sahip olan bu elemanların mevsimler değil, hatta gün içindeki belli saatlerdeki atmosferik vb. değişiklikleri duyuran, aksettiren tertip oyunlarından hoşlanan çinlilerin felsefelerindeki önemli yerini anlamak pek de kolay değildir.(Chargeat , 1995)

Temsili karakteri olan bir çin bahçesinde taş ve kayalar ifade edilmek istendikleri şey veya mananın dışında da özel olarak değer taşırırlardı. Esas itibarıyla bunlar tabiata ait heykel elemanları idilir. Bunları tabiatta arayıp seçen, bahçedeki yerini

Fotoğraf 2.2. Fransız Barok Stilinde Biçimlenen
Schönbrunn Sarayı

Fotoğraf 2.3. Schönbrunn Saray Bahçesinde Aks
Üzerinde Mitolojik Heykeller

taayin eden uzmanları bulunurdu. Tıpkı heykeller gibi özel fiyatları konur ve satılırlardı da. Bazı tiplerini bulmak cidden çok güç olur ve bunlara paha biçilemezdi.

Taşlar çin bahçelerinde, dik, yatık ya da ikisinin arası bir konumda olacaktır. Genellikle küçükboyutlu olan ve çok sayıda kullanılan yatık taşlar tümüyle, dağlar, mağarlar ya da tüneller oluşturur. Ancak dalgalı ve kıvrımlı derin biçimde oyulmuş istifleri, ışık ve gölge oyunlarını vurgulanmasına eğilim gösterir. Çin bahçelerinde, en gözde anıtsal taşlar, suların ağır ağır çağlamasıyla biçimlenen kireçli taş kütleleridir. Oyulmuş, kemirilmiş taşlar, çin bahçelerinde her zaman sudan daha etkili olmuştur. Düzensiz ve şaşırtıcı biçimleri ile, bunlar çin bahçe sanatının ifadesidir. Çin bahçelerinde kayalar ile rustik bir görüntü sergilemeye çalışırlar. Vahşi ve fantastik olanın ifade edilmesi herşeyden önemlidir (Charageat, 1995)

Japon Bahçe Sanatı ve Heykel

Japon bahçe sanatı Çin bahçe sanatı özelliklerini tamamen içlerinde barındırır. Çin bahçeleri gibi budizm etkisi ile gelişmişlerdir. Bahçenin esas elemanları kayalar ve taşlardır. Japon bahçelerinde kayalara ve taşlara budist isimleri verilerek bahçede dini etkiler kendini göstermiştir. Kuru taş bahçelerinde, kayalar bir çağlayan, ırmağı veya bir okyanusu temsil eder. Hiç su olmadan da kuvvetli bir su ifadesi taş, çakıl ve kum ile verilebilir.

Japon bahçelerinde kayalar şekillerine göre, beş grup içinde mütaela edilirler. Bunlar heykel, alçak, vertikal, yassı yere uzanmış ve kemerli olarak sınıflandırılırlar. Ayrıca bu formlardan bazalarına cinsiyet verilir. Genellikle iki ayrı cins tezat halinde bulunan iki form ile temsil edilir. Oldukça geniş bir bahçede özel isimleri olan ve birbirinden ayrı bir fonksiyon verilmiş yüzotuz sekiz taş bulunabilir. Buna ilaveten ikinci derece önemli, sayısız taşlarda yer alır. En küçük bir bahçede bile “Koruyucu Taş” “İbadet Taşı” “İki Tanrı Taşı”nın bulunması zaruridir. (Charageat 1995)

İngiliz Bahçe Sanatı ve Heykel

Bütün Avrupada bahçe sanatında adeta bir devrim yapmış olan naturalizm düşüncesinin ve ilhamının İngiltere’de doğuşunun belkide en önemli sebebi, İngiliz halkının kır içinde yürümeye olan aşırı merakı olmuştur. Diğer taraftan iklim, bir İngiliz için bahçe mekanının kullanışını kısıtlayan en önemli faktördür. Bir İngiliz için bahçe her zaman içinde sportif bazı oyunların oynandığı ve uzun uzun yürünebildiği açık alanlar olarak önem kazanabilmiştir. XV.III ıncı asır İngiltere için bir “Altın Çağ” olmuştur.

İngiliz bahçeleri 16.yy.dan itibaren, yani İngiliz İmparatorluğunu başını alıp gitmeye başladığı dönemde, önem kazanmıştır. Tarihi İngiliz bahçeleri “rotunda” denilen türbe biçimi yapılar “gazebo” denilen kameriyeler ile donatılırdı. Tarihi İngiliz bahçelerinde “topiary” diye adlandırılan yöntemle bitkiler budanarak şekillendirilir , ya bir horoz ya bir kuş ya da geometrik bir görünüme dönüştürüldü. (Öymen, 1995)

İngiliz bahçelerinde, herhangi bir köşede göze çarpan, göz alıcı, bir nirengi noktası; bir kapı , yapay bir yıkıntı, bir kule, bir heykel veya bir tapınak bulunurdu. Büyük İngiliz bahçeleri hiç bir ise yaramayan ama çok dikkat çeken, hiç bir tarihi değeri olmayan ancak çok tarihiymiş gibi duran bu tür aldatmacalarla bezenmiştir. Hatta bunlara uydurma anlamına gelen “folly” denilmektedir. (Öymen 1995)

Türk Bahçe Sanatı ve Heykel

Türk’ler göçebelik dönemlerinde bile doğal çevre ile ruhsal ve fiziksel yakın bir ilişki içinde olmakla beraber, bahçe hakkındaki ideallerini yerleşik düzene geçtikleri, zaman gerçekleştirebilmişlerdir. Orta Asya Türklerinin Çin Uygarlığı ile sanatının görkemli örnekleri ile karşılaşmaları diğer taraftan doğaya olan dinsel saygı ve sevgileri, ileriki dönemlerde yerleştikleri her ülkede bahçe kültürüne damgalarını basmalarına neden olmuştur. Nitekim Timur’un döneminde, geniş bir ova üzerinde kurulmuş olan

Fotoğraf 2.4. Londra'da 14.YY.dan Kalma Bir Bahçe

Semerkant'ın adeta bir "Bahçe Şehri" olduğunu gösteren çeşitli kaynaklar vardır.

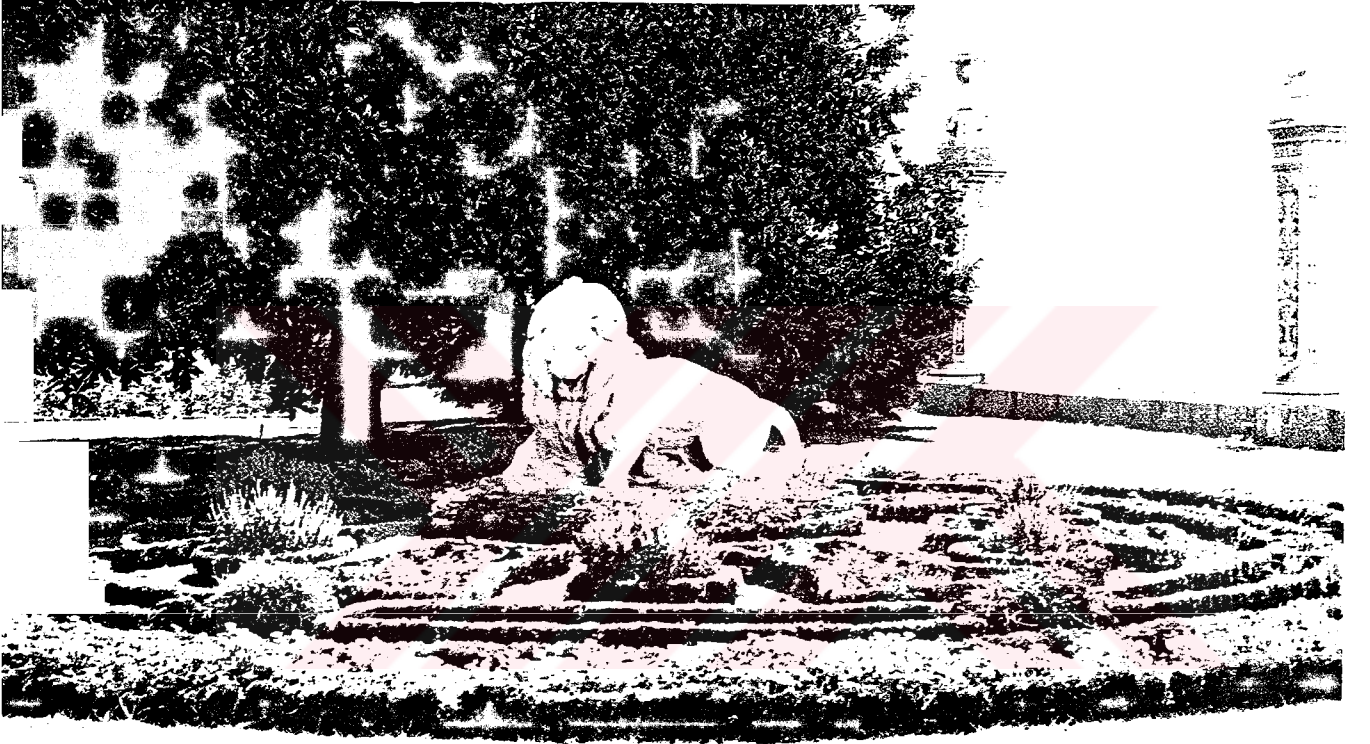
Hindistan'daki türk bahçelerinde özellikle Kaşmir vadisi boyunca tesis edilen sarayların bahçelerinde her teras özel bir amaç için sergilenirdi. Çini süslü mermer bahçe pavyonlarının bulunduğu bu teraslar formal çiçek tarhları ve ağaçlıkları içerir ve kanallardan beslenen dikdörtgen formlu geniş havuzlarda sular, nilüfer goncası şeklindeki fiskiyelerden fişkırdı.

Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u alması ile Türkler Bizansın harapta olsa birçok kentsel ve mimari kompleksleriyle karşılaşmışlardır. Bu arada hükümdar saray bahçelerinin son izlerinden çok etkilendiklerine şüphe yoktur. Bu eşsiz sanat eserlerinin temelleri üzerinde, tamamen kendilerine özgü bir sanat yarattıkları da gerçektir.

Osmanlı bahçelerinde yabancı etkilerin en fazla olduğu örneklerden birisi birçok değişikliklere rağmen günümüze kadar gelen Beylerbeyi Sarayı bahçeleridir. Barol havuzlar, çeşmeler birbirinden kopuk olarak bahçede yer alırlar.

Dolmabahçe sarayı ve bahçeleri de batı etkisinin açıkça görüldüğü yaşayan örneklerden birisidir. Hiç bir Türk bahçesinde su eksik olmadığı gibi her zaman hareketli su, durgun suya tercih edilmiştir. Su ya bir kuş ya da düşsel bir hayvanın ağzından akıtılmıştır. (fotoğraf 2.5) Yine Avrupanın Türk bahçe sanatı üzerinde yaptığı etkiyi yansıtan aslan figürü çevresinde şimşirin şekilli budanması ile yapılmış bir düzenleme bulunmaktadır.

Ancak XIX.yüzyılda Türk bahçesine batı stilleriyle meczedilmiş kompozit bir dil getirmiştir. Uzun zamanın birikimiyle oluşarak yerine oturmuş Topkapı Saray Bahçelerinde bile kendini gösteren batı etkisi, bu yeni düzenlemelerle çok değerli türk bahçe örneklerinin kurgularını değiştirmiş ve hatta silmiştir. Bu dönemde vazo-saksılar, hayvan heykelleri, dökme demirden dekoratif bahçe kapıları, teras korkulukları, oturma yerleri gibi batı sitilinde bahçe elemanlarının sayısı artmıştır. (Evyapan 1972)

Fotoğraf 2.5. Dolmabahçe Sarayında Heykel Etrafında Şimşirin Şekilli Budanması ile Yapılmış Bir Düzenleme

2.2.1. Günümüzde Peyzaj Planlamada Heykel ve Plastik Öğeler

19. yüzyılın endüstri devrimi 20 yüzyılın başlarından itibaren sanat dünyasına köklü değişiklikler getirmiştir. Özellikle mimarlık, heykel ve resim alanında büyük adımlar atılmıştır. Gerçekte doğa ve sanat birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Yıllar boyu yazarlar, ressamalar, ve heykeltıraşlar için doğa bir ilham kaynağı olmuştur. Peyzaj düzenlemelerinde heykel ve plastik öğelerin yer alması ile doğa ve sanat biraraya gelerek peyzaj planlamada heykelciliğin amacı olan doğa ve birey arasındaki bağ kurulmuştur.

Gün geçtikçe özellikle Amerika ve Avrupa'da başta olmak üzere peyzaj düzenlemelerinde heykel ve plastik öğeler daha fazla yer almaktadır. Günümüzde heykeltıraşlar eserlerini mimari ve peyzaj ile bağlantılı olarak gündün güne arttırmaktadır. Ancak, eserlerin dış mekanlarda sergilenmesi ile beraberinde birtakım problemler de ortaya çıkmaktadır. Günümüzde heykeltıraşın doğal yapıya uygun bir heykel yaratması çok sık rastlanan bir durum değildir. Yeni anlayış, yeni materyal ve agresif formlarda ifade edilmekte olup bu kendini renk ve şekillerde göstermektedir. Peyzaj planlamada heykel ve plastik öğe kullanımında amaç heykel ve çevresi arasında bir harmoni oluşturmak olmalıdır.

Daha önce değindiğimiz gibi Avrupa ve Amerika'da park, bahçe meydan ve yollarda çok farklı nitelikte ve güzellikte başarılı çalışmalara rastlamak mümkündür. Ancak ülkemizde bir kültür şehri olan İstanbul'da çok az sayıda heykel ve plastik öğe ile mekan yaratılmıştır. Örnekleri incelediğimizde eserlerin yakın çevreleri ile uyum sağlamayan ve özellikle olumsuz gelişen kentleşme sonucu (Ülkemizde kentleşmenin ne derece sağlıklı olduğu ayrı bir tartışma konusudur) zamanla önemini ve özelliğini yitiren mekanlar ortaya çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse İstanbul Taksim ve Ankara Ulus anıtı yapıldıklarında, çevresiyle, tarihi ve doğal dokusuyla meydan olma özelliği taşıyan eserler, ilerleyen yıllar ile beraber, özelliklerinden çok fazla şey kaybetmişlerdir. Taksim anıtı halkla tüm ilişkisini kaybederek, trafiğin akışının sağlandığı bir nokta haline

gelmiştir. Ulus anıtı ise, arka görünümünde, Ankara Kalesi ile bir bütünlük sağlarken bugün hesapsız ve yanlış kentleşme sonucu binaların arasında sıkışmış olarak yerini almaktadır. (BAYRI, 1989)

Günümüzde heykel ve plastik öğeler zamanla heykel sanatçısının bile aklına getiremeyeceği türden silüet etkilerine sahip eserler ile doludur. Ayrıca, heykel ve plastik öğeler ülkemizde halen mimari yapının bir aksesuarı olarak görülmesi ve genellikle dış mekan düzenlemelerinde herşeyiyle tamamen bitmiş bir mekanda dekoratif boşluklara herhangi bir heykel ya da plastik öğenin yerleştirilmesinin yeterli görülmesindedir. Bunun sonucunda eser çevresindeki diğer objelerle bütünleşemediği gibi ortaya çıkan mekanda oldukça ifadesiz bir hal almaktadır.

Günümüzde Peyzaj düzenlemelerinde, heykel ve plastik öğelerin sergilenmesi ile beraberinde birtakım problemler ortaya çıkmaktadır. Bunlar büyüklük, yani kütle, ağırlık, transport, yerleştirme, dayanıklılık, ve hasar riski bu problemlerden bazılarıdır ancak bu problemler hiçbir zaman heykel ve plastik öğelerin peyzaj düzenlemelerinde yer almasına engel değildir düşünülmesi gereken çalışmaların ne için yapıldığı ve en iyi şekilde nasıl bir sergilemeye gidileceğidir.

3. BÖLÜM : HEYKEL VE PLASTİK ÖGELERİN PEYZAJ MEKANINA ETKİSİ AÇISINDAN NİTELİKLERİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

3.1. Heykel ve Plastik Öğelerin Sergilenme Amacı ve Biçimsel Farklılığından Kaynaklanan Çeşitleri

Heykel ve plastik öğelerin gerek biçimsel farklılığı, gerekse dış mekanda sergilenme amacı, her dönemde toplumun yapısal değişikliğine bağlı olarak farklılık göstermiştir. Heykellerin yeri ve önemi uygulama yoğunluğu, biçimsel niteliği, toplumun sosyo-ekonomik yapısına, dini inançlarına, toplumsal değerlerine göre biçimlenmiş ve bu düşüncelere bağlı olarak uygulanmıştır. (Turani, 1983)

Heykel ve plastik öğeler sembolik, estetik, zevk verici özelliğinin yanında mekanı oluşturma ve mekana yeni bir kimlik kazandırma, anlamlı ve ilginç odak noktaları yaratma gibi fonksiyonları da vardır. Objeler her dönemde, hangi amaçla ve biçimde sergilenirse sergilenir, izleyenin zihninde niteliğine göre etki yaratan, dikkat çeken ve ilgi toplayan eserlerdir. Ancak heykel tarihi içinde gördüğümüz gibi, heykel ve plastik öğelerin sergilenme amaçları ile biçimsel farklılıkları arasında her zaman bir etkileşim mevcuttur.

3.1.1. Figüratif Heykeller

Heykel ve plastik öğeler, insan, hayvan veya bir cismin taklit edilmesi ile tasarlanmış figüratif boyutlu eserler halinde olabilir. Figüratif heykeller, münferit olarak tasarımı olduğu gibi, bir ya da birkaç figürün birleşmesi ile meydana gelen grup halinde figürler olarak da yapılan uygulamaları da vardır. Özellikle tarihi olayların sembolize edildiği eserler daha çok figüratif heykellerin yardımı ile gerçekleştirilir. Tarihi ve özel olayları ifade eden heykeller bireyler arasında aynı duygu ve düşüncelerin paylaşılmasına neden olur. Genellikle somut olayların hislerin yansıtılmasında figüratif

heykellerden yararlanılır.

Figüratif heykeller sadece tarihi bir olayın sembolize edilmesini değil, bir yörenin veya fonksiyon alanının vurgulanmasında da etkilidirler. Heykel veya plastik ögeler bölgenin çok özel bir ürünü efsanevi niteliği olan bir özelliği, kısaca bölgeyi çağrıştıracak ve unutulmayacak bir sembolünün taklidi olabilir. Ülkemizde bu tarzda çalışmaların örnekleri oldukça fazladır. İzmir'in Foça ilçesinde bölgenin efsanevi tarihinde yeri olan Marsilya horozu turistik yörenin sembolü durumundadır. İlçede deniz kıyısındaki bir meydanda sergilenen horoz, bölgeye bir canlılık getirmesinin yanında, kasabanın akıllarda kalmasında önemli bir faktördür.(Ekinci, 1990)

3.1.2. Sembolik Heykel ve Plastik Ögeler

Sembol niteliğinde uygun heykel ve plastik ögeler kimi zamanlarda bir bölge veya fonksiyon alanı yakınında bölgenin işlevine ve özelliğine göre tasarlanmış bir eser olabilmektedir. Örneğin Londra'da Tower Bridge'e yakın bir bölgede tersane içinde tasarlanmış bir meydanda demir halkaların zincir haline getirilmesi ile taşıyıcılığı sağlanan oldukça büyük bir boyuttaki pusula modeli mekana son derece uyum sağlayan ve yakın fonksiyon alanını çok iyi vurgulayan güzel bir örnektir (fotoğraf 3.1.) (Taylor, 1986)

3.1.3. Soyut Heykel ve Plastik Ögeler

Sembolik olmaktan çok estetik ve zevk verici niteliğinde olan soyut heykeller, biçimsel farklılığın yanında mekana kazandırdığı boyut da farklılık gösterir. Soyut heykeller daha çok heykeltraşın kendi çevresindeki olaylardan etkilenerek, duygularını heyecanını kendi his süzgeçinden geçirdikten sonra eserine yansıtması ile tasarınırlar. Soyut heykellerin mekan üzerinde yarattığı etkinin yanında birey üzerinde olan etkisi de farklıdır. Eserler belirli bir cismin, insan ya da hayvan figürünün ortaya koyulduğu bir eser değildir. Bireyler üzerinde zihinsel hareketliliğe neden olan, kişiyi yorum yapmaya,

algılamaya, incelemeye sürükleyen objelerdir. Soyut heykeller estetik niteliklerinden dolayı her birey üzerinde farklı duygu ve düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olur. Örneğin iki önemli İngiliz heykeltıraşı olan H.Moore ve B.Hepwort sürekli yaşadıkları çevrenin manzaralarını, eserlerine aktarmışlardır. B.Hepwort daha çok neolitik çağlardan kalan ortası delik taşlardan etkilenerek, Cornwall bölgesindeki mağaraları inceleyerek masif heykellere delikler açmak suretiyle forma üç boyutluluk kazandırarak eserin doğa ile iç içe yaşamasını sağlamıştır. Her iki sanatçıda kendi iç dünyalarını eserlerine yansıtmışlardır. Soyut heykeller ilginç ve estetik yönden etkili mekanların oluşmasını sağlayan elemanlardır. (Jellicoe, 1981).

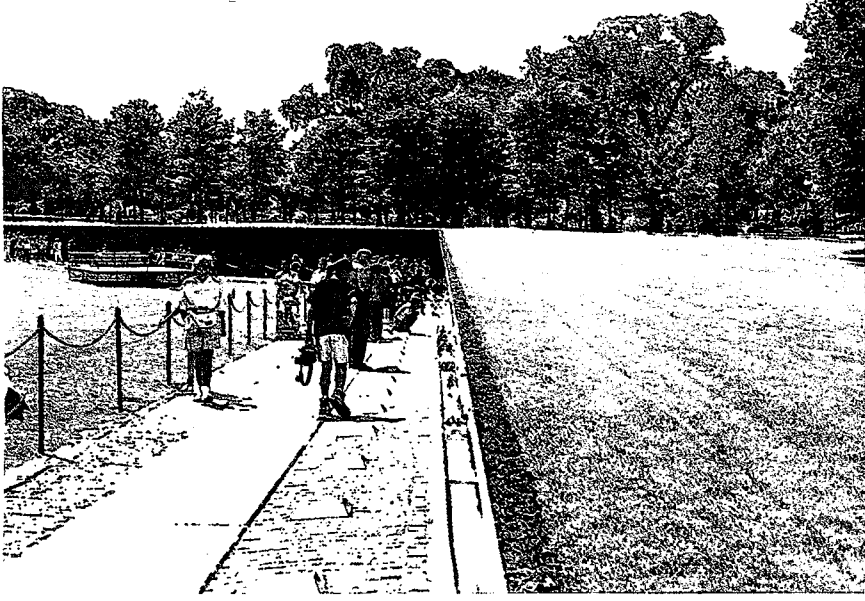
Fotoğraf 3.1. Londra'da Bir Tersane Yakınında Mekanı Sembolize Eden Bir Pusula Modeli.

3.1.4. Anıt Heykeller

Heykellerden biçimsel ve boyutlarının dışında, uygulama amacı ile de farklılık gösteren çalışmalar anıt ve abidelerdir. Peyzaj düzenlemesi ile çok etkili ve abartılı boyutlarda tasarlanan anıtlar büyük bir olayın veya önemli bir kişinin sürekli gündemde olması, unutulmaması ve belleklerden silinmemesi amacıyla tasarlanan mimarlık eseri ya da heykellerdir. Anıt dikme içgüdüğü çok eski çağlardan bu yana devam etmektedir. Bütün dünyada en yaygın olan anıt çeşidi savaşta ölen askerlerin anısına dikilen anıtlardır ve bu tip anıtlar “Meçhul Asker Anıtı” olarak adlandırılır. (Hayat , 1968)

Sanatın peyzaja yansıtılmasının en güzel örneklerinden biri olan Washington’da bulunan “Vietnam Şehitleri Anıtı” milli dramı çok net bir şekilde gözler önüne seren çok sade bir sanat eseridir. Cilalı siyah granitten ve iç açısı 132 olan bir “V” şekli oluşturur. Duvarların üstü görevde ölen ve kaybolan binlerce insanın kronolojik sıra ile yazılmış isimleri ile kaplıdır. (Fotoğraf 3.2.) Geleneksel anıt anlayışından çok çevreci bir yaklaşıma sahiptir. Basit bir geometrisi ile modern bir heykeli andıran anıtı bazı kişiler çok soyut bulmuşlardır. Sonuçta bu anıta karşı çıkanların fikirlerine de saygı duyularak girişe figüratif bir heykel yerleştirmişlerdir. Ancak bu üç bronz asker figürü çevredeki en uyumsuz ve hatta etrafına göre en soyut obje durumundadır. (Gülen ,1994)

Anıtlar geçmişi zengin ve geçirdiği tarihe sahip çıkan milletler için oldukça önemli ve değerlidir. Türk milleti için de tarihte önemli yeri olan şahısların anısına anıt dikme özellikle üzerinde durulan önemli bir konudur. Anıtların manevi değeri çok fazladır, yeni nesillere geçmişte yaşanan olaylar ve kişiler aktararak, tarihin devamlılığını sağlamak mümkündür.

Fotoğraf 3.2. Basit Geometrisi ile Modern Bir Heykeli Andıran
“VIETNAM ŞEHİTLER ANITI”

Fotoğraf 3.3. Anıt'ın Girişinde Bulunan Bronz Asker Figürleri

3.1.5. Büstler

Yine önemli ve kıymetli şahısların sadece baş kısımlarının benzetilmesi ile uygulanan heykeller büst olarak adlandırılır. Kişiyeye olan bir saygının ifadesidir. Büstler daha çok toplumun benimsediği, sevdiği ve anısını yaşatmak istediği bireylere ait eserlerdir. Büstler, kişilerin özelliğine, değerine uygun bir mekanda sergilendikleri takdirde anlamlı mekanlar oluştururlar.

3.1.6. Alçak ve Yüksek Kabartmalar

Heykel ve plastik öğeler üç boyutlu eserlerdir. Ancak alçak ve yüksek kabartma olarak adlandırılan ve geniş yüzeylerin biçimlendirilmesi ile tasarımılanan duvar kabartmaları gerek peyzaj düzenlemelerinde gerekse mimari yapı üzerinde oldukça estetik yüzeyleri meydana getirirler. Alçak ve yüksek kabartmalar geniş yataylar üzerinde oldukça estetik yüzeyleri meydana getirirler. Üç boyutlu olmadıklarından bir heykel veya plastik öğe etkisi yaratmazlar. Ancak bahçe duvarları, ayırıcı duvar veya mimari yapı üzerindeki sağır duvarlara yeni bir boyut kazandırır ve mekana canlılık katarlar. Alçak ve yüksek kabartmalar geniş yüzeyler üzerinde daha kolay algılanır ve daha iyi ifade bulurlar. Küçük yüzeylerde yapılan çalışmalar mekanı olumsuz yönde etkilediği gibi, yapılan çalışmayı tam olarak ortaya çıkarmazlar. Geniş yüzeyler üzerinde yapılan bu tarz çalışmalar özellikle yatayda ve düşeyde geniş boyutlara sahip duvarlarda monoton ve tekdüze olan etkiyi yumuşatır ve mekana hareket getirirler. Geniş yüzeyler üzerinde yapılan bu tarz çalışmalar özellikle peyzaj planlamalarında yatayda ve düşeyde geniş boyutlara sahip duvarlarda monoton ve tek düze olan etkiyi yumuşatır ve mekana hareket getirir. (Fotoğraf 3.4.) (Gibbert, 1978).

Fotoğraf 3.4. Bahçe İçindeki Bir Nişte Duvar Yüzeyine Uygulanan Kabartmalar

3.1.7. Heykel Tanımına Girmeyen Ancak Birer Heykel Etkisi Yapan Elemanlar

Yapım yöntemleri, biçimsel farklılıkları ve fonksiyonları bakımından heykel ve plastik öge tanımlamasına girmeyen ancak birer heykel yada plastik öge etkisi yapan elemanlarda vardır. Bu objeler peyzaj düzenlemelerinin vazgeçilmez unsurları olan çiçek kapları, aydınlatma elemanları, oturma grupları, çeşmeler, kuş kafesleri, yönlendirme elemanları gibi mobilyalardır. Gerek tasarım özelliği, gerekse mekan içindeki konum ve çevresiyle olan bütünlüğü içersinde münferit olarak kullanıldığında tamamen bir heykel veya plastik öge etkisi yapan örnekleri görülmektedir. (Lonsdale, 1987)

Örneğin bahçe düzenlemelerinde özellikle küçük konut bahçelerinde çiçeklerin muhafazası olarak yararlanılan kaplar form ve boyutlarındaki zerafet, yüzeyindeki desen ve kabartmaları ile tamamen bir heykel etkisi yaratır ve münferit olarak kullanıldığında bahçe içersinde bir odak noktası oluştururlar . (Fotoğraf 3.5.) (Bolton, 1993)

Fotoğraf 3.5. Bir Heykel Etkisi Yaratan Oymalı Güllerle Bezenmiş Çiçek Kabı.

Oturma grupları üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda, önemli bir işlevi olan ve aynı zamanda bir heykel etkisi yapan elemanlar da tasarlanmıştır . Özellikle heykelin tarihi gelişimi içinde gördüğümüz gibi islam camiası heykele dini inançları doğrultusunda sıcak bakmamış bunun sonucu olarak da kimi heykeltıraşlar eserlerine birtakım işlevler kazandırarak heykel ve plastik öge tanımından ayrılmasını ancak bir heykel etkisi yaratmasını sağlamışlardır. (Lonsdale, 1987)

3.2. Heykel ve Plastik Öğelerin Oluşturulmasında Yararlanılan Materyaller

Dış mekan peyzaj düzenlemelerinde park, bahçe, meydan ve yollarda uygulanan heykel ve plastik öğelerin oluşturulmasında çok çeşitli malzemelerden yararlanır. Farklı materyallerin kullanımı ile eserlerin yapımında farklı teknikler de ortaya çıkmıştır. Heykelin tarihi gelişimini incelediğimiz zaman farklı devirlerde ve uygarlıklarda sanatçıların yaşadıkları bölgenin iklim özelliklerinin kullanılan malzemeyi belirlediği görülmüştür. Bu sonuç son derece kaçınılmazdır. Kişiler, eserlerini yaratırken kolay ulaşabilecekleri malzemelerden yararlanmışlardır . (Rizzoli, 1990)

Yüzyılımızda birçok değişik teknik ve malzemenin gelişmesi ile bu sanat dalında oldukça olumlu gelişmeler ortaya çıkmıştır. Heykel veya plastik öğenin yaratılmasında hedeflenen ifadeyi vermede ve anlamlı bir eser ortaya koymada kullanılan malzeme önemli bir faktördür. Genellikle heykeltıraşlar, farklı konu ve semboller içeren farklı maddeler kullanmışlar, ve belli maddeleri belli etkileri vermede bir araç olarak görmüşlerdir. Ancak bu heykeltıraş için, değişen bir özellik olmuştur.

Dış mekanda yararlanılan ve uygulanan örnekleri incelediğimizde objelerin oluşturulmasında kullanılan malzemeleri üç ana grupta ele alabiliriz.

- * Cansız materyal ile oluşturulan heykel ve plastik öğeler
- * Canlı materyal ile oluşturulan heykel ve plastik öğeler
- * Canlı-cansız materyalin birarada kullanılması ile oluşturulan heykel ve plastik öğeler

3.2.1. Cansız Materyal İle Oluşturulan Heykel ve Plastik Öğeler

Heykel ve plastik öğelerin uygulamasında kullanılan ve cansız materyal olarak isimlendirdiğimiz malzemeler doğada ya saf olarak veya çeşitli alaşımlar ile işlenerek elde edilen malzemelerdir. Cansız materyal olarak nitelendirdiğimiz bu malzemeler ya mevcut biçimleri ile sergilenen (japon bahçelerindeki kaya örnekleri) ya da yoğrularak yontularak veya kalıba dökülerek biçim verilen elemanlardır. Bu malzemeler gelişen uygarlıkların ve gelişen teknolojinin etkisiyle ortaya çıkmıştır.

Heykel ve plastik öğelerin yaratılmasında ve ifadesinde eserin boyutları, biçimi , formu ne derece önemli ise kullanılan malzemede o derece önemlidir. Eserde verilmek istenen formu ve buna bağlı olarak da düşünceyi etkileyen ana faktör seçilen malzeme cinsidir. Peyzaj planlama açısından düşündüğümüzde ise malzemenin özelliği sanat eserinin yakın ve uzak çevresini etkiler. Ayrıca bireyler üzerinde ve kütle üzerinde olumlu veya olumsuz bir etki yaratmada etkindir. Günümüzde dış mekanda uygulanan örnekleri incelediğimizde, alçı, kil , balçık, toprak, seramik, bakır, bronz (tunç) , saç, pirinç, demir, aliminyum, paslanmaz çelik, balmumu, fildişi, kehribar, terra cotto, plastik, doğal taş ve kayalar, suni taş ve kayalar cam, kendir+kiremik parçaları, ahşap, mermer ve su gibi materyallerin heykel ve plastik öge tasarımında kullanımını görüyoruz.

Ağırlık hissi veren, kütleli eserlerde taş en başta gelen malzeme olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğadaki mevcut halleri ile ve herhangi bir işleme tabi tutulmadan bir heykel ya da plastik öge etkisi yapan elemanlar doğal kaya ve taşlardır. Peyzaj düzenlemelerinde kaya ve taşları geniş çim ya da çakıl bir zemin üzerinde tamamıyla doğada buldukları formu yakalayarak ve kuvvetli bir plastik öge etkisi yaratarak yerleştirmek mümkündür. Özellikle Japon bahçelerinin en önemli elemanı olan kayalar, simgesel ve estetik özellik gösteren objelerdir. Öyleki peyzaj planlamalarında kayaların çok derin bir anlamı vardır. Kullandıkları her taş ve kayaya

bir kimlik vermiş ve dokusuna, formuna bağlı olarak isimlendirmişlerdir. Yaptıkları tasarımların tümünde düşüncelerini ve duygularını kayaların yardımı ile sembolize eder veya bir fikri canlandırırlar. Kaya ve taşlar gerçekte sert bir dokuya sahip oldukları halde, kompozisyona giren bitki grupları ve su ögesinin etkisi ile çok hoş mekanların oluşmasını sağlar ve tam anlamıyla mekanda bir heykel etkisi yaratırlar. (Charageat 1995). Japonya'nın Shuzenji bölgesinde yapılan ve (fotoğraf 3.6.) da gördüğümüz bahçe tasarımında peyzaj mimarı bölgenin tarihinin etkisiyle modern mimari ile geleneksel stil arasında bir harmoni yaratarak soyut bir fikri sembolize ederek, kaya, bitkiler ve su ögesi ile oldukça ilginç bir mekan yaratmıştır. Zeminde bulunan fıskiyeler ile en önemli ürünleri olan pirinç saplarını sembolize ederek doğadaki bir manzarayı ifade etmiştir. Fıskiyelerin ağızlarına takılan kapaklar sayesinde suyun yönü ve açısı ayarlanarak tamamen doğal bir atmosfer başarıyla sağlanmıştır . (Suzuki 1980) .

Madenler heykel ve plastik öge tasarımında, gerek arı halde gerekse işlenerek kullanılan malzemelerdir. Demir, bronz, bakır, alüminyum, pirinç, paslanmaz çelik en çok kullanılan madenlerdir. Dış mekanda sergilenen eserin malzemesi mekan ve bireyler üzerinde yarattığı etkinin yanında, objenin kalıcılığı konusunda da önemli bir faktördür. Her malzemenin , doku, renk, gibi farklı özellikleri tasarımı olan eserin mekana etkisini de belirlemektedir. Aynı form ve aynı boyut da yapılan iki eser kullanılan malzeme farklılığından dolayı aynı mekanda sergilenenler dahi mekana kazandırdıkları etki farklılık gösterir . Dış mekanda sergilenen eserlerin tüm doğa şartlarına dayanıklı olması gerekir. Günümüzde heykel ve plastik öğelerin tasarımında madenleri karıştırarak istenilen ton ve rengi elde etmek mümkündür. Her madenin güneş ışınlarının altında veya ağaç dalları arasında sergilediği görüntü farklılık gösterir. Örneğin bronz bir heykel bir ağaç gölgesi altında çok gizemli bir manzara yaratırken, yağmur altında gövdesinde oluşturduğu ışıltı mekanı canlandırır.(Taylor, 1986)

Heykel ve plastik öge tasarımında oldukça fazla yararlanılan madenlerden diğeri paslanmaz çeliktir. Yaptığımız incelemelerde daha çok geniş yüzeylerde paslanmaz çelik kullanılan eserler mekanda hareketlilik sağlayarak ilginç odaklar oluşturmaktadır.

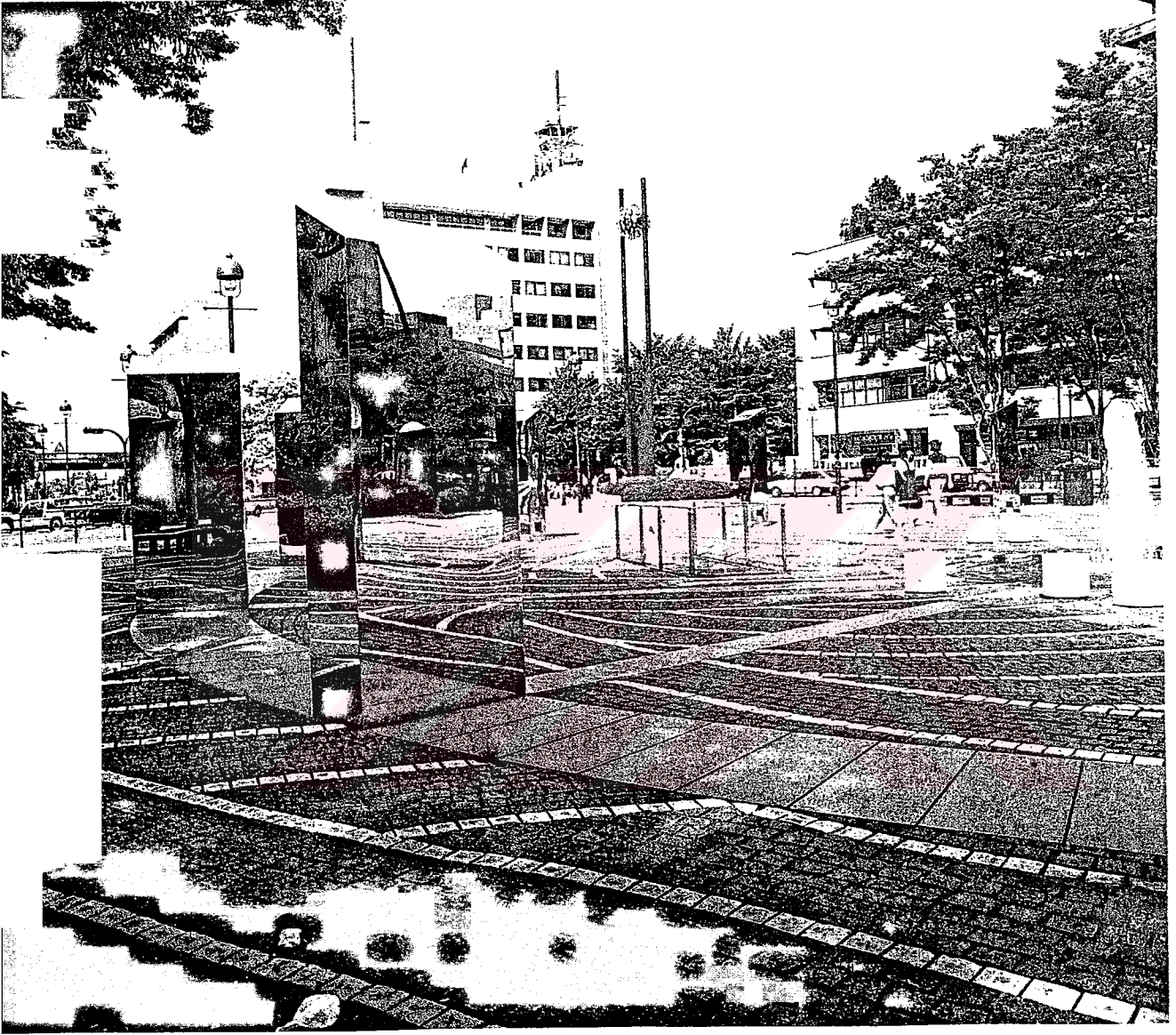
Fotoğraf 3.6. Taşların, Su Ögesi ve Bitkilerle Oluşturduğu İlginç Bir Kompozisyon

Özellikle meydan ve yollar gibi sirkulasyon bakımından yoğun olan mekanlarda bu hareketliliği çevreye yansıtmak amacıyla malzeme seçiminde çelik tercih edilir. Japonya'da Hiroba meydanında yapılan bir tasarımda (fotoğraf 3.7.) 12 adet paslanmaz çelik kütle yerleştirilerek, zamanın geçişi sembolize edilmiştir. Şehrin yoğun bir iş merkezinde olan meydanın tüm hareketliliğini objeler üzerinde görmek mümkündür. Şehrin değişen yaşantısını aksettiren paslanmaz çelik kütleler çevredeki canlılığı aynalama özelliği ile iki katına çıkararak çok hareketli ve ilginç bir odak oluşturur. (Takahashi, 1983)

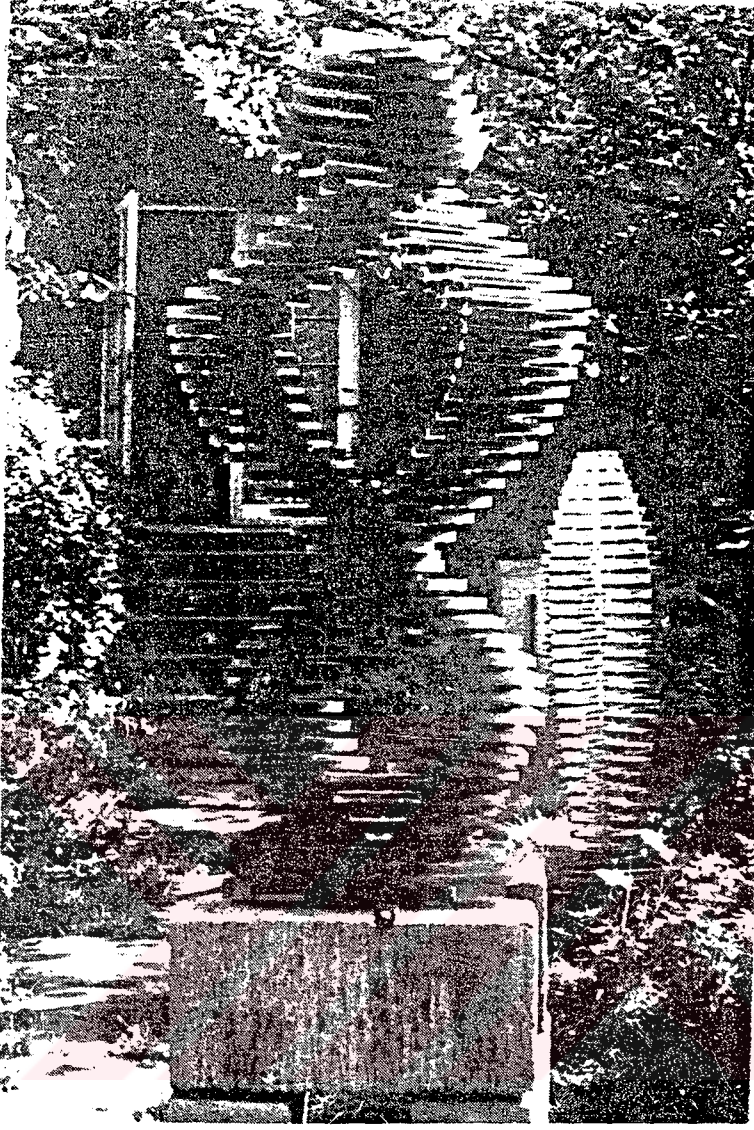
Yüzyıllardan bu yana heykel tasarımında en çok yararlanılan malzemelerden bir diğeri ise mermerdir. Çok saf beyaz renkte olabildiği gibi damarları sayesinde çok değişik tonlara sahip mermer çeşitleri de bulunmaktadır. Suya ve ateşe dayanıklılığı ile dış mekanda sergilenmek amacıyla tasarlanan heykel ve plastik ögeler için ideal bir materyaldir. Mermer heykel ya da plastik ögeler bitki kompozisyonundaki türler ile en iyi kontrastı sağlayan malzemelerden biridir. Özellikle farklı renkteki damarları sayesinde güneş ışınlarının altında dalgalanmalar ve değişik tonlara dönerek farklı görüntülerin elde edilmesini sağlarlar. (Jellicoe 1981)

Özellikle Amerika'da uygulanan ve cam parçalarının birleştirmesi ile ortaya çıkarılan plastik ögeler peyzaj planlamalarında yeni mekanlar yaratmada oldukça enteresan bir çalışma tarzıdır. Cam parçalarının saydam özelliği sayesinde obje güneş ışınları veya yağmur altında tamamen kristal bir görüntü sergileyerek mekan içinde odak noktası oluşturur. (Fotoğraf 3.8.) Bu nedenle doğal hava şartlarının malzemenin özelliğine bağlı olarak gösterdiği etki de farklılık gösterir. (Jellicoe, 1981)

Sonuç olarak cansız materyal ile oluşturulan heykel ve plastik ögelerde, objenin konumu, sergileneceği mekanı etkileyen önemli faktörlerdir. Ancak heykel ya da plastik ögenin tasarımında kullanılan malzemenin özelliği, mekanda istenilen atmosferi bireyler oluşturmada, üzerindeki etkide son derece önemlidir. Mekan tasarımında obje sergileneceği alanda diğer elemanlar ile bütünleşmeli ve bir denge içinde olmalıdır.

Fotoğraf 3.7. Japonya'nın Hiroba Meydan'ında Paslanmaz Çelik ile Yapılan Bir Düzenleme

Fotoğraf 3.8. Cam Parçalarının Saydam Özelliğinden Yararlanarak Oluşturulan İlginç Bir Eser.

Bu hususta gerek zemin düzlemi gerekse düşey düzlemi oluşturmada heykel ya da plastik öğenin tasarımında kullanılan malzemeye göre tasarıma gidilmeli, malzeme ile gerek renk gerekse doku yönünden kontrast sağlayacak nitelikte çevre düzenlemesi tasarımlanmalıdır.

Heykel ve plastik öge bir fonksiyon alanını sembolize etmek amacıyla sergileniyorsa, malzeme seçimi özellikle dikkate alınmalı ve mekana uygun bir malzeme ile tasarım gerçekleştirilmelidir. Örneğin bir sanayi bölgesini temsil etmek amacıyla sergilenen obje çevreye uygun olarak belki demir bir malzemedan faydalanılarak yaratılmalı, mekanın doğasına ve eserin formuna uygun olmalıdır. (Taylor 1986)

3.2.2. Canlı Materyal İle Oluşturulan Heykel ve Plastik Öğeler

Heykel ve plastik öğelerin dış mekandaki uygulamalarını incelediğimiz zaman, sadece cansız malzeme olarak saydığımız elemanlar ile değil bitkilere çeşitli formların verilmesi ilede estetik ve sembolik yönden heykel olarak tanımlayabileceğimiz objelerin yaratıldığını görürüz. İlk olarak Romalılar döneminde, bahçe düzenlemelerinde gördüğümüz yöntem, daha sonraki dönemlerde de çok uygulanan ve başarılı örnekleri olan çalışmalardır. (Akdoğan ,1974)

İnsan beyni ve yaratıcılığı ile peyzaj düzenlemelerinde kullanılan “Opus Topiorum” yöntemi yeşil alanlar üzerinde son derece zevk verici ve estetik odak noktalarının oluşmasına neden olur. Bitkilerin budanması ile bahçelerin farklı bir boyut kazanması sağlanmıştır. Mekanda suni malzeme yerine tamamen canlı ve doğal malzeminin kullanılması ile çok daha doğal ve hareketli bir atmosfer yaratılmış olur.

Gerek uygulamadaki zorluk, gerekse hassas bir çalışmanın ürünü olması ile gerçekten bu tür çalışmaları birer sanat eseri olarak kabul etmek gerekir. Sert bir malzemedan farklı olarak sadece uygulama sırasında değil, daha sonraki dönemlerde de bakımı ve sağlıklı gelişimi takip edilmelidir. Bitkilerin şekillendirmesi sırasında bitkinin

herhangi bir hataya maruz kalmaması gerekir. Bu yöntemle, parçaların bir araya getirilmesi ile değil, bir bütün üzerinde boşluklar ve yırtıklar yaratılarak biçim verilir. Bu nedenle uygulaması son derece hassas ve uğraştırıcıdır.(Lombardi, 1994)

Opus Topiorum yöntemi ile yapılan şekillendirme tam bir heykeltıraş inceliği ve sabrını gerektirir. Peyzaj düzenlemelerinde, bitkilerin şekil verilebilmesi için bitki türlerinin çok iyi seçilmesi en önemli hususlardan biridir. Bu tip çalışmalarda seçilecek türler budamaya, makasa gelen ve herdem yeşil türden olması gerekir. Ayrıca dallanma aralıkları çok sık ve yerden dallanan özellik göstermeli, yaprakları koyu yeşil ve parlak olması tercih nedenidir. Bu özellikleri gösteren bitki türlerinin kullanımı her zaman çok hoş ve canlı örneklerin doğmasına neden olur. Örnekleri incelediğimizde daha çok şimşir, defne, yabani defne, servi, yalancı servi, porsuk gibi bitki türlerinin tercih edildiği görülür.

(Lombardi, 1994)

Bitkilerin budanarak şekillendirmesi ile yaratılan eserler, uygun bir mekanda iyi bir düzenleme içerisinde bir heykel ya da plastik öğeden daha etkili ve doğal bir atmosfer yaratırlar.

Bahçe düzenlemelerinde yapılmış örnekleri incelediğimizde daha çok hayvan, insan figürlerinin, geometrik formların ve bazı gerçekte var olan cisimlerin taklitlerine rastlamamız mümkündür. Bu öğelerin tasarlanması ile bahçeler yaşayan mekanlar haline dönüşmekte, bireyler üzerinde rahatlatıcı ve huzur verici bir etki yaratmaktadır. Bahçe düzenlemelerinde, özel konut bahçelerinde ve halka açık parklarda tarihi anı niteliğinde örneklere rastlamak mümkündür. (Bebb,1995)

Bunlardan biri de fotoğrafını gördüğümüz örnekte olduğu gibi İskoçya'da iki ayrı aşiret mensublarının rekabetini sembolize eden bir tarihi anıdır. Bu yarışta iki İrlanda mensubundan hangisi İrlanda topraklarına daha önce varırsa , ilk varan aşiret İrlanda topraklarına sahip olacaktır. Midonnel aşiretinin soyundan olan Londoderry

ailesinin yarışmacısı, yarışmayı kaybedeceğini anladığı anda elini keser ve İrlanda sahiline atar. (Fotoğraf 3.9.) Böylece kendi aşireti İrlanda topraklarına sahip çıkar .İrlandanın bu tarihi olayı, , Londonderry markizin karısı Mount Stewart köşkünün bahçesinde kanlı el tasvir edecek biçimde kırmızı begonyalar ile elin modelini yaptırmıştır. Bunun yanında yine aynı bahçede, bir havuz oluşturulmuş ve havuzun karşısındada iki kademedan oluşturulan defne ile üst kademede bir arp şekillendirilmiş ve defne üç kademeli olarak işlenmiştir. Bu örnekte gördüğümüz gibi bir olay bitkilerin yardımı ile sempolize edilmiştir. (Coats, 1984)

Bahçe düzenlemelerinde , bitkilerin budanması ile oluşturulan formlar genellikle münferit olarak tasarlandığı gibi yine budanarak şekillendirilmiş tamamlayıcı bitki kümeleri ilede desteklenebilir. Uygulamalarda canlı ve koyu renkte yaprak özelliğine sahip, ve herdem yeşil bitki türleri tercih edilmelidir. Bu tür çalışmalarda uygulama sonrasındaki bakım çok önemlidir. Budama, sulama, ilaçlama belirli periyotlarda ve çok düzenli bir şekilde yapılmalıdır. (Lombardi, 1994)

Budanarak şekil verilen bitkiler, cansız malzeme ile yapılan eserlere göre daha hassas ve narindir. Bu nedenle, eserin daha özel ve seçkin bir mekanda sergilenmesi gerekir. Şekil verilen bitkilerin arka fonu ve çevresindeki yeşil örtü son derece önemlidir. Bitkiye iyi bir fon oluşturulmalı ve tam anlamıyla mekanda dominant bir etki yaratması sağlanmalıdır. Örneğin, koyu yeşil yapraklı bir bitki türünün budanması ile oluşturulan eserin arkasında kesinlikle yine koyu renkte yapraklara sahip, bitki türleri kullanılmamalıdır. Daha açık renkte, örneğin gümüşü yaprak özelliğine sahip veya alacalı yaprak tipine sahip olan bitkiler ile bir kompozisyon yaratılmalıdır. Çeşitli bakış açıları gözönüne alınmalıdır. Budanarak şekillendirilmiş bitkide, daha çok bahsettiğimiz gibi bir takım boşluklar ve yırtıklar oluşturularak form verilmektedir. Arka fonda bunu destekleyecek nitelikte bitki kompozisyonu olmalıdır. Bu boşlukların arkası aynı tür bitki ile kapatılmamalı , kontrast sağlayacak bitki türleri seçilmelidir. Bitkilere budanarak şekil verilmesi ile oluşturulan eserlerde herhangi bir kaideye ihtiyaç yoktur. Burada heykelde olduğu gibi figürü uygun mekanda sergilemek en doğru çözümdür.

Fotoğraf 3.9. İskoçya'da Kırmızı Begonyalar ile Oluşturulan Bir Heykel

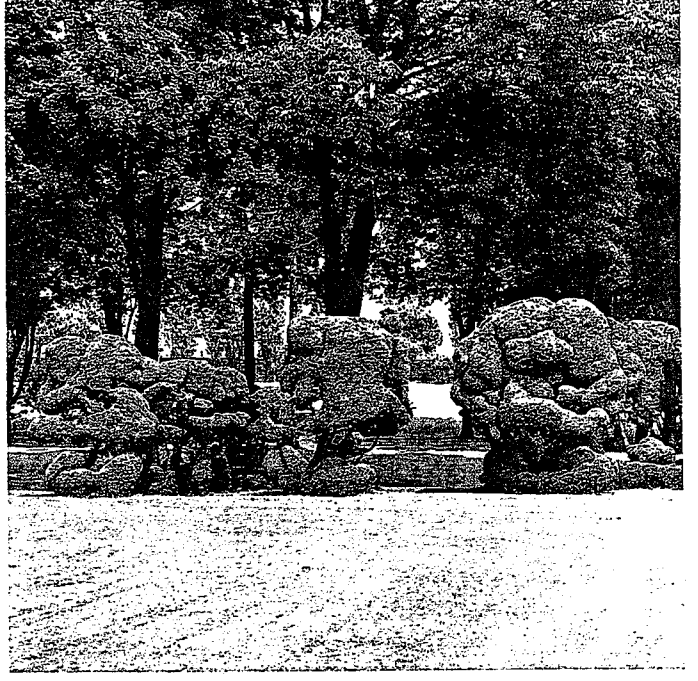
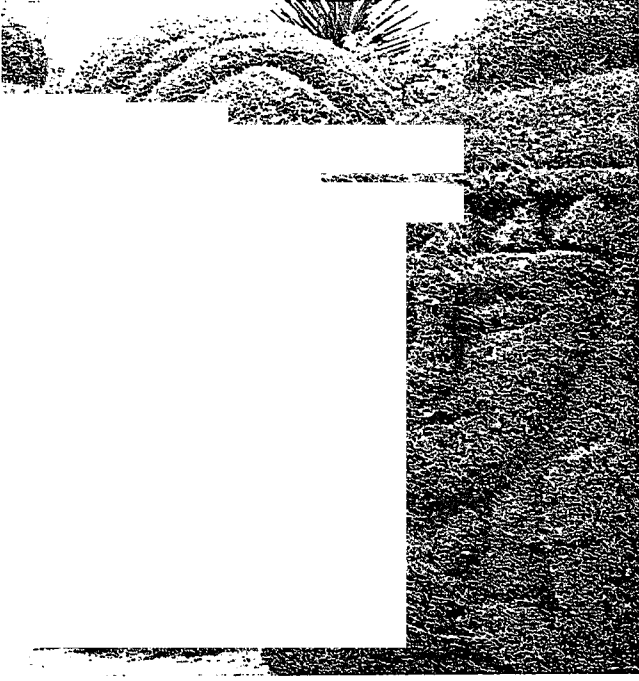
Örneğin geyik formu verilmiş bir bitkiyi geniş bir çim alan üzerinde ,ördek şeklindeki bir bitkiyede su ögesi kenarında konumlandırmak daha anlamlı ve hoş olacaktır. Sonuç olarak yeşil alanlar içinde, sadece renk doku, form farklılığı yaratarak yine yeşil elemanları kullanarak bir mekan yaratmak gerek yaratılan atmosfer gerekse bireyler açısından oldukça anlamlı bir uygulamadır.(Lombardi, 1994)

Ülkemizde bu tarzda çalışmalara daha çok tarihi kasır ve saray bahçelerinde rastlanmaktadır. Bunun nedeni ise düzenli olarak bakımın yapıldığı hemen hemen tek nitelikteki bahçeler, tarihi bahçelerdir.

Yeşil heykeller olarak adlandırabileceğimiz ve yine tamamen doğal bir materyalden oluşmuş heykeller anıt ağaçlardır. Diğer örneklerine göre yaş, çap, büyüklük açısından farklı boyutlara ulaşmış olanlarına “Anıt Ağaç” denir. Anıt ağaçlar bilimsel açıdan çok değerli oldukları gibi estetik ve kültürel açıdan da çok önemlidir. İçinde buldukları coğrafyaya, mekana bambaşka bir güzellik katarlar. Anıt ağaçlar buldukları ortamda tamamen bir heykel ya da plastik öge etkisi yaratan elemanlardır. Anıt ağaçların bulunduğu mekanlara herhangi bir peyzaj düzenlemesi ile desteklemeye gerek yoktur. Son derece doğal bir ortamda ve tamamlanmış bir peyzaj içinde yerini alır. Anıt ağaçlar mekana tamamen farklı bir boyut kazandırdığı gibi bireyler üzerinde de oldukça etkilidir. (Magazin, 1991)

3.2.3. Canlı - Cansız Materyalin Birarada Kullanılması ile Oluşturulan Heykel ve Plastik Ögeler

Heykel ve plastik ögelerin tasarımında çok çeşitli malzemelerin kullanıldığını görüyoruz. Peyzaj düzenlemelerinde bitkilerin sadece doğal formları içinde bulunmadıklarını, birtakım müdahaleler ile formlarının değiştirildiğini ve şekillendirildiğini inceledik. Bahçe düzenlemelerinde sadece budanarak değil, yardımcı elemanlar kullanarak da istenilen şekil ve ebatlarda figürlerin, (insan ve hayvan) veya cisimlerin benzerlerinin yapıldığını araştırmalarımızda gördük.

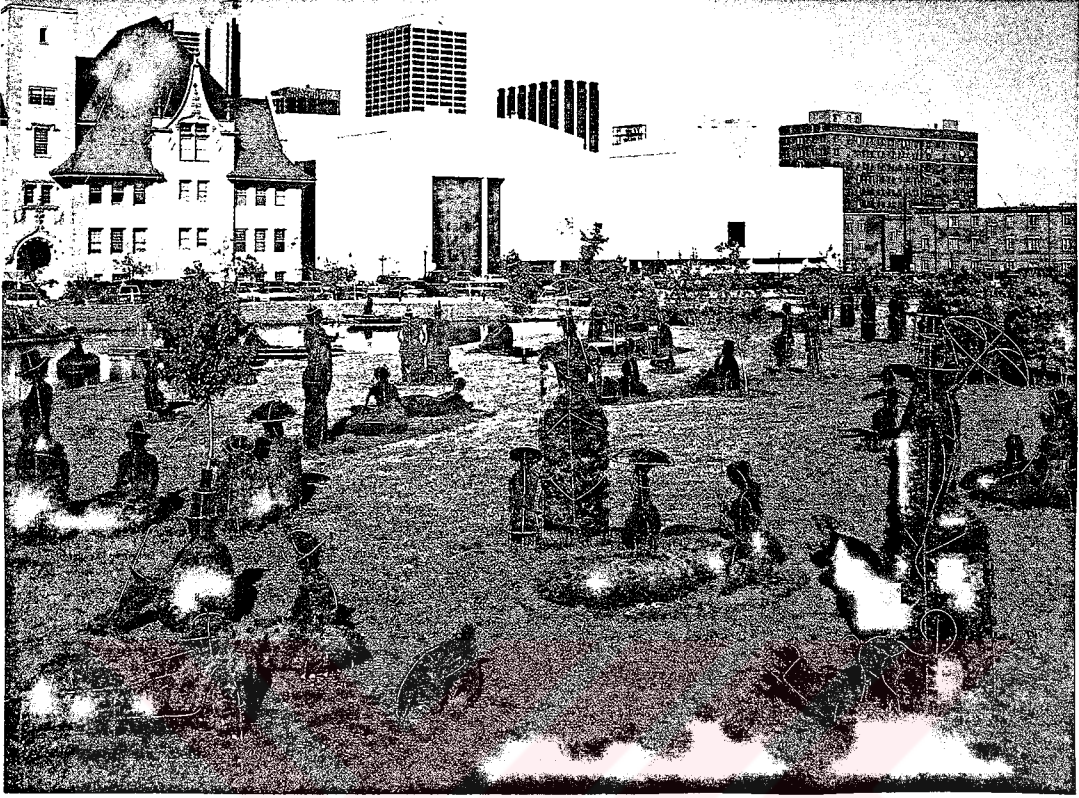

Fotoğraf 3.10. Bitkilerin Budanarak Şekillendirilmesi ile Yaratılan İnsan ve Hayvan Figürleri

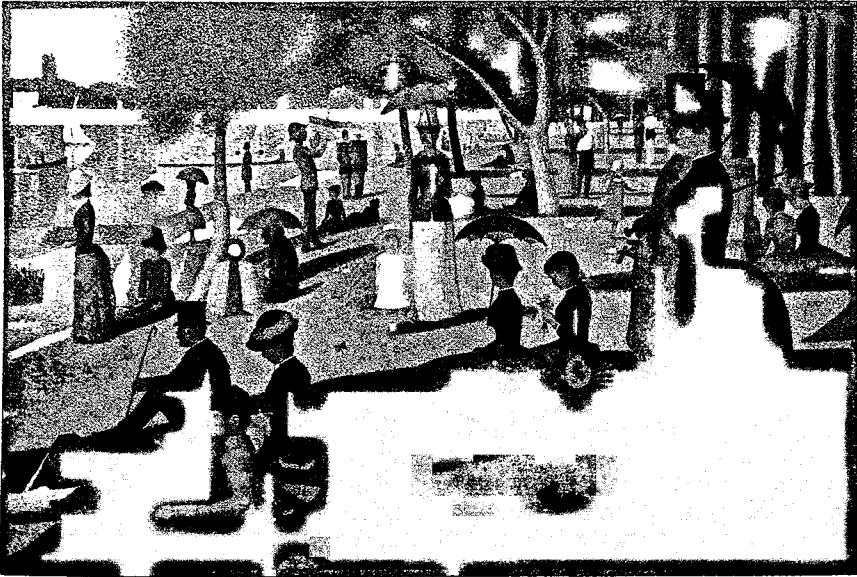
Heykel ve plastik öge etkisi yaratacak yeşil figürlerin detaylandırılmasında canlı ve cansız malzeme olarak nitelendirdiğimiz elemanların biraya getirilmesi ilede çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin Seurat'ın bir tablosu Colombos sağırlar okulunun bahçesine yansıtılmıştır. (Fotoğraf 3.11-12.) Bir pazar manzarası taşıyan tablo üç boyutlu bir hale getirilmiştir. Parisli vatandaşların bir öğleden sonra geçirdikleri anın ifadesidir. Panorama tamamen bir perspektif özelliğine sahiptir. Bu görüntü içinde 8 sandal, 1 maymun, 3 köpek ve 54 insan figürü bulunmaktadır. Bu gerçekten çok iddialı ve enteresan bir çalışmadır. Heykellerin iskeleti bronzdan ve önceden yapılmış daha sonra bronz iskelet bitkilendirilerek makasla istenilen form verilmiştir. Bu eser heykeltraş jim mason tarafından yapılmıştır. Tablodaki tüm detaylar aynen aksettirilmeye çalışılmıştır. Ara ara görülen bronz elemanlar yeşilliğin içinden ilkel bir resim gibi görülmektedir. Figürler 1880 yılını yansıtmaktadır. Seyirciler, ziyaretçiler parkı gezerken kendilerini de bu yeşil elemanların, sahnenin bir parçası olarak görmektedir. Bu örnekte olduğu gibi heykeltraşların farklı malzemelerin kombinasyonu ile neler yaratabileceğini görüyoruz. Bu enteresan çalışma ilede sanat+doğa+resim ve heykelin biraraya getirilişi sağlanmış olur. (Rosen ,1992)

Peyzaj düzenlemelerinde bazı çabuk büyüyen bitkilerin cansız malzeme olarak adlandırdığımız bronz, ahşap iskelet üzerine sardırılması ile istenilen form ve boyutlarda figürler yaratmak mümkündür. İngiltere'de heykeltraş Hurst Green tarafından başarıyla tatbik edilmiş olan bir örnek (Fotoğraf 3.13.) de görülmektedir. Küresel ya da helozoni şeklin verildiği iskelet üzerine sardırılan hedera helix bitkisi ile elde edilen obje bahçe düzenlemesinde tamamen bir odak oluşturur. (Alley, 1993)

İki farklı materyalin birarada kullanılması ile yapılan çalışmalardan bir diğeri ise bambu iskeletler üzerine yine sarıncı bitkilerin uygulanması ile oluşan çalışmalardır. Gelişigüzel gelişme gösteren bitkinin belirli bir form üzerinde sardırılması ile çevredeki mimari etki biraz daha yumuşatıldığı gibi mekanın daha doğal bir görüntü alması sağlanmış olur. (Schuhz , 1986).

Fotoğraf 3.11. Bronz İskelet ve Bitkilerin Birarada Kullanılması ile Oluşturulan Kompozisyon

Fotoğraf 3.12. Seurat'ın Heykeltıraş Mason'a İlham Veren Tablosu

Fotoğraf 3.13. Canlı ve Cansız Materyalın Birarada Kullanılması ile Yaratılan Plastik Öğeler

Bu verdiğimiz örnekler bahçe düzenleme sanatının incelikleri ve yaratıcılığının sonucudur. Doğa ve doğal materyaller her zaman için sanatçıya en güzel malzemeyi oluşturmuştur. Heykeltıraşlar, ressamalar, peyzajdan etkilenerek duygu ve düşüncelerini kendi his süsgeçlerinden geçirerek eserlerine yansıtmışlardır . (Zeitlin,1984)

Peyzaj düzenlemelerinde canlı ve cansız malzeme kullanımı bitkilere budanarak şekil verilmesinden çok daha zordur. Bu yöntemde iki farklı malzemenin birbiri üzerinde yaratacağı olumlu ve olumsuz etkilerin tespit edilmesi gerekir. Bu çalışmalarda kalıcı bir odak oluşturabilmek için seçilen bitki türlerinin herdem yeşil, çabuk büyüyen, yapraklarının gerek renk, gerekse doku bakımından estetik nitelik taşıması gerekir. Düzenlemelerde bu gibi farklı uygulamaların ve yaratıcı çalışmaların çeşitliliği ile çok ilginç ve estetik yönden kuvvetli bahçeler yaratmak mümkündür. Doğal malzemelerin kullanımı ile mekanlar daha fazla yeşil alanı içinde barındırır ve bahçeler farklı bir boyut kazanır.

3.3. Heykel ve Plastik Ögelerin Peyzaj Planlamada Kullanım Alanları

3.3.1. Meydan Düzenlemelerinde Heykel ve Plastik Ögeler

Meydanlar, insanlara korunma olanağı vermenin yanısıra, daha büyük kalabalık gruplar halinde biraraya gelmelerini sağlayan alanlardır. Bireylerin gereksinimleri uzun süreden beri temelde değişmemiştir. Ancak meydan mekanını oluşturan ögeler tarih içinde çok değişmiştir. 20.yy. meydanları, sosyal, psikolojik ve kültürel bütünleşme ve gelişmenin sağlanabilmesinde önemli rol oynayan alanlardır. Böylece, belirli niteliklere sahip yol mekanlarının değişik eylem ve boyutlara tariflendirilebilen belirli odaklarca yani meydanlar ile birleştirilerek bütünleşerek yerleşme dokusunu oluşturdukları söylenebilir. (Giritlioğlu, 1991)

Tarihi ve arkeolojik yapılara, anıtlara hizmet eden meydanlar tarihi karakter ve mimari yapılara uygun olarak da çevre düzenlemesine ve peyzaj planlamasına tabi tutulurlar. Meydanlar şehirselle boyutlarda kendi nitelikleri ile ayırt edilebilen, şehre karakter veren, şehrin benimsenmesini, sevilmesini sağlayan ögelerdir. Bu nedenle peyzaj düzenlemelerinde kullanılan heykel ve plastik ögeler alanın fonksiyonunu vurgular ve güçlendirirler. Meydana yeni bir boyut kazandırır. (Tanrıverdi, 1987)

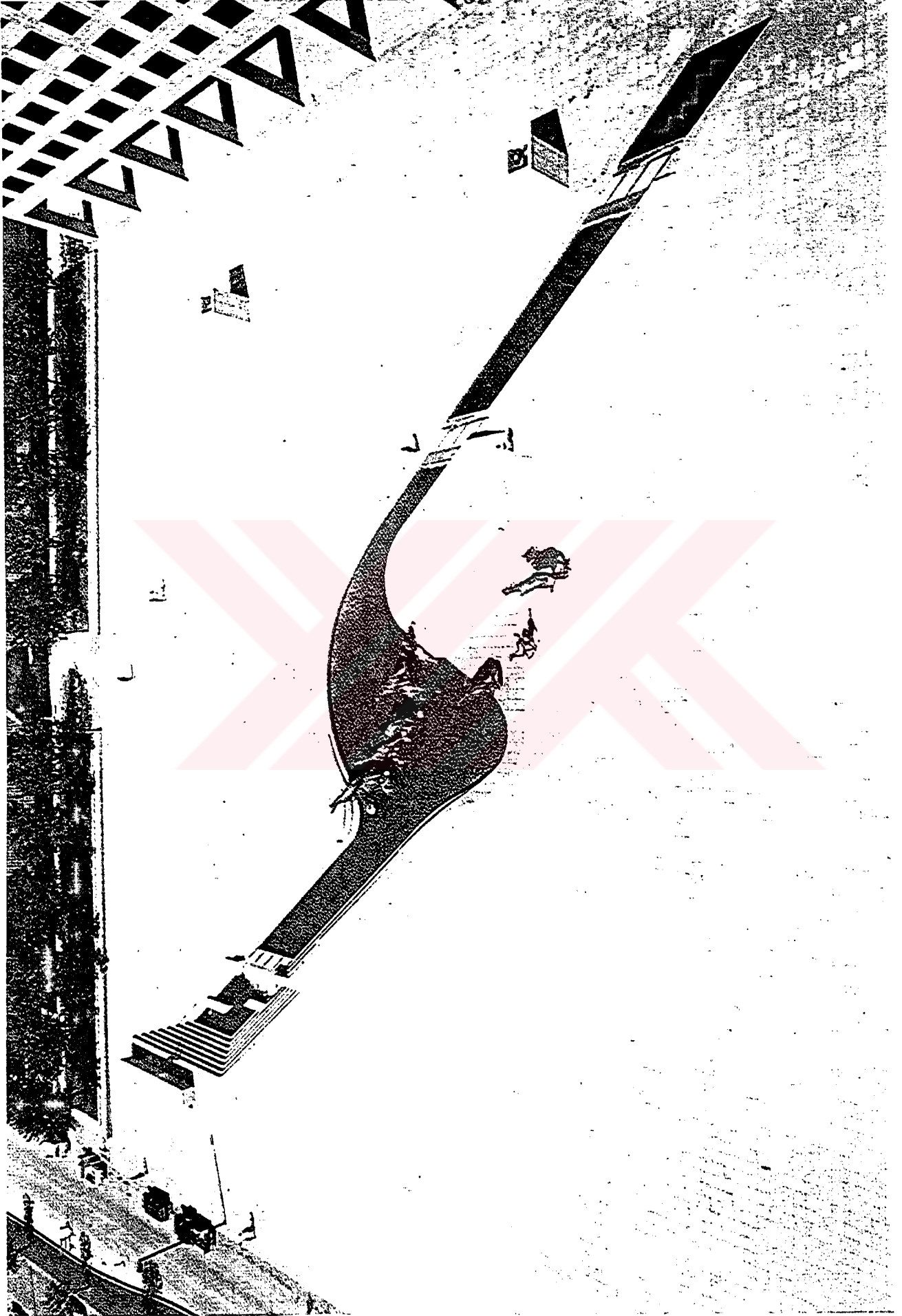
Roma'da Campıdoglio meydanı, meydan tasarımı konusunda, bu alan devrimci bir atılım örneği olmuştur. Rönesansın mimari ideallerinin ve perspektif olarak algılanabilen bir dış mekan yaratma kaygısının ilk önemli somutlaşmasıdır. Meydanın merkezine konumlandırılmış antik Marcus Aurelius Heykeli ise, tarihte meydan mekanı içinde odak görevi yapan, ilk heykeldir. Bu girişimle birlikte, heykel kendi mekanını yaratan özerk bir elemana dönüşmüştür. (E.N.BAON, 1983)

Meydanlarda uygulanan heykel veya plastik ögeler şehirliye veya ziyaretçiye yön belirlemede, meydanları özelliğine göre tarif etmede son derece fonksiyonel bir görev üstlenirler. Ayrıca meydan düzenlemelerinde sergilenen heykel ya da plastik ögelerin

boyut, renk, biçim, gibi nitelikleri insanların psikolojisi üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etki yaratabilecek niteliktedir. Her gün gidilip gelinen veya geçilen bir meydan üzerinde yapılan değişiklik, kişinin ruhsal durumunu etkileyecek, bireyin kederli ya da mutlu olmasına neden olacaktır. Sonuç olarak , insanlar tarafından kullanılmayan mekanların kısa zamanda yozlaşarak varolan değerini kaybettiği görülmüştür. Bu nedenle mekanın sevilen ve yararlanılan bir yer olmasında planıcının payı büyüktür. Planlamadaki kurgu ve araçların insan ruhsal yapısı üzerindeki etkisi her zaman dikkate alınmalıdır. (Giritlioğlu 1991).

İnsanlar, kalabalık mekanlarda gruplar halinde ve ikili durumda olabildikleri gibi, bazı zamanlarda bu mekanlarda yalnız kalma isteğinde olabilirler ve duygularını diğer insanlarla paylaşmak istemezler. Bu psikolojik durum içinde bireyin duygu ve düşünceleri paralelinde gereksinmeleride farklıdır. Bu durumda kompozisyon çevreden bireylere gelen uyarılar onlara hoşluk ve huzur sağlayacak, rahatlatacak şekilde olmalıdır. Bu neticeye ulaşma da, sergilenen heykel ya da plastik ögenin mekana uygun ölçüde ve konumda yerini alması ile mümkündür.

Heykel ve plastik ögeler mekana bir kimlik veya karakter kazandıran elemanlardır. Kentsel bir çevrede açık bir mekan yaratmada mekanı belirleme de heykel ve plastik ögenin rolü büyüktür. Örneğin (fotoğraf 3.14.) gördüğümüz meydan Texas, Colinas'da bu amaçla tasarımılanan bir meydandır. Williams meydanı yaklaşık 90 m'ye 90 m'lik bir alanda düzenlenmiştir. Bölgeyi temsil eden vahşi atlar gerçek büyüklüğünün birbuçuk katı olarak detaylandırılarak klasik ve epik bir meydan yaratılmaya çalışılmıştır. Tamamen dikkatin heykeller üzerinde toplanması amacı ile meydanın çevresi çok basit ve sade bir çizgide tasarımılanmıştır. Ayrıca zeminde Texas'ın doğal toprak yapısını tam anlamıyla ifade etmek üzere, kıvıll ve pempe granit kullanılarak kıraç ve kurak zemin aynen benzetilmiştir. (C.L.I.W., 1992)

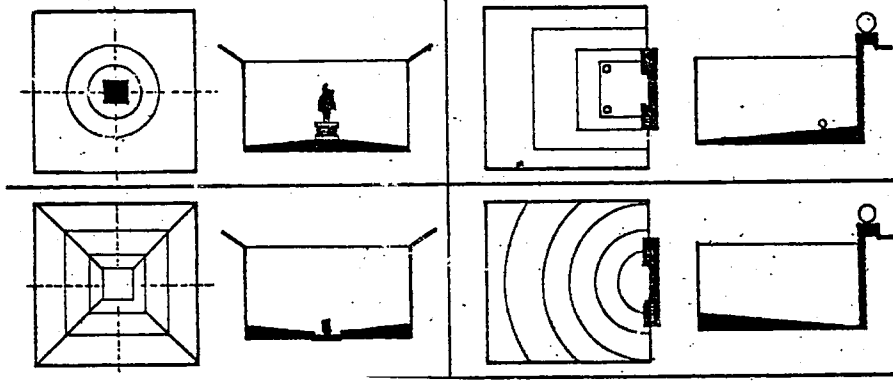
Fotoğraf 3.14. Klasik ve Epik Bir Meydan Özelliği Gösteren Williams Meydanı

Daha önce de değindiğimiz gibi meydanlar, belirli niteliklere sahip yol mekanlarının birleştiği çeşitli boyut ve eylemler ile tariflendirilebilen alanlardır. Heykel ve plastik öğelerin sergilendiği meydanlar, çevresinde sadece yaya yollarının veya araç yollarının birleştiği mekanlar olabildiği gibi, her iki işleve sahip yolların odak noktası haline gelen meydanlar da olabilir. Meydanların çevresinde mevcut olan yolların işlevsel farklılığı, bu alanda sergilenen heykel ya da plastik ögenin mekana etkisi ve bireyler tarafından algılanması açısından farklılık gösterir. Sadece yaya yolları için odak teşkil eden meydanlar yaya trafiğinin ve sirkülasyonun yoğun olarak yaşandığı alanlardır. Bu tarz meydanlar sergilenen heykel ya da plastik ögenin daha rahat bir tempoda incelenme ve algılanma imkanını sağlayan alanlardır. Ayrıca, yalnız gelinip geçilen değil, mekan içerisinde uzun sürede bulunmaya olanak veren meydanlardır. Ancak taşıt trafiğinin yoğun olduğu yolları birleştiren meydanlar da durum farklılık gösterir. Bu tip meydanlarda, heykel ya da plastik ögeyi incelemek değil, sadece kısa süre içinde algılamak ve hissetmek sözkonusudur. Sonuç olarak bir mekan içindeki öğeleri algılamak mekan içerisinde yaşanan süreye ortam içindeki tempoya ve çevrenin hareketliliğine bağlı olarak değişiklik gösterir.

Heykel ve plastik öğelerin meydanlarda vurgulanmasında ve etkinlik kazanmasında, meydan zemin kaplaması, zeminin eğimi, eğim yönü ve kademelendirmenin rolü önemlidir (şekil 3.1.) Bu düzenleme içindeki mekanlarda her zaman eğimin üst kotunda yer alan ögenin etkinliği oldukça fazladır. Tam tersi bir durumda ise, yani eğimin alt kotunda yer alan ögenin etkinli azalmaktadır (Giritlioğlu 1991)

Heykel ve plastik öğeler, özellikle meydanlarda mekanın tam merkez noktasında sergilenirler. Meydan düzenlemelerinde obje çevresinde, meydanın genel yapısına uygun bir peyzaj düzlemesine gidilmelidir. Kompozisyona giren bitkilerin, uzun dönem içinde olsada büyüme hızları dikkate alınarak, zamanla heykel ya da plastik ögeyi kapatmayacak ve perspektif görünüşlerini bozmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Plastik öge veya

heykelin mekan içindeki konumu, çeşitli bakış açılarından dengeli ve ahenkli bir görüntü sağlayacak nitelikte tasarlanmalıdır.

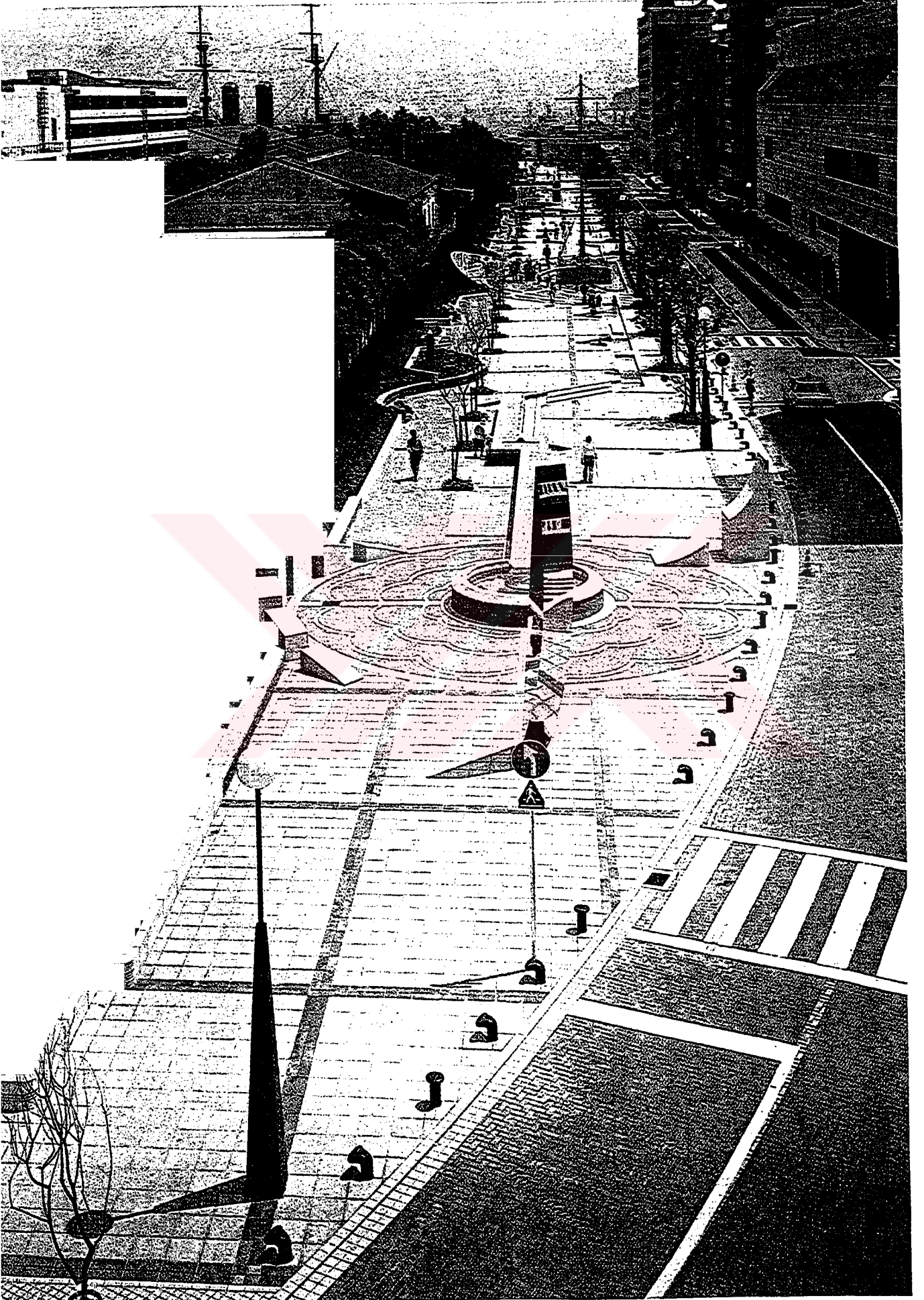

Şekil 3.1.

3.3.2. Yollarda Heykel ve Plastik Ögeler

Yollar şehrsel dokuda yer değiştirmeyen ögeler arasında, şehirlie ve şehire hareketlilik sağlayan ögelerdir. Bireyler ise mekanın bir parçası halindedir. Yollar şehir sakinleri tarafından tanındığı gibi, diğer belirli bazı şehrsel doku ögelerinin yerlerinin tanımlamasında da rol üstlenirler. (İstiklal cad. Barbaros Bulv vb). Bu ulaşım akslarına değişik araçlarla sağlanan ulaşılabilirlik düzeyi aksın önemini ve aktivitesini arttıran belirli, bir özel atmosferin oluşmasına neden olur (Giritlioğlu 1991).

Yollar bir şehrin işlerliğini sağlayan ögelerin en önemlilerinden biridir. Dolayısıyla da en çok sorunun sözkonusu olduğu alanları oluştururlar. 20 yy. da taşıtların gelişmesi, araçların hızları, değişen işlevsel ilişkiler ile yolları artık “Yaşam Alanı” olarak görmemiz zorlaşır. İşlev alanlarında görülen farklılaşmalara bağlı olarak yol mekanları yeni boyutlara ulaşmıştır.

Fotoğraf 3.15. Yol Boyunca Su Ögesi ile Birbirine Bağlanan Plastik Öğeler.

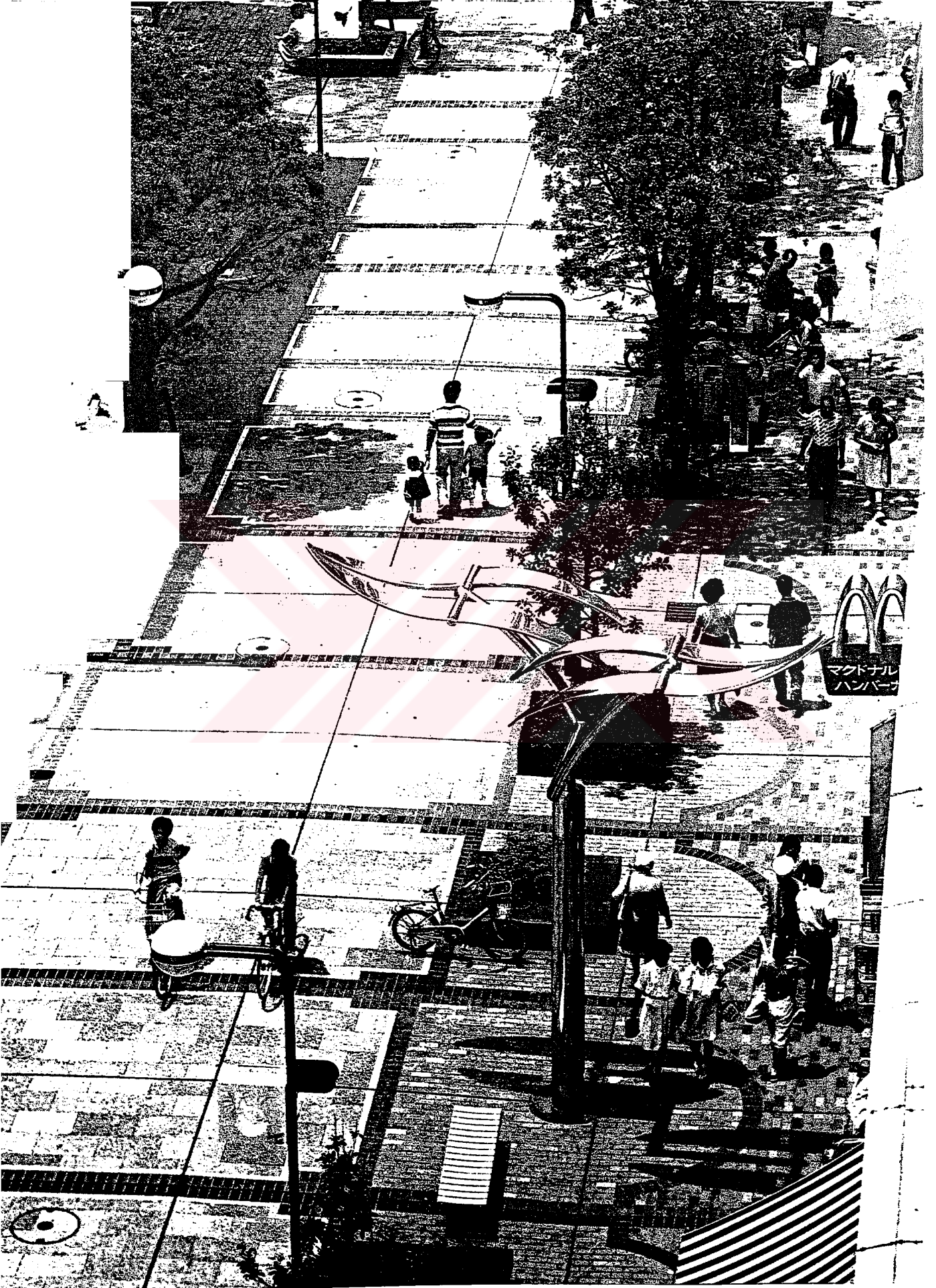
Dış mekanda, heykel ve plastik öğeleri incelediğimizde gerek yaya yollarında gerekse kaldırımlarda önemli bir yeri olduğunu görüyoruz. Yollar kullanımlarına bağlı olarak değişik işlevsel görevler üstlenirler. Bu tür görevlere bağlı olarak da kullanım için değişik karakteristiklere sahip olurlar. Örneğin yaya yolları sadece yaya hareketliliğinin rahat bir ortamda sağlanabilmesi amacıyla planlanan yollardır. İşlev ve kullanıcı sıklığı, kullanım biçimi, yol mekanının boyut kazanmasında en önemli etkenlerdir. Ayrıca yol mekanının zenginlik ve ilginç olma niteliğini kazanmalarında bazı özellikler söz konusudur. Bu kriterler gerek yaya yolu gerekse taşıt yolları için geçerlidir. Yol mekanının en kesitindeki daralma ve genişlemeler, topoğrafyaya bağlı olarak gelişen kot farklılıkları, yol mekanını sınırlayan yapıların karakterleri, yolun uzunluğu gibi etmenler yolun karakterini belirleyen önemli kriterlerdir. Heykel ve plastik öğelerin yollar üzerinde kullanılması ile, mekana bir karakter kazandırdığı gerçektir. Özellikle yaya yolları, bireylerin belirli temel ihtiyaçlarını karşılayabildikleri mekanlardır. Kişilerin daha çok alışveriş yapmaya, sinema, tiyatro, galeri gibi kültürel faaliyetleri takip etmeye, aynı zamanda dinlenip, birşeyler yiyip içebileceği fonksiyon alanlarının birarada toplandığı mekanlardır. En önemli özelliği ise bu işlevlere sahip birimlerin yakın mesafelerde çözümlenmiş oluşudur. Ancak yolun karakterini belirlemede bazı kriterlerin yer aldığını ve yolun kendi yapısı hareketli bir formda değilse, kısa zaman sonra bireyler üzerinde monoton bir etki yaratacağıda bir gerçektir. Yaya yolları, kişilerin yoğun sirkulasyon içersinde bulunduğu alanlardır. Bu mekanlar sürekli gidilip, gelinen hareketli mekanlar olduğu gibi, bireye dinlenme ve çevreyi gözlemlene imkanı sağlayan alanlardır.

Heykel ve plastik öğeler bu yoğun yaya trafiği içinde sabit duran ve çevredeki hareketlilik içinde zıtlık teşkil eden elemanlardır. Özellikle yaya yolları üzerinde, belirli mesafelerle yinelenen heykel ve plastikler yolun mekansal niteliği pekiştiren, yola canlılık ve hareket getiren ve hatta kişileri yönlendiren objelerdir. Yaya yollarında doğal olarak yayaların bakışları arasında kalan heykel ve plastik öğeler, çok değişik açılardan izlenebilen elemanlardır. Aynı zamanda yol üzerindeki bitki grupları, oturma bankları, vitrinler, satıcılar, aydınlatma elemanları fonu oluşturan objelerdir. (Copper, 1995)

Heykel ve plastik ögelerin yaya yollarında ve kaldırımlarda sergilenmesiyle hareket halindeki bireyin dikkatini çekmeyi ve düşüncelerinden bir an olsa dahi koparmayı başarırlar. Bireylerin kısa sürede olsa ortak bir nokta üzerinde toplanmalarını sağlarlar. Bu ögelerin algılanabilmesinde, fiziki, psikolojik ve fizyolojik koşulların yanısıra, bireyin o zamana kadar elde ettiği bilgi birikiminin düzeyi de ilgilidir. Kısaca, kişilerin daha önceden benzer nitelikteki mekanı görebilmeleri ve öğrenmeleri, yeni objenin tanımlanmasında, algılanabilmesinde etkindir. Heykel ve plastik ögeler daha çok yaya yollarında, oturma grupları, telefon kabineleri , çiçek kapları ile bütünleşen ve birbirlerini destekleyen elemanlardır. Herhangi bir heykel ya da plastik ögenin bulunmadığı bir yaya yolunda çiçek kapları veya belirli periyotlarla uygulanan aydınlatma elemanları, bir heykel etkisi yaparak mekanı vurgulayarak ortamı ve anlamlı bir hale getirir. Kaldırımlardan çok yaya yolları, heykel ya da plastik ögenin daha iyi algılandığı ve incelendiği mekanlardır. Şöyleki insanlar durağan pozisyonda iken çevrelerindeki ögeleri daha iyi hissederek, algılama fırsatı bulurlar. Yaya yolları oturmaya ve dinlenmeye olanak veren alanlar olduğuna göre objelerin daha fazla ilgi gördükleri ve izlendikleri mekanlardır. (Karson, 1985)

Yaya yolu üzerinde sergilenen heykel ya da plastik ögelerin, daha çok soyut figürlerden meydana geldiğini görüyoruz. (Fotoğraf 3.16.) Cam, plexı, paslanmaz çelik gibi malzemelerle , mekanın hareketliliğine paralel nitelikte, tasarımlar yapılmaktadır.

Heykel ve plastik ögenin, boyutları, rengi , biçimi, konumu yol üzerinde mekan içinde uyum sağlayacak nitelikte planlanmalıdır. Yol üzerinde sergilenen plastik ögelerde zemin kaplamasının önemi oldukça fazladır. Genelde aynı kaplamanın sürekliliğinin sağlandığı mekanlarda, objenin bulunduğu alanda tamamen döşeme kaplamasını değiştirmek ve eser için özel bir zemin kaplaması düzenlemek gerekmektedir. Sadece önüne bakarak yürüyen insanların da, objeye yaklaştıklarını hissettirmek amacıyla, dikkatlerini çekerek, farklı bir mekana geldiklerini vurgulamak gerekir. Kaldırım üzerinde sergilenen heykel ve plastik ögeler hem yayalarca, hem de taşıt trafiği içinde bulunan bireylerce algılanan elemanlardır.

Fotoğraf 3.16. Yaya Yolu Üzerinde Odak Noktası Oluşturan Plastik Öğe

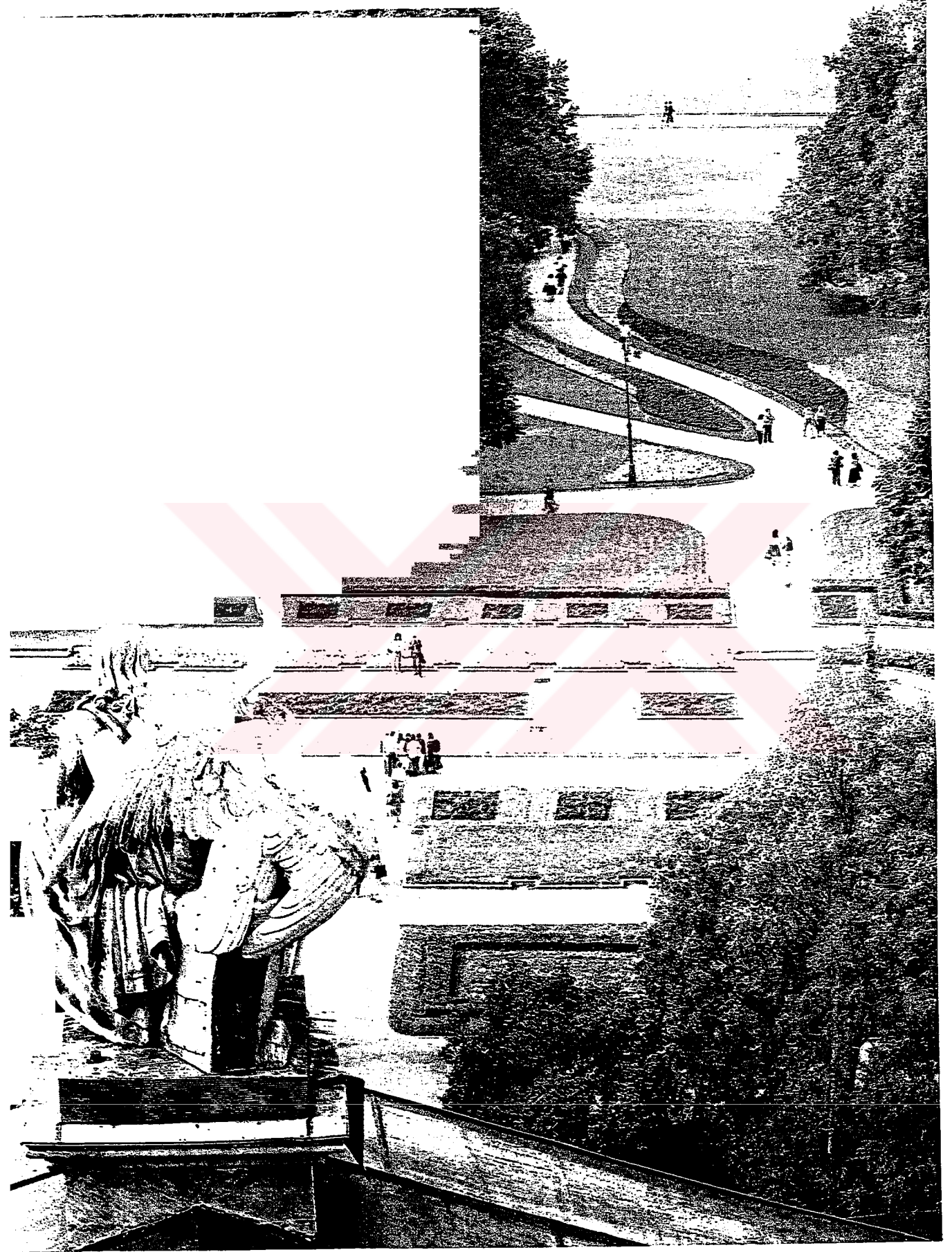
Özellikle kaldırım üzerinde kullanılan objelerin yerini iyi tespit etmek ve taşıt kullanan bireylerin dikkatlerini dağıtıp, olumsuz olaylara fırsat vermemeleri gerekir.

3.3.3. Parklarda Heykel ve Plastik Ögeler

Bir şehrin geleceği, güzel ve önemli yerlerini en iyi şekilde korumak ve bunları, park, koru, yeşil kuşak ve diğer ağaçlandırma alanlarına dönüştürmekle mümkündür. Ülkemiz şehirlerinin de bir çok yönden parklara gereksinmesi vardır. Parklar kentsel işlevler içersinde dinlenme, bedensel ve düşünsel eğitim alanlarıdır. Ayrıca şehrin ayırıcı, koruyucu, ve aynı zamanda bağlayıcı özelliğini koruyabilen alanlardır (Giritlioğlu,1991).

İyi planlanmış bir park, peyzajı, mimarisi, bitkisel ve artistik elemanları ile başarılı bir bütünlük teşkil etmelidir ve tüm elemanları ile bir sanat eseri olmalıdır. Plancı, mimar, peyzaj plancı ve heykeltıraşların en iyi ürünlerini ortaya koydukları bir eserdir.

Heykellerin parklarda sergilenişinde, heykeltıraşların büyük boyutta eserler üzerinde çalışma isteği önemli bir temeli oluşturmuştur. Parklar ise yer problemine bir çözüm bulmaktadır. Ancak İstanbul bir kültür kenti olmasına rağmen heykel ve plastik öge bakımından parklarımızda çok az sayıda örnek vardır. Oysaki eserlerin halka götürülmesinde en önemli mekanlardan biri parklardır (Aslıer, 1974). Eserlerin parklarda sergilenişi ile heykel ve doğa biraraya getirilmiş olacaktır. Parklar birçok elemanın görsel olarak birbirine bağlanması ile oluşmuş mekanlardır. Heykel ve plastik objelerin park içindeki konumu, park içindeki dağılımı, sayısı, mekanı ve tüm parkı etkileyen önemli faktörlerdir. Park içinde bulunan birey daha öncede bahsettiğimiz gibi dinlenme amacıyla ve rahat bir tempoda dolaşır, bu sırada çevresindeki hareketli ve hareketsiz tüm objeleri rahatlıkla inceleme, algılama olanağı bulur. Meydan veya yollarda ya da düğüm noktalarında bulunan ögeler hareketli , yoğun sirkülasyon alanları içinde olduklarından parklarda sergilenen eserler kadar cezbedici olmayabilirler

Fotoğraf 3.17. Leningrad Parkında Mekana Hakim Bir Nuktada Sergilenen Orjinal
Heykel

Heykel ve plastik objelerin park içindeki konumu ve yeri önemlidir. Gelişigüzel serpiştirilmiş ve dağıtılmış objeler dengesiz ve anlamsız mekanları beraberinde getirir. Heykeller park içinde boyutlarına ve formlarına uygun bölümlerde sergilenmeli park çevresindeki yoğun trafik, gürültü yapılaşmanın etkisi altında kaybolmamalıdır. Sergilenen objeler ile halk bütünleşmeli ve yakından inceleme fırsatı bulmalıdır. Özellikle Fransa'da, tasarlanan tüm parklarda yollar çok geniş tutulmayarak birey ile obje arasında herhangi bir engel teşkil edecek elemanlara yer verilmemektedir. (Collens, 1984)

Heykel ve plastik öğelerin çok abartılı boyutlara sahip olmayan, zarif ve ufak ebatlardaki objelerin sergilenmesinde, daha çok park içindeki köşe veya nişlerden yararlanmak gerekir. Parkın çevresindeki fonksiyon alanları ve bunların oluşturduğu silüet, objenin arkasında düşey bir fon teşkil eder. Eserin çevresinde oluşturulan düşey zemin doğal olarak ağaçlardan oluşturulan bir zemin olabilir. Objenin tüm mevsimlerde ilginç ve cazip bir atmosfer yaratması düşünülerek, bitki kompozisyonunda objeyi vurgulayan ve ön plana çıkaran nitelikte planlamaya gidilmelidir. İyi tasarlanmamış bir bitki kompozisyonu ile kimi mevsimlerde oldukça etkili ve anlamlı görülen obje, mevsimlik değişikliklere uğrayınca eseri olumsuz yönde etkileyecek ve ifadesiz mekanlar oluşturacaktır.

Parklarda heykeller sadece sert zemin veya kaide üzerinde değil, geniş çim yüzey veya bitkilerle kaplı bir zemin üzerinde de etkili olabilir. Heykel ve plastik öğeleri, parklarda yeşil bir tepe üzerinde, yolların birleşme noktalarında veya bir niş içersinde gerek estetik, gerekse birer odak teşkil edecek şekilde sergilemek mümkündür. Özellikle parklarda, heykel ve plastik öge dışında birçok işleve sahip eleman bulunmaktadır. Aydınlatma elemanları, çöp kutuları, oturma grupları sadece bunların birkaçıdır. Heykel ve plastik öge çevresindeki bu elemanlar, eser yakınında en uygun konumda yer almalı ve eserin mekan içindeki etkisini bozmamalıdır. Eserin mekan içindeki konumuna ve bakış açılarına bağlı olarak, eserden daha fazla dikkat çekecek ve mekanı olumsuz yönde etkileyecek konumda yerleştirilmemelidir. (Dagenbach, 1988).

New York'un en önemli parklarından biri olan ve İngiliz stilinde yapılan Central Park, şehre can veren ve aynı zamanda New York halkı için nefes alma yeri özelliğini taşır. Spor alanları, göletleri ile çok güzel bir şehircilik örneğidir. Park içinde heykel ve plastik öğeleri sergilemek amacı ile çok ilginç mekanlar oluşturulmuştur. Parkta dairesel formdaki bir havuzun etrafında üç bakire bayanı temsil eden bronz heykeller mekanı hareketlendirmekte ve çevresindeki bitki kompozisyonu ile çok güzel bir kontrast sağlamaktadır. Parkın içinde yine ağaçlar arasında odak teşkil edecek şekilde altın kaplama bronz bir budist heykeli bulunmaktadır. Yazın ağaç dalları arasında (Fotoğraf 3.18.) gölge bir mekan içinde kalan heykel, kısın ağaçların yapraklarını dökmesiyle, gizlendiği yerden ortaya çıkar ve mekan içinde daha da vurgulayıcı bir nitelik kazanır (Gerald , 1991).

Heykel ve Plastik öğelerin parklarda sergilenişi ile, heykeltraş eserinin peyzaj ile ilintisini görme fırsatı bulmuştur. Bu bakımdan park yaratıcılığı bakımından aktif bir faktör olmaktadır.

3.3.4. Açık Hava Müzelerinde Heykel ve Plastik Öğeler

Heykel ve plastik öğelerin sergilendiği alanlardan bir diğeri ise açık hava müzeleridir.Ülkemizde çok sınırlı sayıda ve zayıf örneklerine rastlasakta Avrupa, Amerika ve İngiltere'de oldukça fazla sayıda uygulamaları mevcuttur. Yıllarca kapalı mekanların sergilenme alanları olarak tasarımılandığını ve düzenlendiğini biliyoruz. Bir çok daldaki sanat eserleri daha çok kapalı müzelerde ve sınırları belirli mekanlarda bireylerin ziyaretlerine bağlı kalarak sergilenme olanağı bulmuştur. Ancak biliyoruz ki bu mekanlarda sergilenen objeler statik ve hareketsizdir. Heykel ve plastik öğeler dış mekanlarda sergilenerek doğa ile bütünleştiği gibi yeni bir mekanda yaratmış olur (Jellicoe , 1981).

Amsterdam'da heykellerin açık alanlarda sergilenişi, açık havada heykel sergileme geleneğine önyak olmuştur. Bu Bataersea parkı ile de gelişme göstermiştir

Fotoğraf 3.18. New York-Central Park. Ağaçların Sınırladığı Alan İçinde Konumlanan
Bronz Bodist Heykel

Bu tür çalışmalar Hollanda içinde ve dışında daha sonraları da devam etmiştir. Kapalı mekanlarda da sergilenen sanat eserlerinin özellikle yurt dışında “Açık Hava Müzesi” olarak adlandırılan yeşil alanlar içersinde sergilenmesinin çok büyük avantajları görülmektedir. Bu avantajlar tek yönde ve çok sınırlı değildir. Gerek sergilenen sanat eseri, gerek sanat eserinin yaratıcısı olan sanatçı, çevre ve bireyler açısından oldukça olumlu etkileri vardır.

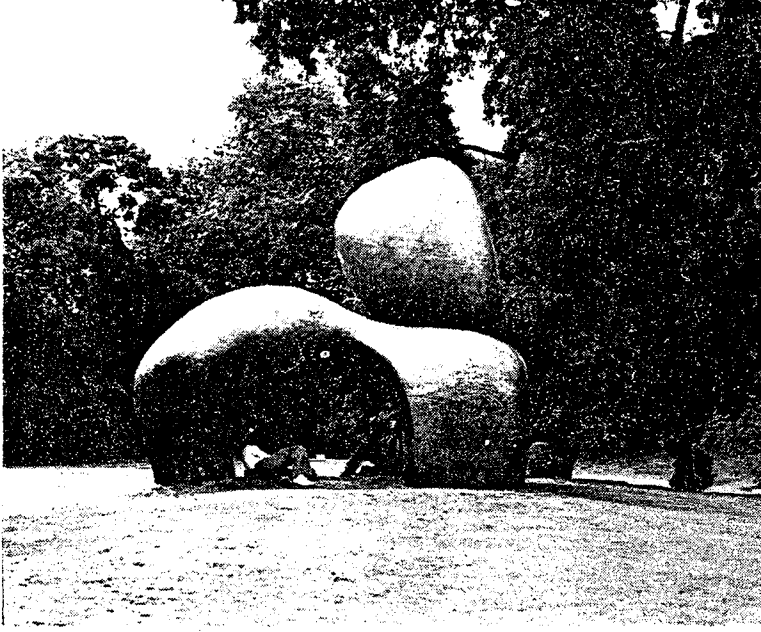
Heykel ve plastik öğelerin açık alanlarda sergilenmesi ile kişilerin bu sanata karşı daha fazla ilgi duymaları ve bu mekanlarda daha uzun vakit geçirme talebinde oldukları gözlemlenmiştir. Açık hava müzeleri, kapalı müze ve sergi alanları ile kıyaslandığında temelde iki önemli farklılığın yaşandığı dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki ışık özelliğidir. Işık heykel ve plastik öğeler için en önemli faktördür. Sonuçta herşeyin görülmesi ve algılanması ışık sayesinde. Bu nedenle kapalı bir müzede ışık tamamen statiktir. Oysaki açık bir alanda oldukça değişken bir yapıdadır. Günün değişen saatlerinde ve hatta mevsimlik değişiklik ışık ve aydınlık düzeyini etkileyen faktörlerdir. Kapalı mekanlarda insan müdahalesi ve yaratıcılığı ile değişik aydınlatma sistemleri ve görüntüler elde edilebilir. Ancak bu hiçbir zaman doğal aydınlatma ile kıyaslanamaz. Işık faktörünün sürekli değişken oluşu objenin mekan içinde çok değişik etkiler yaratmasına ve her farklı durumunda bireyler üzerinde psikolojik yönden ayrı hislerin doğmasına neden olur. (Collens, 1984).

Açık hava müzelerinin, kapalı müzelerden farklı olan bir diğer önemli yanı ise ölçek-büyükölçek faktörleridir. Kapalı mekanlarda sınırların belirli oluşu sergilenen objesinde boyutlarına ve ölçeğine bir sınır getirmektedir. Sonuçta kapalı alanlarda istenilen boyutta bir sanat eserini insanlara ulaştırmak imkansız olmaktadır. Ancak açık hava müzelerinde çok büyük ölçekteki heykel ve plastik öğeleri, objeye uygun büyüklükteki bir mekanda sergileme imkanı vardır. Bu iki önemli faktör açık ve kapalı müzelerin birbirinden ayrılma noktalarıdır. Ancak iki alanın birbirinden farkı sadece özetlediğimiz nitelikler değildir. Açık alan müzelerinin bu iki faktör dışında birçok olumlu özellikleri vardır (Jellicoe, 1981).

Heykel ve plastik öğelerin sergilenmesi amacıyla planlanan açık alanlar, şehrin yeşil alanlarına ilave edilen büyük, geniş bitki dokusunun beraberinde getirir. Nedeni ise bu objeler geniş çim alanlar ve yoğun yeşil doku içinde yer alırlar. Hiç bir zaman sert bir yüzey veya geniş beton alanlar içinde sergilenmezler. Açık hava müzeleri olarak tasarlanan bu alanlar zamanla şehrin nefes almasına yarayan yeşil alanlardan biri konumuna gelir. Böylece açık hava müzeleri şehir içi yeşil alanların büyümesine katkıda bulunmuş olur. Açık sergileme alanlarında bireyler heykel ve plastik öğeleri incelerken oldukça düşük bir tempoda yürüme fırsatı bulacaklardır. Ayrıca objeyi etraflıca inceleyebilecek ve algılayacaktır. Kişinin temiz bir çevrede, temiz havada nefes almasına imkan veren bir ortam yaratılmış olacaktır. Birey kapalı bir mekandaki gibi kısıtlı zaman ve kısıtlı hareketler içersinde değildir. Çok rahat bir ortamda sergiyi gezecek, çimlere oturacak ve hatta yatarak mekanı özümseyecektir. (Fotoğraf 3.19.) Böylece objeyi istediği bakış açısından, istediği uzaklıktan seyretme imkanı bulacaktır. Bu ortamda kapalı müzelerde olduğu gibi, kişi ile sanat eseri arasında hiç bir engel olmadan bütünleşme sağlanır. Açık hava müzeleri doğa+insan+sanat diye saydığımız peyzajın en önemli faktörlerini biraraya getiren mekanlardır. Açık havada sergilenen sanat eserleri ile kırsal alan ile sanat birbirine temas etmiş ve böylece olması gereken ilişki sağlanmış olur. Çünkü doğa, sanatçıları her yönüyle etkileyen ve onlara sanatın hangi dalında olursa olsun bir yön veren önemli bir faktördür. (Bearsley, 1992).

Heykel ve plastiklerin sergilendiği açık hava müzeleri bireyleri hem zihinsel hemde fiziksel harekete geçirir. Kişiler sanat eserini algılamaya çalışırken, sanatçının duygu ve düşüncelerini keşfetmeye çalışırlar. Açık havada sergilenen objeler sayesinde kişi belkide hiç tanımadığı kişilerle aynı şeyleri, aynı obje üzerinde yorumlayacak ve obje kişiler arasında ortak bir noktada buluşmaya neden olacaktır.

Heykellerin açık alanlarda sergilenmesiyle, sadece belirli sayıdaki insanın görmesine imkan veren sistem ve ortam değişmiş olacaktır. Çünkü kapalı mekanlara yapılan ziyaretler kişinin olaya bakış açısına ilgisine, maddi imkanlarına ve zamanına bağlıdır. Ancak açık havada durum farklıdır, birey açık mekanda hiç ilgisi ve bilgisi

Fotoğraf 3.19. Battersea, Açık Hava Sergi Alanında Doğa-Sanat ve İnsan Üçlüsünün Biraraya Geldiği Mekan

Fotoğraf 3.20. Bitkilerin Arasında Çok Doğal bir Görüntü Sergileyen Plastik Öge

olmayan konulardaki, olayları dahi sadece görsel olarak etkilense bile kaçırmamakta ve zaman ayırabilmektedir. Böylece açık hava müzeleri ile daha fazla sayıdaki insanla üç boyutlu sanat eserlerine ulaşma imkanı bulmuş olacaktır.(Collens, 1984).

Heykellerin ve plastik öğelerin sergilenmesinde ortaya yeni bir konsept çıkarak, açık hava müzeleri sabit ve hareketli müze veya sergi alanları olarak da ayrılmıştır. Sabit olan sergi alanlarında belirli dönemin veya belirli dönemdeki kişilerin eserlerine yer verilerek uygulamalar yapılmıştır. Tüm alanın planlaması, zemin ve düşey düzlemler ışık-gölge ve bakış açıları belirli objelerin sergileneceği gerekçesiyle bir bütün olarak çözümlenmiştir. Hareketli heykel sergi alanlarında ise, belirli periyotlarda yapılan düzenleme ve değişiklikler uygulamayı yönlendirir. Yaratılan mekanlar, nişler, bölümler, farklı nitelik, boyut, biçim ve renkteki objelerle uyum sağlayacak ve sergilenecek nitelikte düzenlenmiştir. Bu alanlar her zaman monoton bir etki yaratmayan, hareketli ve dinamik alanlardır.

Açık hava müzeleri daha öncede değindiğimiz gibi şehrin aynı zamanda yeşil alanı konumundadır. Bu mekanlar mütevazi bir müze bahçesinden bir futbol sahası kadar alana yayılan örneklerine sahiptir. Bu mekanlarda sergilenen obje kadar bu mekanın çevresi ve yeşil dokunun oluşturulmasında çok önemli bir husustur. Özellikle hareketli heykel sergileme alanlarında objelerin mekanda birer odak noktası oluşturacağı unutulmamalıdır. Eserlerin sergilendiği alanların objeyi ön plana çıkaracak, nitelikte düzenlenmesine özellikle dikkat edilmelidir. Yapılan bitki kompozisyonunda objeyi kapatacak nitelikte yoğun ve çok farklı türde bitkiler kullanılmamalıdır. Aksine çok büyük olumsuz etki yaratarak, sergilenen objenin üzerinde hakimiyet kurarak, heykel veya plastik öğenin odak noktası olmasını engeller. Bu alanlarda esas vurgulanmak istenen plastik öğelerdir. Bitkiler heykel ve plastiklerin oluşturduğu etkiyi tamamlayan, faktörlerdir. Açık sergi alanlarında geniş çim yüzeyler mekana çok derin bir perspektif sağlarlar. Bireylerin farklı mesafelerden görüşlerini kesmeyerek objeleri algılamalarına olanak veren peyzaj düzenlemesidir. Kişilerin objeyle arasında herhangi bir engel teşkil edecek sınır elemanlara yer verilmemelidir. Bitkilerin boyutları ve rengi, gelişimi,

mevsimlik değişiklikleri çevresindeki heykel veya plastik ögenin yapısına, rengine, biçimine uygun olmalı ve her mevsim için obje ile kontrast sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır.(Collens, 1984)

Küçük objelerin mekanda kaybolup, yok olmasını önlemek için, nişler veya farklı süpriz bölümler tasarlanmalıdır. Kısaca heykelin boyutlarına uygun bir mekanda olmasına özen gösterilmelidir. Ayrıca yaya yolu içersinde kişi objeye çok uzak bir mesafede kalmamalı ve objeye yaklaşabilmelidir.

Açık hava sergi alanları kişilerin sanat ve sanatçı ile ilişkiye geçtikleri bütünleştikleri mekan özelliğini taşıdığından, şehir içindeki konumu da çok önemlidir. Çok yoğun trafiğin ve gürültülü mekanların içinde bırakmamak veya peyzaj düzenlemesiyle yoğun trafik gürültüsünü engelleyecek bir planlamaya gidilmelidir (Collens , 1981).

Fotoğraf 3.21. Lovisiana, Açık Hava Müzesinde Çimlerin Üzerinde Sergilenen Eser

3.3.5. Mimari Yapı Bahçesinde Heykel ve Plastik Ögeler

Heykel ve plastik ögeleri, meydanlarda, parklarda, yollarda veya konut bahçelerinde görme imkanı bulduğumuz gibi, günlük yaşantımız içinde karşılaştığımız diğer alanlar ise mimari yapıların yakın çevresi veya bahçelerdir. Bu alanlar kimi bireylerin günün büyük bölümünü geçirdiği çalışma, eğitim gibi fonksiyonları içinde barındıran mekanlar olduğu gibi, bazı bireylerin de kısa süreli de olsa yararlandığı alanlardır. Yapıların fonksiyonlarına göre özellik gösteren mimari karakteri, bahçe düzenlemelerinde de farklılık gösterir.

Mimari yapı yakın çevresinde düzenlenen bitki grupları, heykel ya da plastik öge gibi sanat eserleri, birey ile kütleler arasında geçişi sağlayan ve basamak görevi üstlenen elemanlardır. (Tunbiş, 1984) Heykel ve plastik ögelerin mimari yapı yakın çevresinde veya bahçesinde sergilenmesi eserin bir meydan veya açık hava sergi alanında yarattığı etkiden her zaman farklıdır. Günün yoğun çalışma temposu içindeki birey için ufak da olsa bir doğa parçasına veya bir sanat eserine ulaşma oldukça pozitif duyguların açığa çıkmasına neden olur. Eserler birey üzerinde heyecan uyandıran ilginç elemanlardır. Ayrıca doğa ile sanat'ın birleşimi birey üzerinde terapatik etkisi yapmaktadır. (Peschar, 1984)

Eğitim amacı ile hizmet veren yapılar ufak da olsa bir bahçeye sahiptir. Bu bahçeler gerek yaz aylarında gerekse kış aylarında öğrencilerin birarada olmalarına imkan veren ders aralarında oturma, dinlenme ve temiz havada farklı bir ortamda bulunmalarına o ögelerin sergilendiği alanlardan biridir. Örneğin Mimar Sinan Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bahçelerinde sergilenen Mimar Sinan heykeli bitki grupları arasında bir odak noktası oluşturduğu gibi fonksiyonuna uygun bir mekanda da sergilenmektedir.

Mimari yapı yakınında veya bahçesinde yerini alan heykel çevresiyle bir bütünlük içinde olmalıdır. Yapının karakterine, niteliklerine, tarihi veya modern bir

özellik göstermesine göre eser tasarlanmalıdır. Tasarımda eski ve yeni birarada kullanarak da dengeli bir düzenlemeye gidilebilir. Bu da çevreyi çok iyi tanımak ve tarihi iyi bilmek ile mümkündür. Çağdaş mekanların yaratılmasında tarihi miras yenilikler için bir engel teşkil etmemelidir (Karson, 1985).

Yaptığımız araştırmalar sonucunda, sembolik, estetik, eğitim ve mekana bir kimlik kazandırmak amacıyla, hastane, kültürel yapı, ticaret ve iş merkezleri, sanayi siteleri, askeri lojman ve tesis, belediye, kaymakamlık gibi idari yapı bahçelerinde heykel ve plastik öğeler ile bahçe düzenlemelerine yeni bir boyut kazandırılmıştır. Özellikle bitki grupları ile sağlanan bütünlük mimari yapının etkisini de yumuşatarak oldukça hareketli ve anlamlı mekanların doğmasına neden olur.

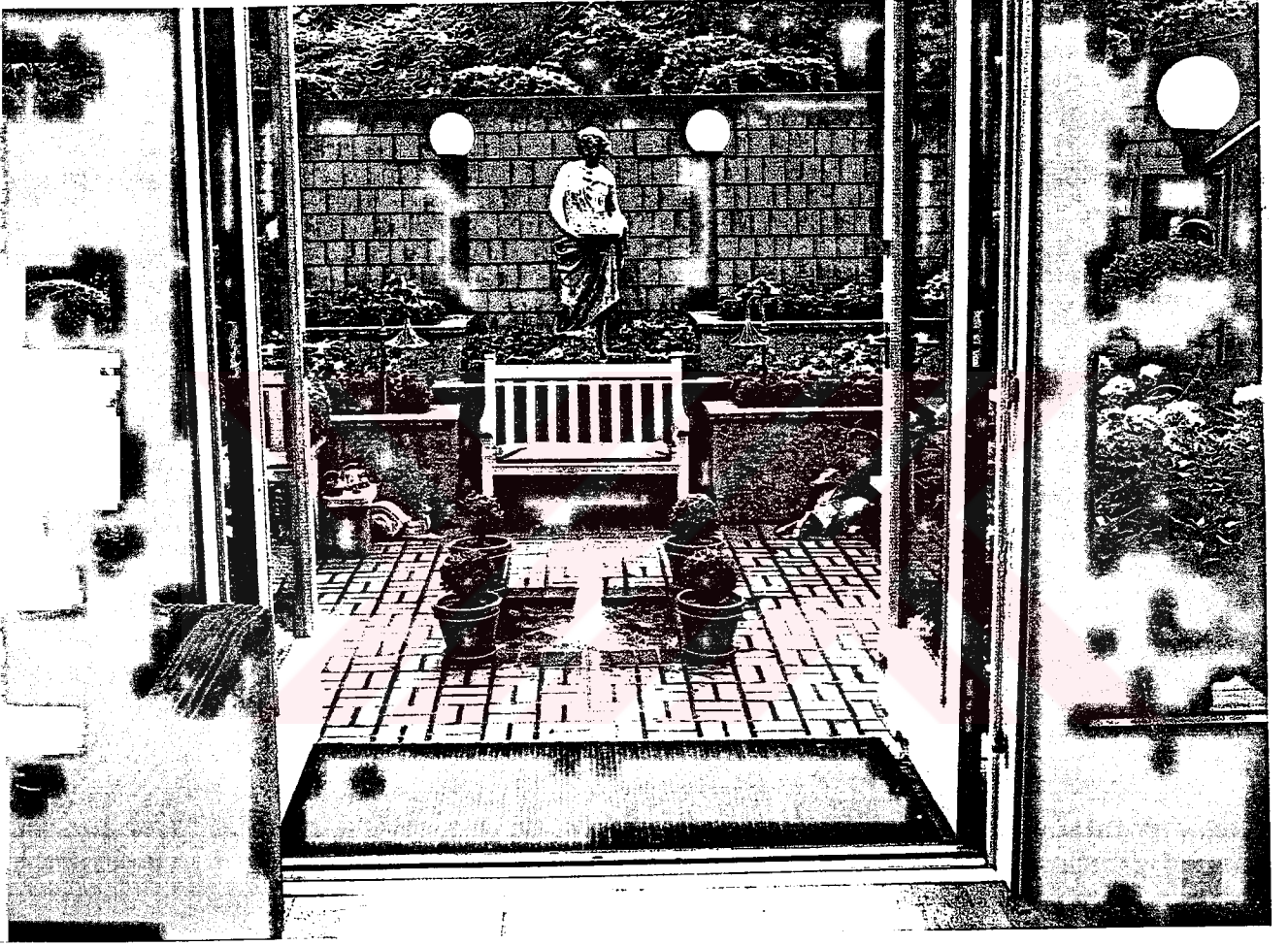
Fotoğraf 3.22.Viyana Birleşmiş Milletler Binası Bahçesinde Kayalar ve Heykel ve Oluşturulan Kompozisyon

3.3.5.1. Özel Konut Bahçesinde Heykel Ve Plastik Ögeler

Büst, heykel ve plastik ögelerin dış mekan çevre düzenlemelerinde daha çok halka açık alanlarda olan uygulamalarını görüyoruz. Ancak özellikle Amerikan ve Avrupa konut bahçelerini incelediğimizde, heykel ve plastik ögelerin konut bahçelerinde farklı bir yeri olduğunu anlayabiliriz.

Özel bir konut bahçesinde yer alan heykel ya da plastik öge mekanı olumlu yönde etkileyen ve bahçeye yeni bir boyut kazandıran elemandır. Heykel veya plastik ögelerin halkın ortak kullanım alanlarında bireyler üzerinde yarattığı etki ile kişisel bahçelerdeki etkileyiş yönü ve biçimi oldukça farklıdır. Çünkü, özel konut bahçesinde artık devreye şahsi zevkler girer ve doğrusuda bunların ortaya koyulmasıdır. Kişinin iş saatleri dışında, zamanın büyük bir bölümünü geçirdiği mekan evi ve bahçesidir. İnsanların ihtiyaçları, zevk aldıkları konular veya yaşam tarzları nasıl farklı ise yaşamlarını geçirdikleri mekanlarda buna göre farklılık gösterir (Gibbert, 1978).

Heykel ve plastik ögeler özellikle küçük konut bahçelerinde üç boyutlu birer odak noktasıdır ve bahçe içindeki panoramayı tamamen değiştirir. Mekanı canlandırır ve ortamı yaşayan bir mekan haline getirir. Halka açık mekanlarda kullanılan heykel ve plastik ögeleri bireyler ancak günün belirli saatlerinde görme ve izleme olanağı bulurlar. Kişinin kendi bahçesindeki objeyi, gece-gündüz fark etmeden, günün her saatinde, güneşin farklı bir konumunda ağaçların belirli zamanlarda yarattıkları gölge oyunları içinde, yağmur altında veya üzeri tamamen karlarla kaplı olduğu anda izlemek olasıdır. Bu nedenle kişinin etkilenişi, objeyi gözlemlediği andaki ruh hali, bireyi farklı duygulara götürür. Mabetlerin, kolonların, anıtların, insanlar üzerinde yarattığı etki ne ise heykellerin insan üzerinde yarattığı etkide aynıdır. Bir bahçede heykel ve plastik bir öge bulunmasa da, çok sade bir vazo veya seramik bir çanak bitkilerle bütünleşerek ortamı değiştirir. Heykel ve plastik ögeler sınırları belirli ve küçük mekanlarda daha dominant bir etki yaratmaktadır. Kısaca heykel bu minik ortamın bir parçası, bahçede heykel'in bir parçası olarak birbirini tamamlamaktadır (Gibbert , 1978).

Fotoğraf 3.23. Küçük Bir Konut Bahçesinde Bitkiler, Su ögesi ve Heykelin Mekan İçindeki Bütünlüğü

Konut bahçelerinde heykel ve plastik ögenin, formu, rengi, boyutları ve konumu mekan ile bütünleşecek ve kaynaşacak nitelikte tesbit edilmelidir. Özel konut bahçelerinde, özellikle bu konulara daha fazla dikkat edilmeli ve tasarım öğeleri açısından ideal düzenlemeler yapılmalıdır. Küçük bahçelerde yapılan uygulama hataları, mekanın geniş ve karmaşık olduğu alanlara göre daha fazla kendini hissettirecek ve ortamı sevilmeyen bir mekan haline dönüştürecektir. Özel konut bahçelerinde konutun mimari yapısına, yaratılmak istenen atmosfere göre tasarıma ağırlık verilmelidir.

Heykel ve plastik öğeler , statik birer obje olsa da, özel konut bahçesinde, çevresindeki bitki kompozisyonu, zemin döşeme kaplaması ve bahçedeki diğer elemanların etkisiyle bu özelliğinden sıyrılacak ve bu yan unsurların etkisi ile bahçeyi tamamlayan bir eleman haline dönüşecektir (Zeitlin, 1986).

Konut bahçelerinde, özellikle, bakış açısı, ışık ve çevresindeki bitkilerin gelişimi planlamada önemli kriterlerdir. Ayrıca yapı ile olan konumu, mesafesi oldukça önemlidir. heykel'in doğru konumda sergilenişi ile obje birey ile yapı arasında bir geçiş sağlayarak, mimari etkiyi yumuşatacaktır.

Kimi heykeltraşlar zıtlık yaratmak ve kütleli vurgulamak amacıyla obje üzerinde çok canlı renkler ile çalışmalar yapmışlardır. Ancak küçük konut bahçeleri için bu uygulama geçerli değildir. Bu tarz bir çalışma sınırları belirli konut bahçelerinde sıkıcı ve mekanı daraltıcı bir etki yaratmaktadır. Aynı şekilde rölyef çalışmaları da geniş yüzeyler üzerinde yapılmadığı takdirde mekanı anlamsız kılar ve eser kendini gösteremez. Özel konut bahçelerinde, yatayda veya düşeyde uygun boyutlara sahip duvar üzerinde yapılan rölyef çalışmaları , bahçeyi hareketlendirir ve geniş sağı yüzeylerin monotonluğunu ortadan kaldırır (Gibbert, 1978).

Heykel ve plastik öğeler konut bahçelerinde su ögesi ile, ağaç dalları arasındaki bir nişte veya bahçe duvarı önünde, çeşitli konumlarda sergilenebilirler. Daha öncede değindiğimiz gibi hareketsiz duran objeler, bahçenin en sadık ögesi durumundadır. Her

ne kadar bahçenin bulunduğu bölgedeki iklimsel özellikler çok büyük değişiklikler göstermese da, dört mevsim aynı görüntüsünü ve niteliğini koruyabilen bahçe sayısı oldukça azdır. Bu nedenle havanın güzel olduğu mevsimlerde, çok uzun zaman içinde yaşanan bahçe, mevsimlik değişiklikler ile daha az yararlanır hale gelebilir. Ağaçların yapraklarını döktüğü, bahçe mobilyalarının belki toplandığı mevsimlerde, bahçeye en sadık kalan eleman heykel ve plastik öğelerdir (Bebb , 1995).

4.BÖLÜM: HEYKEL VE PLASTİK OBJELERİN PEYZAJ MEKANINA ETKİSİNİN TASAR ÖGELERİ, TASAR İLKELERİ, ŞEKİL-ZEMİN İLİŞKİSİ AÇISINDAN İRDELENMESİ

4.1. Heykel ve Plastik Objelerin Tasar Ögeleri Açısından İrdelenmesi

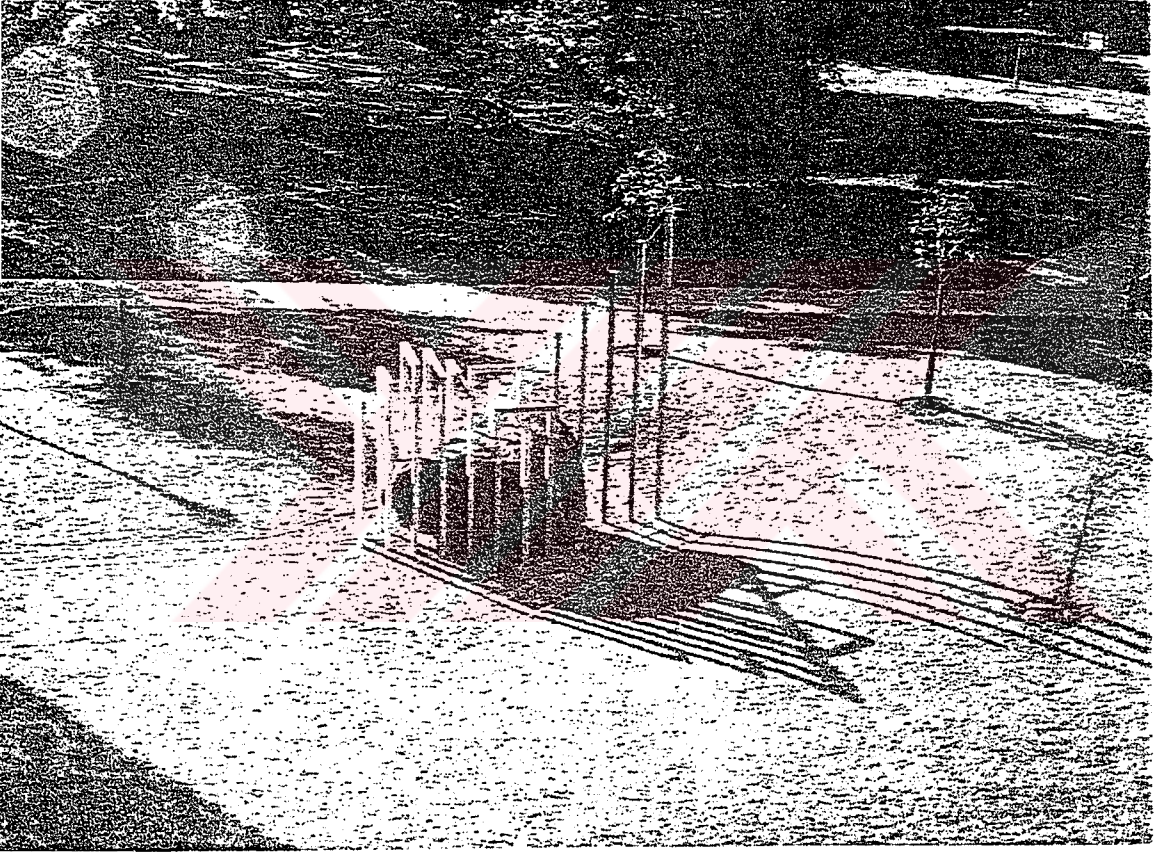
4.1.1. Işık ve Gölge

Herhangi bir cismin algılanmasında ışık en önemli faktördür. Görme olayının temelini ışık, göz ve beyin oluşturur. Bu ögelerden birinin eksikliği bu algılanmanın meydana gelmesini engeller. (Güngör, 1972) Heykel ve plastik ögelerin dış mekanda sergilenişi ile, objeler günün değişik saatlerinin yarattığı ışık oyunlarından etkilenerek, gün içinde farklı ifadelere bürünür ve mekanı farklı yönde etkilerler. Işığın şiddeti, eğimi ve rengi daima değişebilir.

Heykel ve plastik ögenin mekana etkisinde ışık ve gölge faktörünün önemi, tasarımda daima gözönünde bulundurulmalıdır. Eser yüzeyindeki, doku, girinti ve çıkıntılar , kavisler ışık kaynağının durumuna bağlı olarak gölgeler meydana getirirler. Işığın etkisini her zaman gölge ile birlikte ele almak gerekir. Çünkü her ışık kaynağı eser üzerinde gölge meydana getirir. Bir çok heykeltraş heykellerini yaparken onun yaratmak istediği anlamada bağlı olarak çeşitli şekillerde ışığın getirdiği yansımalarından yararlanma yolunu seçmişlerdir. (ERK, 1995)

Özellikle heykel ve plastik öge gibi, mekana bir kimlik kazandıran, odak noktası oluşturan elemanlar için ışık son derece önemlidir. Işık heykelde, iç mekanı dış mekandan, tabanı yerden ayırdetmek gibi değişik kısımları farklılaştırmak için de kullanılır. Tabiki bunlar da malzemelerin yansıtıcılık özelliğine bağlı olarak gelişir kimi sanatçılar da ışığı gölge yaparak yalancı bir hacim yaratma aracı olarak kullanmışlardır. Işık, gölge oyunları ile eser mekandaki monotonluğu bozarak, ilgi çekici bir nitelik kazanır. Işık ve gölge belirliliği esere ve mekana canlılık katar, gün boyunca aldığı

durum heykel ve plastik öge üzerinde oldukça etkindir. Sabah ışığı daha aydınlıktır ve ışığı süzerek geçirir, akşam ışığının yoğunluğu ise daha azalarak etkisini sürdürür ve özellikleri konturda algılamamızı sağlar. (Atabay, 1993). Öğle saatleri ise ışığın tam olarak tepeden gelmesinden dolayı heykel veya plastik ögenin en ifadesiz halini gözlemlediğimiz saatleri oluşturur

Fotoğraf 4.1. Metal Çubuklarla Sağlanan Formun Güneş Işıklarının Etkisiyle Zeminde Yarattığı Gölge

Heykel ve plastik ögenin tasarımında yararlanılan materyalin ışık ve gölge belirliğini sağlamada oldukça büyük etkisi vardır. Örneğin bronz bir heykelin ay ışığı altında çevresine yaydığı pırıltı veya şeffaf bir malzemedan yapılmış eserin güneş ışınları altındaki ışıltısı gerçekten muhteşemdir.(Lonsdale, 1987)

Heykel ve plastik ögenin çevresinde yapılan peyzaj düzenlemelerinde, kompozisyona giren bitki türlerinin nitelikleri iyi bilindiği takdirde, istenilen aydınlıktaki ortam sağlanabilir. Bitkilerin dallanış yoğunluğu, yapraklarının dokusu mekandaki ışık ve gölge düzeyini etkiler. Heykel ve plastik obje çevresinde daha çok loş bir ortam yaratılmak isteniyorsa, yaprakları koyu yeşil ve sert, ayrıca yoğun dallanış özelliği gösteren ağaç ile ağaçcıkların seçilmesi ile mekan hedeflenen ışık düzeyine kavuşturulur. Aydınlık ve oldukça ferah bir mekan oluşturmak gerekirse daha çok transparan yaprak özelliğine sahip, sarı ve açık yeşil yaprakların hakim olduğu bitki türleri ile kompozisyon destenlenmelidir. (Atabay, 1993) Heykel ve plastik ögenin sergilendiği mekanda bitkilerin yardımı ile oluşturulan ışık düzeyi, mekanın olduğundan daha büyük veya daha küçük görünmesine neden olur. Odak noktasında bitkilerin yardımı ile oluşturulan aydınlık düzeyinde, mekanın kalıcı olması için bitkilerin mevsimlik değişiklikleri de dikkate alınmalıdır.

Heykel ve plastik ögeler formları ve sergilendikleri zemin özelliğine göre ışık etkisiyle çok ilginç mekanlar yaratırlar. Özellikle geniş çim yüzey veya su ögesi içinde olan eserler güneş ışınlarının etkisiyle zemine aksederek mekana farklı bir boyut kazandırırılar. Herhangi bir plastik ögenin olmadığı mekamlarda dahi bitkilerin dalları arasında oluşan gölge ve ışık hüzmeleri, ağaç gruplarının arasında heykel yada plastik ögenin varlığını hissettir ve gizemli bir atmosfer oluşturur (Gibberd , 1978)

Heykel ve plastik öge gibi odak noktası oluşturmak amacıyla sergilenen eserler, gece direkt yada endirekt aydınlatma sistemi ile tam olarak vurgulanabilir. Objeye yer düzleminden veya çevresindeki bitki grupları içinden daha gizli bir ışıklandırma sistemi ile ayrılarak ilginç bir mekan yaratabilir.

Mekan içerisindeki ışık birey üzerinde de önemli etki sağlar. Kişi her zaman çok iyi algılayamadığı mekanlarda, rahatsızlık ve huzursuzluk duyar. Her şeyin net olarak algılayabildiği mekanlarda ise rahat hareket eder (Tunbiş, 1984) Bu nedenle heykel ve plastik öğelerin oluşturduğu mekanlardaki ışık düzeyi iyi tespit edilmelidir. Çünkü bu mekanlar özel ve anlamlı mekanlardır. Objeyi en iyi ifade edecek ve vurgulayacak bir aydınlatmaya gidilmelidir.

Dallanış yoğunluğu, gövde formu, düşeyde ve yatayda sağladığı görüntü ile, iyi aydınlatıldıkları takdirde bir heykel yada plastik öge etkisi yaratan ve mekana farklı bir boyut kazandıran ağaç ve ağaccıklarda vardır. Özellikle münferit kullandıkları takdirde çok canlı mekan oluşturur ve mekan içinde hareketlilik sağlarlar.

4.1.2. Hareket

İnsan gözünü en çok cezbeden şey harekettir ve aynı zamanda insan gözünde hareketlidir. İnsan, mekanı hiçbir zaman tek bir yönden ve hareketsiz olarak izlemez. Tek bir yönde hiç hareket etmeden durulsa dahi göz 10-11 lik açı içinde kalan objeleri çok net olarak algılar. Bu açı dışında kalanlar ise çok silik olarak görülür. Bunun yanı sıra, insan statik objelerden çok hareketli elemanları daha çobuk ve daha kolay olarak algılar. (Giritlioğlu, 1991)

Heykel ve plastik öğeler statik elemanlardır. Ancak eserlerin sergilendiği mekanlar hareketli ve yoğun sirkulasyonun olduğu alanlardır benzer öğelerin oluşturduğu mekan içinde benzerliği az olan ögeye ilginin yönlenmesi her zaman daha fazladır. Bu nedenle heykel ve plastik öğeler hareketsiz olsalar da, ilgi çeker ve üzerlerinde dikkatleri toplamayı başarırlar.

Eserler, yağmur ve kar gibi değişik hava şartlarının etkisiyle de hareketli bir görüntüye sahip olabilirler. Yağmur suyunun obje üzerindeki kayışı, kar tanelerinin eser

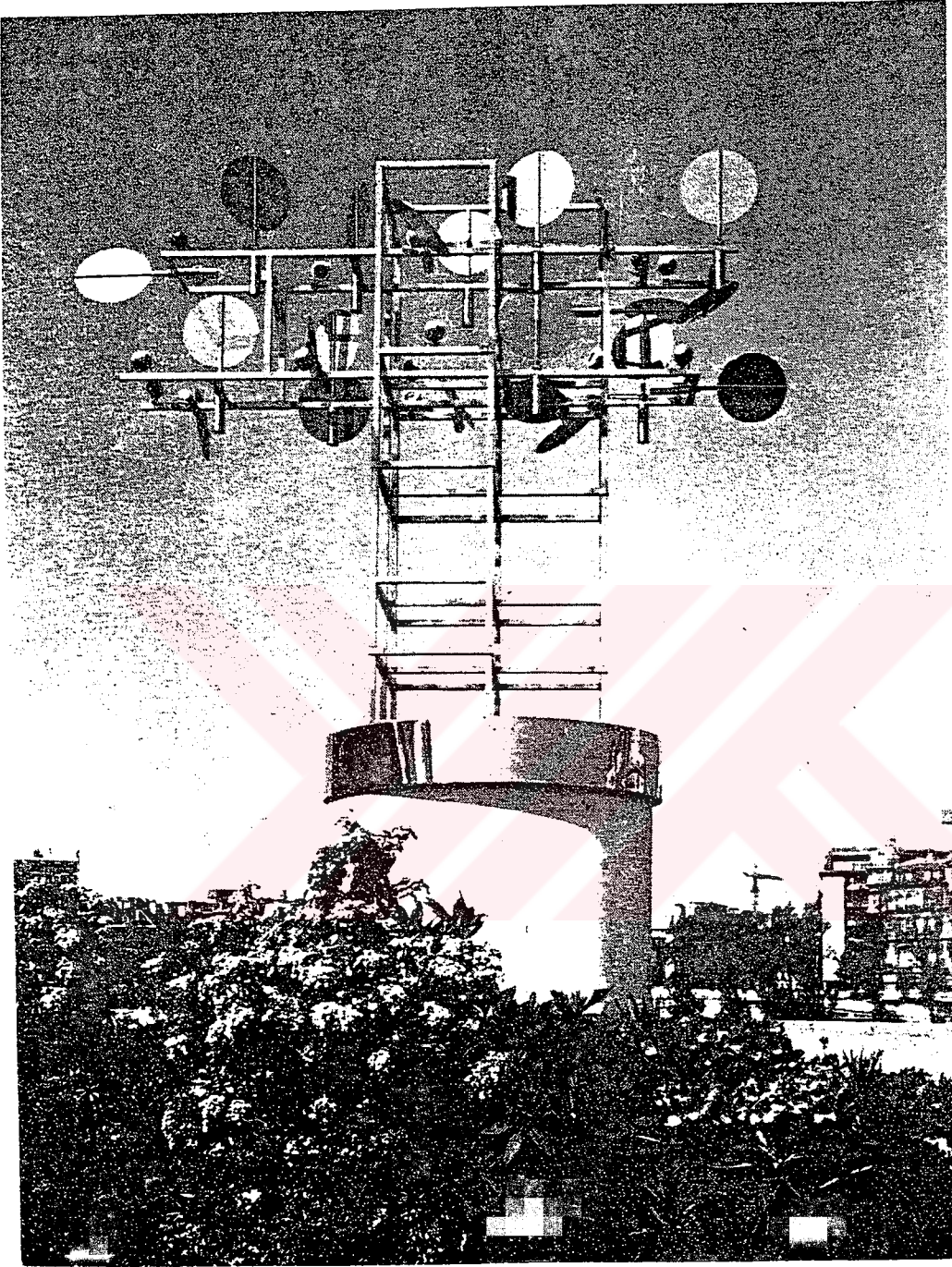
üzerindeki kıvrımlarda toplanışı, hareketsiz duran esere bir canlılık ve hareket getirir. Bu tarz görüntüler birey üzerinde çok hoş duyguların doğmasına neden olduğu gibi mekanı monoton ve tekdüze olmaktan da kurtarır.(Thwaites, 1984)

Heykel ve plastik öğelerin çevresindeki bitki kompozisyonu ve objenin formuda mekanı hareketli kılabilir. Statik objeler olduğu gibi çeşitli mekanik çözümlerle, belirli periyotlarda hareket halinde olan veya rüzgarın etkisiyle hareket haline geçen plastik öğeler çanlar, deniz kabukları gibi objelerde hareketli ve canlı mekanların oluşmasına neden olurlar.(Fotoğraf 4.2.) Özellikle küçük konut bahçelerinde ağaç dallarına asılan ve rüzgarın etkisiyle gerek hareketlenerek, gerekse birbirine değerek çıkardıkları sesler ile çevrelere bambaşka bir boyut kazandıran eserlere sıkça rastlamak mümkündür. Heykel yada plastik öğenin yakın çevresindeki bitki kompozisyonu ve su ögesi gibi etmenler de objeye hareket kazandırır. Objenin yapımında kullanılan malzemenin özelliği ise, ağaç ve çalılıkların hareketi ve dalganışları eser üzerinde yansiyarak, heykel yada plastik öğeyi de hareketli gösterir. Örneğin paslanmaz çelik veya alüminyum bir yüzeye sahip eser, güneş ışınlarının kırılması yada çelik yüzeyin ayna görevi üstlenmesi ile, çevresindeki tüm hareketliliği yansıtması ile mekana dinamiz getirir. Objeye çevresindeki yaya, taşıt hareketliliği veya bitki gruplarının tüm aksi plastik öğe üzerine aksederek mevcut canlılığı iki katına çıkarmak mümkündür.(Takakashi, 1992)

Peyzaj düzenlemelerinde önemli bir eleman olan su ögesi, serinletici etkisinin yanında, heykel veya plastik öğe üzerinde kullanıldığı takdirde objeyi hareketli bir hale getirir ve suyun etkisiyle düşeyde ve yatayda istenilen form sağlanmış olur.

4.1.3. Aralık

Peyzaj planlamada aralık önemli tasar öğelerinden biridir. Tüm kütleler arasında aralık, belirli bir mesafe sözkonusudur (Tunbiş, 1984). Heykel ve plastik öğeler statik objeler, boyutları ve mekan içindeki konumu değişmeyen eserlerdir.

Fotoğraf 4.2. Ormangülü ve Açelyalar Arasında Rüzgarın Etkisiyle Hareket Eden Rüzgar Gülü.

Plastik ögeler yada heykeller sergilendikleri alanda münferit veya gruplar halinde bulunabilirler. Bu şekilde düzenlenmelerinde heykel veya plastik ögenin biçimlendirmeden kaynaklanan formu, ne tür bir mekanda sergileniyor oluşu, ve nasıl bir mekan yaratılmak istendiği önemlidir. Örneğin tarihi bir olayı sembolize eden heykel münferit olarak kullanılabilirdiği gibi, bir yaya yolu üzerinde yaratılmak istenen ilginç mekanda, aynı formdaki soyut bir ögenin değişik modülleri belirli aralıklarla düzenlenebilmektedir. Heykel yada plastik ögenin sergilendiği alanda, belirli mesafelerde, düzenli aralıklar ile uygulanması ile obje tek bir odak noktası oluşturmanın yanında bir mekanı yaratmak ve sınırlarını belirlemek gibi fonksiyonel bir işlevde üstlenebilir. (fotoğraf 4.3.)

Heykel ve plastik ögelerin mekan içindeki tasarımında, diğer elemanlar ve bitki grupları ile olan mesafeleride önemlidir. Heykel ve plastik ögeler ile bitkiler, insanların kütleler ile arasındaki geçişini sağlayan ve aralarında basamak görevi üstlenen elemanlardır. Heykel ve plastik ögenin yakın çevresindeki bitki grupları ile arasındaki mesafe ve objenin bitki grupları arasındaki yeri oldukça iyi tespit edilmelidir. Daha öncede değindiğimiz gibi objeler statik, uzun bir zaman sürecinde olsada bitkiler gelişme gösteren peyzaj elemanlarıdır. Bu nedenle düzenlemede bitkilerin zamanla alacağı form ve boyutlar dikkate alınmalı, obje ile gerekli olan mesafe sağlanmalıdır. Düzenleme sırasında bitkilerin yatayda ve düşeyde gösterecekleri gelişme gözönünde tutulmalı, heykel veya plastik ögeyi kısa bir süre sonra kapatacak ve ifadesini bozacak bir uygulamaya gidilmemelidir. (Schuhz ,1986)

4.1.4. Ölçü

İç ve dış mekan tasarımlarında ölçü ögesi oldukça önemlidir. Her iki mekanın tasarımında da insan ölçüsü baz olarak alınmaktadır. Dış mekan, iç mekana göre oldukça büyük ve algılanması daha güçtür. Birey her zaman kendine uygun ölçüler içerisinde yaşamak ister. Her mekandaki ölçüler kendi içinde çok rahat ve doğru olabildiği halde, insan ölçüleri ile orantılı değil ise bireyin rahatsızlık duymasına neden olur. (Tunbiş, 1984)

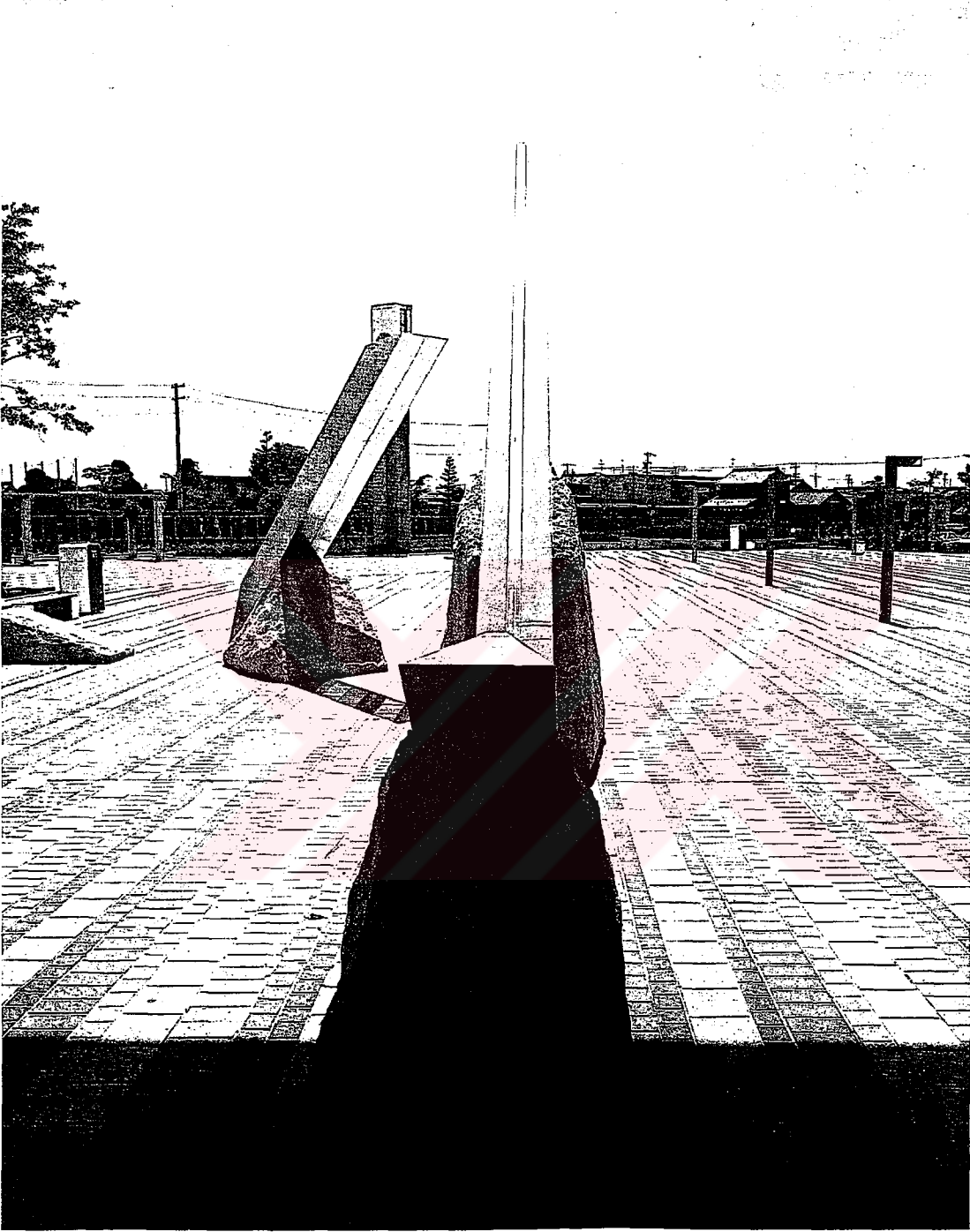

Fotoğraf 4.3. Belirli Aralıklar ile Aynı Formun Farklı Modülleri ile
Oluşturulan Kompozisyon

Ölçü ve Oran Heykelde Mekan ile Bütünleşen Kavramlardır.

Heykel ve plastik öğelerin dış mekanlarda sergilenişi ile boyutları büyümüş ve sınırları değişmiştir. Eserlerin açık alanlarda sergilenişi ile heykeltraşlar daha abartılı ve istedikleri ölçekte çalışma fırsatı bulmuşlardır. Heykel ve plastik öğelerin buldukları mekana etkilerinde formlarının yanı sıra , sahip oldukları kütlelerin kendi ölçüsüne uygun bir mekanda sergileniyor olmasında oldukça önemlidir. Heykel yada plastik öge çok ilginç ve değerli bir anlam ifade etsede, ister küçük bir konut bahçesi, isterse açık hava sergi alanında olsun eserin sergilendiği alan, kendi boyutlarına uygun değilse, son derece zayıf ve etkisiz bir ifade içinde kalacaktır. Örneğin çok zarif ve küçük boyutlardaki bir heykel, kendi ölçüsüne uygun olmayan çok geniş ve olabildiğince büyük bir mekanda sergilenerek, özel bir ortam sağlayamacağı gibi belkide diğer elemanlar arasında kaybolup, etkisiz bir obje durumuna düşecektir. Oysa ki bu tip eserler için daha samimi mekanlar tercih edilmeli, küçük bölümler veya özel nişler tasarlanmalıdır. Yatayda veya düşeyde oldukça gösterişli ve abartılı bir ölçüye sahip olan bir heykel yada plastik öge ise, yine ölçüsüyle orantılı bir alanda ve formunu ifade edebilecek büyüklükte bir mekanda sergilenmelidir.(Taylor, 1986) Heykellerin kentsel alan içinde sergilenmesinde, eserin büyüklüğü, bunlara ayrılabilen yerlerin ebatları, şekilsel olarak fazla karmaşık olmaması ve dışa dönük anlatımı mekana ayrı bir değer, kazandırır. Bir heykelin iç mekanda yada dış mekanda olması, izleyicinin ona bakacağı uzaklık ve ona bakış açısı, yapının oluşturulacağı yer ve onu izleyende bırakmayı amaçladığı etki boyutları oluşturur.

Heykel ve plastik öğeler boyutlarına uygun alanlarda sergilenmedikleri takdirde bireylerin bakış doğrultuları ve algılama mesafelerine erişemezler. Bu nedenle objelerin sergilendiği alanın kot farklılıkları, fonksiyon alanları ve hangi noktalardan algılanabilecekleri dikkate alınmalıdır. Aksi takdirde heykel ve plastik öğeler mekanda bir etki yaratmadıkları gibi herhangi bir odak noktasıda oluşturmazlar.

Fotoğraf 4.4. Oldukça Abartılı Boyuttaki Kütle Ölçüsüne Ugun Bir Mekanda Sergilenmekte

4.1.5. Doku

Doğadaki her maddenin farklı bir dokusu vardır ve her madde bu farklı niteliğinden dolayı çevresini değişik yönde etkiler. Suyun, taşın, bitkilerin ve kayaların dokuları birbirinden farklıdır ve bu farklılıktan dolayı mekana kazandırdığı boyut da değişkendir. (Tunbiş ,1984).

Fotoğraf 4.5. Figüratif Heykeller, Sergilendikleri Mekanın Dökusal Yapısı İle Uygunluk İçinde

Dış mekanda sergilenen heykel ve plastik ögeler çok farklı malzemelerden tasarlanmış eserlerdir. Aynı boyut ve formda tasarlanmış, ancak farklı malzemelerden yapılmış heykel yada plastik ögeler dokularından dolayı mekanı farklı yönde etkilerler. Sert dokuya sahip objeler, her zaman olduklarından daha yakın görüldükleri gibi, yumuşak dokuya sahip eserler olduklarından daha uzak görünürler. Bu tamamen malzemenin dokusal niteliğinden kaynaklanan bir özelliğidir (Güngör, 1972). Örneğin mermer, alçı , taş gibi malzemelerin yardımıyla uygulanmış bir eser, aynı forma sahip olsa dahi ahşap yada plastik ögeden her zaman daha yakın olarak algılanacaktır. Kullanılan malzemenin dokusal niteliği sadece mekana değil, birey üzerindedede farklı etki yaratacak ve psikolojik yönden etkili olacaktır. Heykel ve plastik ögelerin yaratılmasında objenin uygulanacağı mekan ve oluşturulmak istenen atmosfer malzemenin doğru seçilmesi ile desteklenebilir.(Zertlin, 1986)

Peyzaj düzenlemelerinde daha öncede değindiğimiz gibi bitkilere budanarak şekil verilmesi ile her türlü cismin taklidi ve benzeri yapılabilmektedir. Canlı malzemelerin yardımı ile meydana getirilen heykel ve plastik ögeler, yoğrularak yada yontularak biçimlendirilmiş bir heykel veya plastik ögeden daha yumuşak, daha samimi bir atmosferin doğmasına neden olurlar. Heykel ve plastik öge tasarımlarında çok sert dokuya sahip (fildişi, çeşitli madenler v.s.) bir malzeme ile çalışılmışsa, objenin çevresindeki bitki kompozisyonu bu sert dokunun etkisini yumuşatan bir özelliğe sahip olmalıdır. Bu düzenlemede yumuşak ve tüylü dokuya sahip yapraklı ağaç ve ağaçcıklar tercih edilmeli ve belkide obje ile zıtlık oluşturacağından çok daha hareketli ve canlı bir mekan sağlanabilir.

Sonuç olarak heykel ve plastik ögeler çok farklı malzemeler üzerinde çalışmanın sonucu olarak meydana gelirler ve her malzemenin doku özelliğinden dolayı obje ve buna bağlı olarakta mekan üzerindeki etkisi farklıdır. Yumuşak dokulu eserler, insanda sukunet ve rahatlık yaratırken, sert dokulu cisimler dinamik duygular yaşatır ve kişinin azim ve iradesini destekler. (Güngör ,1972)

4.1.6. Renk

Renk cisimlerin en önemli özelliğinden bir tanesidir ve her cismin bir rengi vardır. Doğaya baktığımızda toprak, deniz, gökyüzü, ve bitki örtüsü birbiriyle bütünleşerek, tam anlamıyla bir kontrast sağlar (Tunbiş, 1984). Heykel ve plastik ögeler, daha öncede değindiğimiz gibi, gerek doğada buldukları gibi, yada çeşitli maddelerin gerek işlenerek, yoğunluk veya yontularak elde edilmesi ile meydana gelirler. Her malzemenin kendine has bir yoğunluğu, dokusu olduğu gibi rengi de farklıdır. Renkler sıcak ve soğuk renkler olarak ayrılır. Her rengin özelliğinden dolayı, çevresi ve bireyler üzerinde yarattığı etki farklılık gösterir.

Heykel ve plastik öge tasarımında genellikle kullanılan malzemenin doğal rengi korunur. Heykel ve plastik öge oluşumunda yaratılan objenin formu ve sergileneceği alanın büyüklüğü, objenin malzemesini ve buna bağlı olarak rengini belirler. Heykeller mekanda bir odak noktası oluşturmak amacıyla tasarımılanan eserler olsa da çok canlı renk kullanımı ile bunu başarmak mümkün değildir.(Gibbert, 1978) Objeler açık mekanlarda sergilenen eser özelliğini göstermelerinden dolayı tüm doğa şartlarına uygun ve statik bir renk uygulamasına gidilmelidir. Eserlerde kullanılan boyaların zamanla güneş ışınlarının etkisiyle ve yağmur, kar gibi doğal şartlarla bozulması söz konusu olabilir. Böyle bir çalışma neticesinde, ilk başta mekanda çok canlı ve dominant bir etki yaratan heykel yada plastik öge, bu olumsuz aşınmalar sonucunda tamamen özelliğini yitirerek mekanı negatif yönde etkiler. Objenin boyutları ve mekanın boyutları birbiriyle uyum içinde olmalı ve eserin rengini ortaya koyabileceği bir alanda yerini almalıdır.

Heykel ve plastik ögenin rengi ile tamamen kontrast sağlayacak bir bitki kompozisyonuna gidilmeli ve eseri her mevsim destekleyecek objeye her zaman iyi bir fon teşkil edecek bitki türleri seçilmelidir. (Fotoğraf 4.6.) Mevsimlik değişiklikler ile yaprağını döken ve renk değiştiren bitkiler tercih edilmemeli veya obje ile yaprak renginin değişime uğradığı mevsimlerde dahi kontrast sağlayacak bitkiler tasarıma girmelidir.

Fotoğraf 4.6. Düşey Düzlem İle Eser Arasında Sağlanan Kontrast, Eseri
Vurgulayıcı Nitelikte

Örneğin bakır bir heykel yada plastik öge arkasında baharda yaprakları pas renginde değişime uğrayan ağaç ve ağaçcıklardan oluşan bir fon yaratılmamalıdır.

Heykel veya plastik öge her zaman uygulandığı malzemenin doğal renginde sergilendiği sürece mekanda daha etkili ve anlamlı bir etki yaratır. Örneğin mermer veya bronz bir heykel doğal rengi içerisinde her ışık altında farklı bir görüntü sergiler. Heykel ve plastik ögenin sergilendiği zemin kaplamasının rengi de obje ile uyum sağlayacak doku ve renkte olmalıdır.

Sonuç olarak heykel ve plastik öge, kendi içinde formu, boyutları, biçimi, dokusu ve rengi ile bir bütün teşkil edebildiği gibi, yakın çevresi içinde de, zemin düzlemi ve düşey düzlem içinde, her biriyle uyumlu, kontrast, oluşturacak şekilde renk özelliği tamamen dikkate alınarak eser oluşturulmalıdır. Mekanın hareketli ve canlı bir mekan olmasında çok abartılı ve baskın renkler değil, çevresiyle olan bütünlüğü ortaya çıkaran renk kullanımı ve tasarımı gerçekleşmelidir.

Heykel ve plastik öge, bir meydan yada park içinde sergileniyorsa, diğer elemanların, objelerinde renkleri düzenlemeye girmeli ve bakış açısı içerisinde öge ile aynı açıda olan elemanların rengi de en olumlu etkiyi yaratacak şekilde tespit edilmelidir. Bunlar, oturma elemanları, aydınlatma elemanları ve oturma bankları olabilir. Plastik öge çevresindeki tüm mobilyaların gerek dizayn gerekse renk açısından eser ile uyumu sağlanmalıdır.(Alley, 1993)

4.1.7. Biçim

Heykel ve plastik ögeler çeşitli malzemelerin yontularak, yoğrularak veya kalıba dökülerek biçimlendirilmesi ile meydana gelirler. Yaratılmasında doğadaki varlıklardan, cisimlerden yararlanıldığı gibi heykeltraşın çevresindeki canlı veya cansız tüm objelerden

etkilenmesi ve kendi duygu, düşüncelerini eserine yansıtması sözkonusudur. Heykel ve plastik ögeler, uzun sürede ve detaylı bir çalışmanın sonucu olarak ortaya çıkan eserlerdir. Kütlelerin üzerinde ahenkli ve dengeli bir form oluşturma sanatıdır. Bu nedenle heykel yada plastik ögenin tasarımında, malzemesi, konumu, boyutları ve ifadesi kadar biçimsel özelliğide oldukça önemlidir (Mills, 1990).

Heykel ve plastik ögeler ile bir çok fikri yada düşünceyi ifade etmek, anlamlı mekanlar oluşturmak mümkündür. Ancak biçimsel farklılıklardan kaynaklanan etkileri ve mekana kazandırdıkları anlam her birinde farklıdır. Heykel ve plastik ögelerin kütleli etkisi, eserin dolu-boşluk oranlarına ve ahengine bağlıdır. Organik ve yumuşak hatların birleşmesi ile oluşan bir eser olabileceği gibi, keskin hatların ve kübik formların baskın olduğu bir objede tasarlanabilir. Her iki tarz heykel yada plastik ögenin mekan ve bireyler üzerindeki etkisi farklıdır. Organik ve yumuşak formların rahatlatıcı ve huzur verici, keskin hatların ise mekana hareket ve dinamizm kattığı bilinmektedir (Tunbiş, 1984).

Heykel yada plastik öge mekanda vurgulayıcı bir özelliğe sahip ve odak noktası oluşturacak niteliktedir. Bu nedenle çevredeki bitki kompozisyonu ile yatayda ve düşeyde çevreleyicisi durumundaki düzlemler ile biçimsel özelliğinden dolayı bütünlük teşkil etmelidir. Örneğin keskin hatlara ve kübik formlara sahip bir heykel yada plastik öge çevresinde gerek zemin kaplamasında, gerekse bitki kompozisyonunda yapılan düzenlemelerde organik formlar ve yumuşak hatların yardımıyla desteklenmeli ve mekandaki sert formları hafifletmelidir. Obje organik formlu veya yatayda vurgulayıcı özelliğe sahip bir eser olabilir. Bu tarz bir ögenin yardımıyla tasarlanacak mekanda ise amacıyla düşeyde etkin görüntüye sahip bitki grupları ve aynı şekilde keskin hat ve kübik form özelliği gösteren ağaç ve ağaçcıkların ise tasarıma farklı bir boyut kazandırılabilir. Tasarımda heykel yada plastik öge ile yakın çevresi arasında bir bütünlük sağlanmalı ve dengeli mekanlar oluşturulmalıdır.

Fotoğraf 4.7. Mekan İÇindeki Eser, Biçimsel Yönden Çevresiyle Bütünlük İÇinde

Heykel yada plastik ögenin, çevresinde düzenlenen bitki kompozisyonu objenin soyut yada figüratif bir özellik göstermesi ilede ilgilidir. Tarihi bir olayı sembolize eden eserin çevresinde, obje ile uyum sağlayacak ve mekana yaptığı etkiyi tamamlayacak nitelikte sade ve düzenli bir bitki kompozisyonu tasarlanırken, soyut bir öge çevresinde daha esnek ve hareketli bir düzenleme yakalamak mümkündür.

Sonuç olarak heykel ve plastik ögeler biçimsel farklılıklarından dolayı mekanı ve bireyleri değişik anlamda etkiler ve ortama farklı boyutlar kazandırır. Özellikle heykel ve plastik öge tasarımında doğadaki çeşitli biçimler oldukça fazla sayıda yer almıştır. Çünkü doğada muhteşem bir biçim ve renk zenginliği vardır (Güngör 1972).

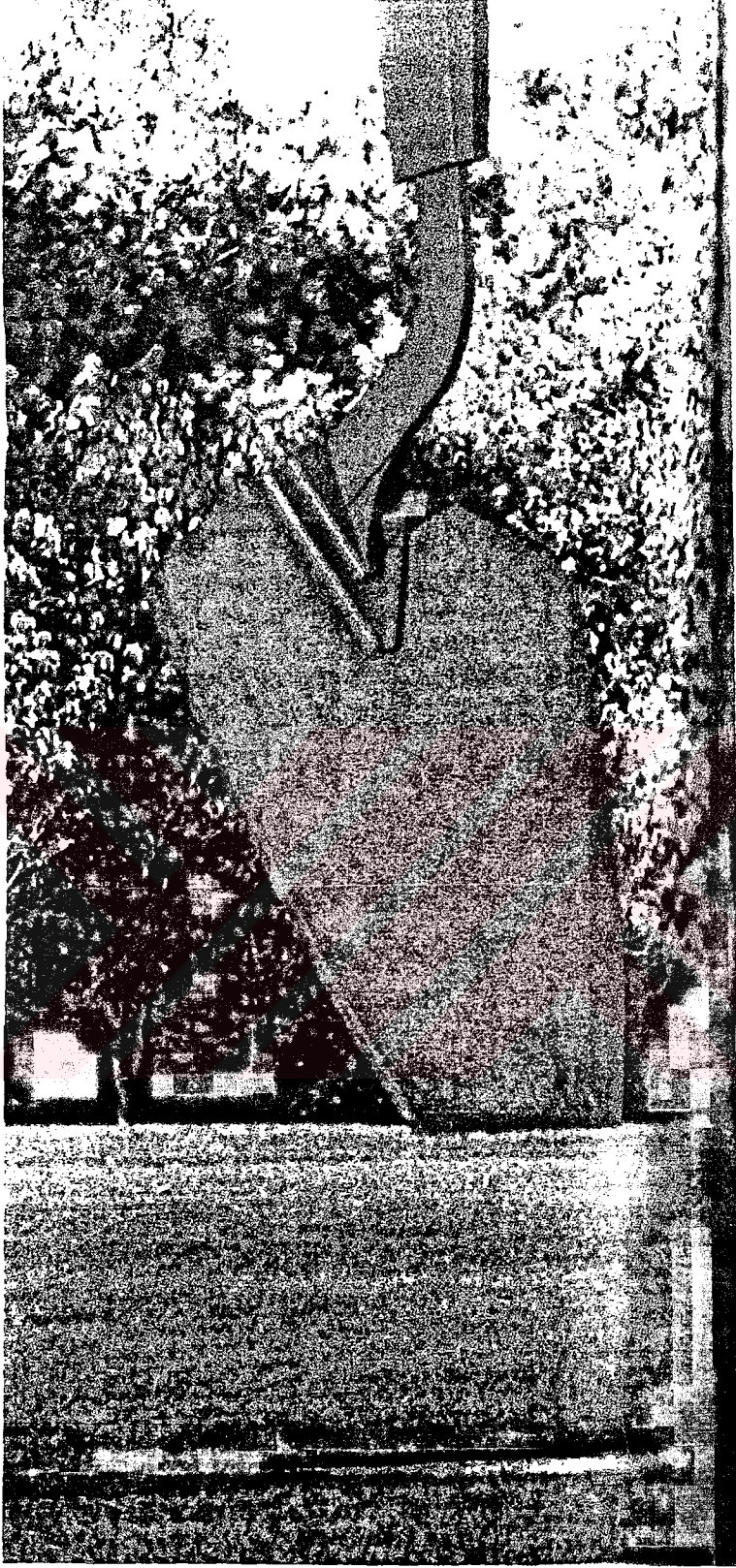
4.2. Heykel ve Plastik Ögelerin Tasar İlkeleri Açısından İrdelenmesi

4.2.1. Uygunluk

İki yada üç boyutlu cisimler arasında ortak veya yaklaşık tarafların bulunmasına uygunluk denir. Cisimlerin ortak yada yakın tarafları olması bunların bağdaşma olanağını artırır. İç mekan ve dış mekan düzenlemelerinde uygunluk ilkesi altında tasarımı gerçekleştirmek mümkündür. Mekanı oluşturan elemanlar arasında benzer veya yaklaşık taraflar bularak bunları ahenkli bir kompozisyon çevresinde birleştirmek etkileyici mekanların oluşmasını sağlar. Mekan içerisindeki uyum bireyler üzerinde de huzur verici bir psikolojinin doğmasına neden olur.(Güngör ,1972)

Heykel ve plastik ögeler mekana bir karakter veren, odak noktası oluşturan elemanlardır. Her objenin kendine has bir formu, dokusu, rengi ve ölçüsü vardır. Peyzaj planlamada özellikle heykel ve plastik öge gibi bir sanat eseri ile yaratılan mekanlarda vurgulayıcı nitelikte ki objenin çevresindeki diğer elemanlar ile uyumu oldukça önemlidir. Heykel ve plastik ögeler mekanda yaratılmak istenen atmosfere bağlı olarak diğer elemanlar ile bir ahenk ve denge içinde olmalıdır.

Heykel ve plastik ögenin çevresindeki bitki kompozisyonunda , obje ve seçilen bitki türleri arasında doku, renk, biçim ve ölçü bakımından benzer özellikler veya sadece bu özelliklerden bir tanesi yaklaşık olabilir. Heykel veya plastik öge organik formu ve kasisli çizgilerin birleşmesi ile oluşmuş bir eser özelliğine sahip iken yine yuvarlak formu, oval yaprak özelliğine sahip bitkiler ile çevresinde zemin oluşturmak mümkündür. Piramit formu bir heykel yada plastik ögenin arka fonunda yine pramidal formu ağaç gruplarından bir düşey düzlem oluşturulabilir. Veya renk konusunda (Fotoğraf 4.8.) da gördüğümüz gibi bir benzerlik yaratabilir. Bu örnekte heykel formu ile çevresindeki tüm elemanlardan ayrılırken, arka fondaki ağaç grupları ile aynı renktedir. Böylece gerek form, gerekse zemin düzlemi ile arasında zıtlık yaratılırken, bitki kompozisyonundaki ağaçlar ile obje renk bakımından uygunluk içindedir.(C.L.I.T.W. 1992).

Fotoğraf 4.8. Biçimsel Yönden Çevresinden Ayrılan Obje
Arka Fonu Oluşturan Ağaçlar ile Uygunluk İçinde

Heykel ve plastik ögenin ifadesinde ve mekana etkisinde zemin düzlemi ile arasındaki doku, renk, biçim gibi nitelikler açısından uygunluk tasarımı etkileyen faktörlerdir. Heykel veya plastik ögenin sergilendiği mekan tamamen eserin formuna uygun bir zemin düzlemi olabildiği gibi, renk bakımından aynı veya dokusal olarak benzerlik gösteriyor olabilir. Verdiğimiz örneklerden sadece birinin sağlanması tasarımda uygunluk ilkesinin varlığını gösterir.

Heykel ve plastik öge çevresinde tasarlanan bitki kompozisyonunda bitki grupları arasında da boyut, form , renk ve doku açısından sağlanan benzer taraflar, eser çevresinde dengeli bir silüet oluşturur. Ancak heykel ve plastik öge ile bir çok yönden yaklaşık özelliklere sahip olan bitki grupları ise objeyi vurgulamaktan çok mekan içerisinde etkisiz kılacaktır. O halde heykel ve plastik öge ile birçok yönden aynı özellikleri gösteren eser çevresindeki elemanlar mekanı hareketli ve ilginç kılamayacağı gibi monoton bir etki yaratabilir. Bu nedenle mekanda yeterli derecede uygunluk kullanmakla beraber sıkıcılığı gidermek amacı ile bir miktarda zıtlık oluşturulmalıdır. (Güngör,1972)

Heykel ve plastik ögeler çevresindeki elemanlar ile sadece fiziksel uygunluk değil aynı zamanda üslup uygunluğu içinde de olabilir. Eserin sergilendiği alanın özelliğine fonksiyonuna , objenin soyut yada figüratif bir özellik göstermesine bağlı kalarak bitki kompozisyonu yapılabilir. Bir meydana sergilenen soyut bir heykelin çevresindeki peyzaj düzenlenmesi ile bir kasır bahçesindeki tarihi anı niteliğindeki heykelin etrafındaki bitki kompozisyonu üslup olarak farklılık gösterir. Ancak heykel ile bitki kompozisyonu arasında bir üslup uygunluğu olabilir.

4.2.2. Zıtlık

İç ve dış mekan tasarımlarında elemanların ortak niteliklerinin keşfedilip bir bütün olarak düzenlenmesinin yanında birbirleri ile hiç bir ortak özelliğe sahip olmayan objelerin kompozisyonu da mekan tasarımında hedef ilke olarak benimsenebilir. Cisimler arasında herhangi bir ortak yada yakın niteliğin olmaması zıtlık olarak adlandırılır. Cisimler arasında birlik kurulmasını önler ve uyumsuzluk meydana gelir. (Güngör ,1972)

Planlamada, her zaman ahenkli ve birbirleri ile uyumlu objelerin tasarımı ile değil, renk , doku, boyut, form gibi öğeler arasında zıtlık yaratılarak da ilginç ve dengeli mekanlar yaratmak mümkündür. Doğanın yapısına baktığımızda dahi, gökyüzü, toprak, yeşil alanlar deniz gerek doku, gerekse renk bakımından tam olarak zıtlık yaratsalar da aralarında sağladıkları kontrast ile sergiledikleri görüntü muhteşemdir. Zıtlık bir tasarda bir taraftan uyumsuzluk sağlarken, diğer taraftan planlamaya canlılık verir.

Heykel ve plastik öğeler özel bir mekan ve odak noktası oluşturmada çevresindeki elemanlar ile arasında sağlanan aykırılık mekanı etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Heykel ve plastik öge biçim, renk, doku, ölçü, yön ve benzeri bakımlardan bir yada birkaçı ile çevresindeki elemanlar ile zıtlık yaratabilir. Örneğin bronz yada kıl bir heykelin mekanda ön plana çıkartılmasında arkasındaki düşey düzlem son derece önemlidir. Yapısal veya doğal hangi tür olursa olsun eseri vurgulayacak ve ifade edecek doku ve renk özelliğine sahip bir düşey düzlem oluşturulmalıdır. Özellikle bitki grupları ile oluşturulan fonda bronz yada kil heykel ile kontrast sağlayan, koyu yeşil ve sert yaprak özelliğine sahip bitki türleri seçilmelidir.(Tanrıverdi, 1978) Sadece renk ve doku olarak değil bu zıtlık form ilede sağlanabilir. Örneğin düşeyde dominant bir etki yaratan heykel yada plastik öge ile yarış halinde olmayan ve formunu tamamen ortaya çıkaran, yatayda gelişen form özelliğine sahip bitki türleri kompozisyona girebilir. Böylece biçim bakımından sağlanan zıtlık objeyi ön plana çıkararak vurgulayacaktır.

Fotoğraf 4.9. Zemin İle Eser Arasında Dokusal
Yönden Sağlanan Zıtlık Mekana
İlginç Bir Boyut Kazandırmakta

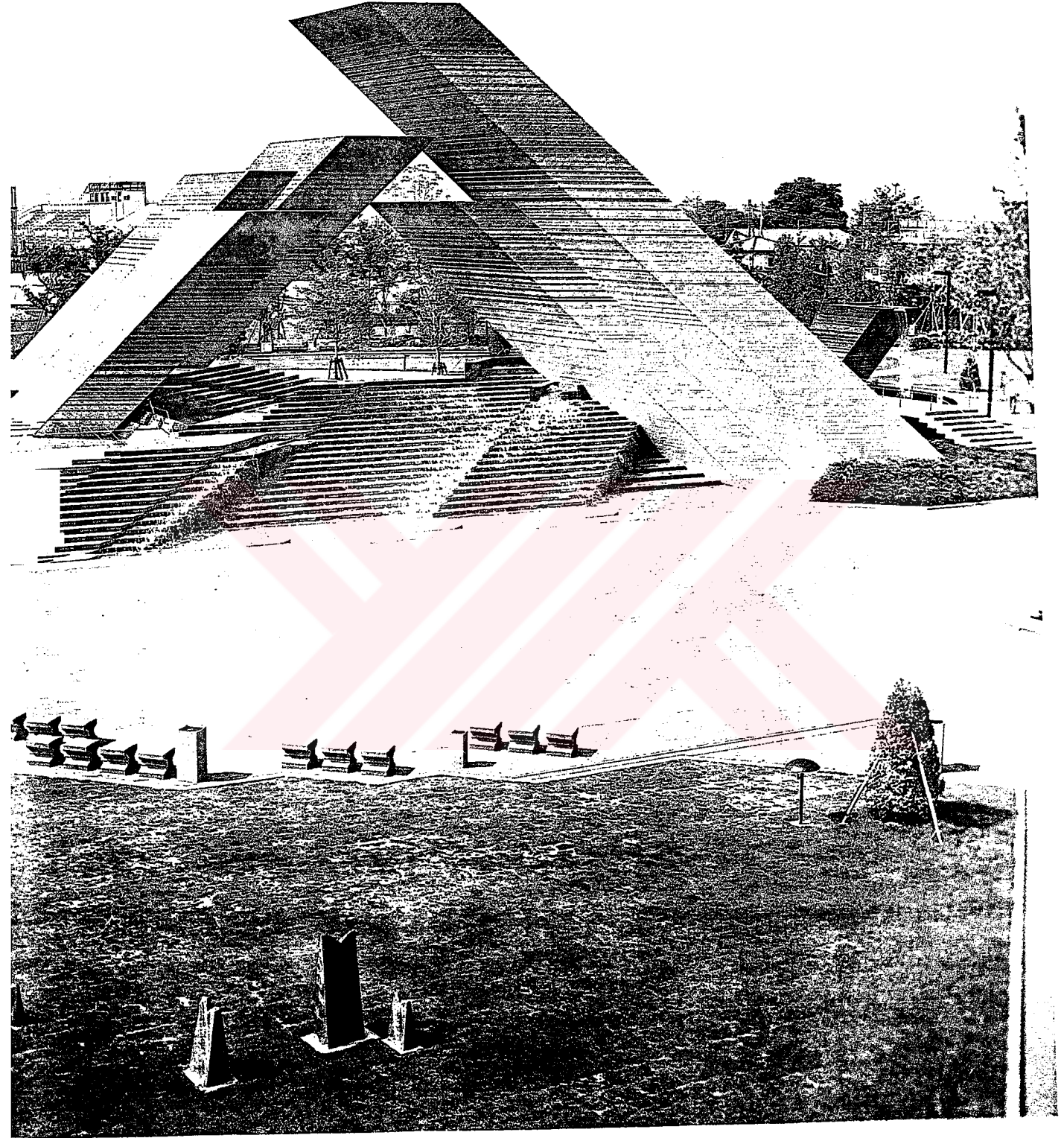
Heykel ve plastik ögenin sergilendiği mekan içersindeki elemanlar arasındaki zıtlık sadece bir bakımdan değil, birçok bakımdan olabilir. (Güngör, 1972) Buda zıtlık derecesini belirleyerek kendi içinde mekana canlılık verir. Eser bulunduğu zemin düzlemi ile tamamen zıt renklerde ve aynı zamanda düşey düzlem ilede zıt ölçülerinde olabilir. Mekan içindeki zıtlık birey üzerinde de etkilidir. Zıtlık bireyleri beklemediği etkilerle karşılaştırır ve bunun sonucunda uyarır.

4.2.3. Denge

Düzenlemeye giren tüm cisimlerin renkleri, dokuları, yönleri ölçüleri ve aralıkları birbirleriyle kıyaslama konusu olur. Ancak düzenlemede herhangi bir biçim yada bir grup ağır basarak tasarımın ağırlık merkezini kendi etrafına kaydırmamalıdır. (Güngör, 1972).

Dış mekana baktığımızda, doğal peyzajda bir denge sözkonusu değildir. Her ne kadar doğal peyzajda denge olmasa da peyzaj planlamalarında yapılan düzenlemelerde dengesizliğe ve mekan içinde bazı öğelerin ağırlık merkezini kendi taraflarına çekmesine izin verilmemelidir. Dış mekan düzenlemelerinde, mimari, artistik ve bitkisel tüm elemanlar arasında bir denge sağlanmalıdır. Heykel ve plastik öğelerin meydana getirdiği mekanda , objenin ve mekanın ölçüsü, eserin konumu, formu, bitki grupları , düzenlemeyi etkileyen önemli faktörlerdir. Mekan içinde dengenin sağlanması için simetrik bir düzenlemeye gitmek gerekmez. Asimetrik bir düzenleme ile de mekan içinde bir denge sağlanabilir. Asimetrik denge tasarımı daha güç bir düzenleme şekli olsada mekan içindeki tekdüzeliği ortadan kaldıran ve hareketli bir atmosfer oluşturan tasarımdır.

Heykel ve plastik öğeler mekan içinde odak noktası oluşturan elemanlardır. Bu nedenle obje zemin düzlemi ve düşey düzlem ile denge sağlayan bir konumda yerini almak ve çevresindeki bitki kompozisyonu ile, gerek renk, gerek doku, gerekse ölçü bakımından birbirlerini dengelemelidir. Bir düzenlemede dengesizlik göze batmıyorsa, denge sağlanmış demektir. Örneğin (Fotoğraf 4.10) de gördüğümüz gibi, Japonyanın

Fotoğraf 4.10. Anıt, Kütleler Arasında Sağlanan Denge İle Tamamen Bir Heykel Etkisi Yaratmakta.

anıt yerden yükselen bir kristali sembolize etmektedir. Açısal olarak yerleştirilen anıt tamamen bir heykel etkisi yapmaktadır. Obje simetrik bir form sergilemediği halde gerek 42.6 hektarlık alan içindeki konumu, gerekse objenin sağ ve sol bölümleri arasındaki kütleli çözüm ile asimetrik bir denge içindedir. Farklı yönde gelişen ve ayrı noktalardan başlayarak, ayrı yerlerde biten merdivenler kütle ile denge sağladığı gibi, çeşitli show ve gösterilerin yapılmasına da imkan vermektedir (C.L.I.T.W. ,1992).

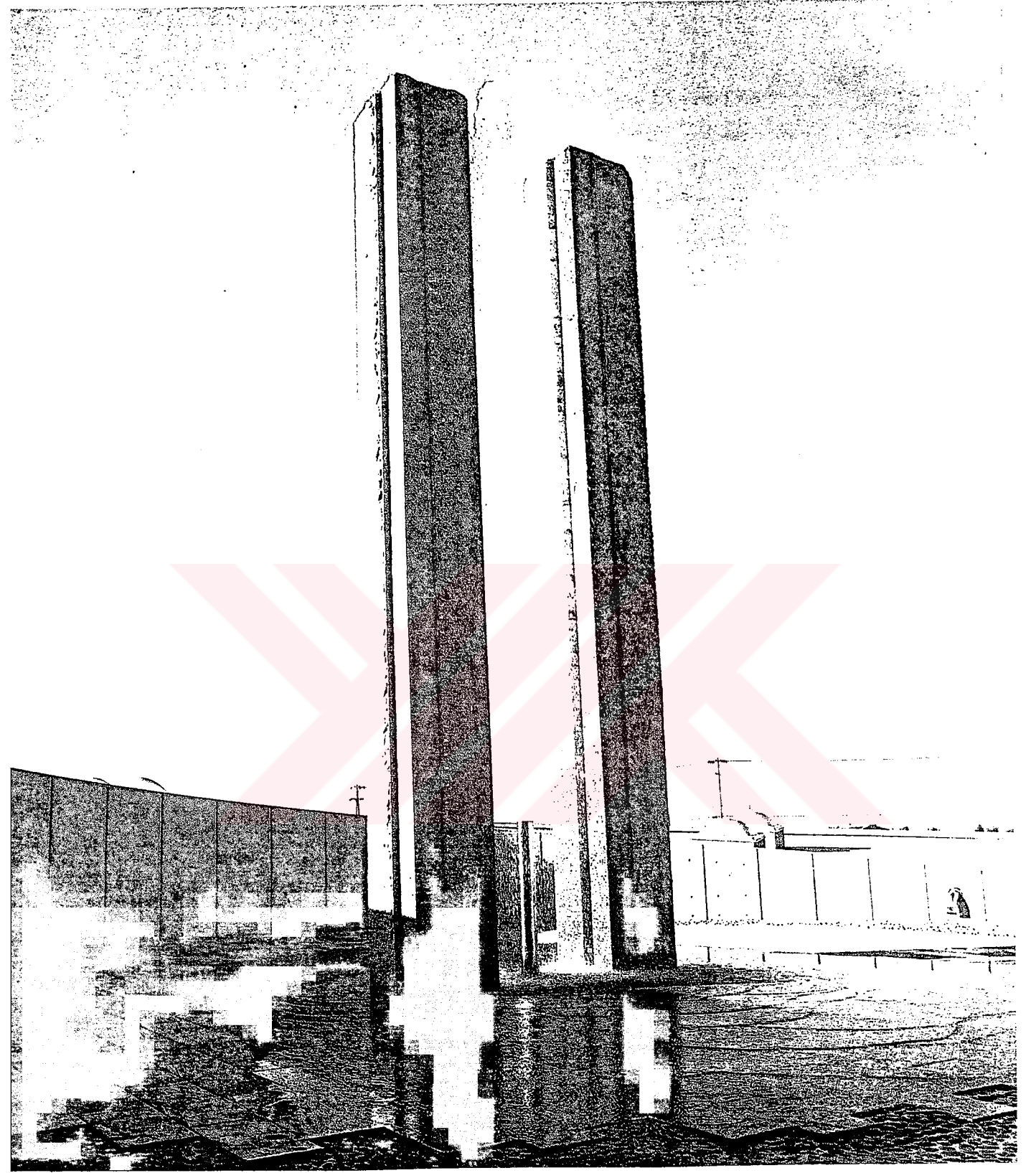
Bir plastik objede simetri, bir düşünceyi, bir konuyu kuvvetli bir şekilde hissettirmek için kullanılan bir yöntemdir. Kuvvetli bir simetriye sahip olan yapıt, bir fikri güçlü bir şekilde iletmek isteyen yapıttır. “Şans”,ve “Riziko” gibi kavramları ifade etmez. Simetri ile kesin, katı sınırları belli bir fikir dışarıya verilir. Simetri, mimarlıkta olduğu gibi heykelde de yataylık ve düşeylik etkisini oluşturan bir denge unsurudur. (ERK, 1995)

4.2.4. Egemenlik

Mekanı şekillendirmek ve ahenkli bir kompozisyon yaratmak, mekanı oluşturan elemanların dengeli bir şekilde biraraya getirilmesi ile mümkündür. Planlamaya giren her elemanın sembolik, fonksiyonel yada estetik olsun bir görevi vardır. Tasarımda diğer biçim yada gruplara karşı en fazla dikkat toplayan eleman düzenlemedeki egemenliğin veya hakimiyetin sahibidir. (Güngör, 1972).

Peyzaj düzenlemelerinde en önemli ana elemanlar yeşil alanları meydana getiren bitki gruplarıdır. Planlamada bazen ağaçlar mekanda egemen unsur olarak düzenlenebilir. Ancak dış mekanda zemin döşemesindeki bir farklılık veya heykel yada plastik bir ögenin hakimiyeti sözkonusu olabilir. Burada tasarımcının mekana vermek istediği boyut önemlidir.

Tasarımda en çabuk algılanan ölçü egemenliğidir. Ancak heykel ve plastik öge ile mekanda yaratılmak istenen hakimiyet objenin doku , renk, form gibi özelliklerinden dolayı olabilir. Eserin mekan içersinde sahip olduğu biçimsel özelliği ile egemenlik

Fotoğraf 4.11. Biçimsel Özelliğiyle Çevreden Ayrılan Eser Mekana Hakim Bir İfade İçinde

yaratılmak isteniyorsa, heykel yada plastik ögenin formu ile yarışmayacak biçimdeki elemanlar tasarımda yerini almalıdır. Kısaca objenin formuna zıt bir biçimsel düzenlemeye gidilmelidir. Çünkü egemenliğin sağlanması zıtlıkla mümkündür.(Güngör, 1972) İster doku, ister renk, ister ölçü olsun her türlü egemenlikte bir zıtlık bulunur. Örneğin heykel yada plastik ögenin vurgulanmasında zemin düzleminin etkisi oldukça fazladır. Eser ile zemin düzlemi arasında sağlanan doku yada renk zıtlığı objeyi ön plana çıkarmaya ve mekan içinde egemen bir konumda olmasını sağlar. Heykel yada plastik ögenin arka fonunu oluşturan düşey düzlemde sağlanan renk, doku, ve biçim farklılığı heykel yada plastik ögeyi tüm elemanlardan daha önce algılamaya yarar.

Bitki grupları yardımıyla sağlanan heykel yada plastik ögenin hakimiyeti renk, doku, biçim ve benzeri özellikler yardımı ile oluşturulur. Objenin hakimiyeti ve mekan içinde etkisinin kalıcılığında kompozisyona giren bitkilerin mevsimlik değişiklikleri gözönünde bulundurulmalı ve daha çok herdem yeşil bitkiler seçilmelidir. Ayrıca uzun bir zaman diliminde olsa da bitkilerin büyüme hızları, gelişmeleri dikkate alınmalı ve belirli bir süre sonunda objeyi kapatacak, egemenliğini zedeleyecek bir tasarıma gidilmemelidir. (Thwaites , 1984)

Özellikle mekan içerisinde hakimiyet ve egemenlik sağlamak amacı ile değil, ağaçların hakimiyeti altındaki bir mekanda, ağaç dalları arasında, küçük bir nişte sergilenen çok sade ve zarif heykel ve plastik ögelerde olabilir. Burada mekan içinde tek hakimiyet ağaçlardır ve ilk algılanan bitki gruplarıdır. Ancak eser yeşillikler içinde bir canlılık ve hareket yaratarak birey üzerinde de hoş duygular uyandırır.

Peyzaj düzenlemelerinde birçok özelliğini gördüğümüz gibi, dallanmış yoğunluğu, yaprağının dokusu, gövde formu itibarıyla bir ağaç yada ağaçlık özel bir obje etkisi yaratarak bazen bir plastikten daha etkili olabilmektedir. Özellikle gece yapılan özel bir aydınlatma ile ağaç mekanda tüm dikkatleri toplayarak bireyleri etkisi altına almayı başarır.(Atabay, 1993)

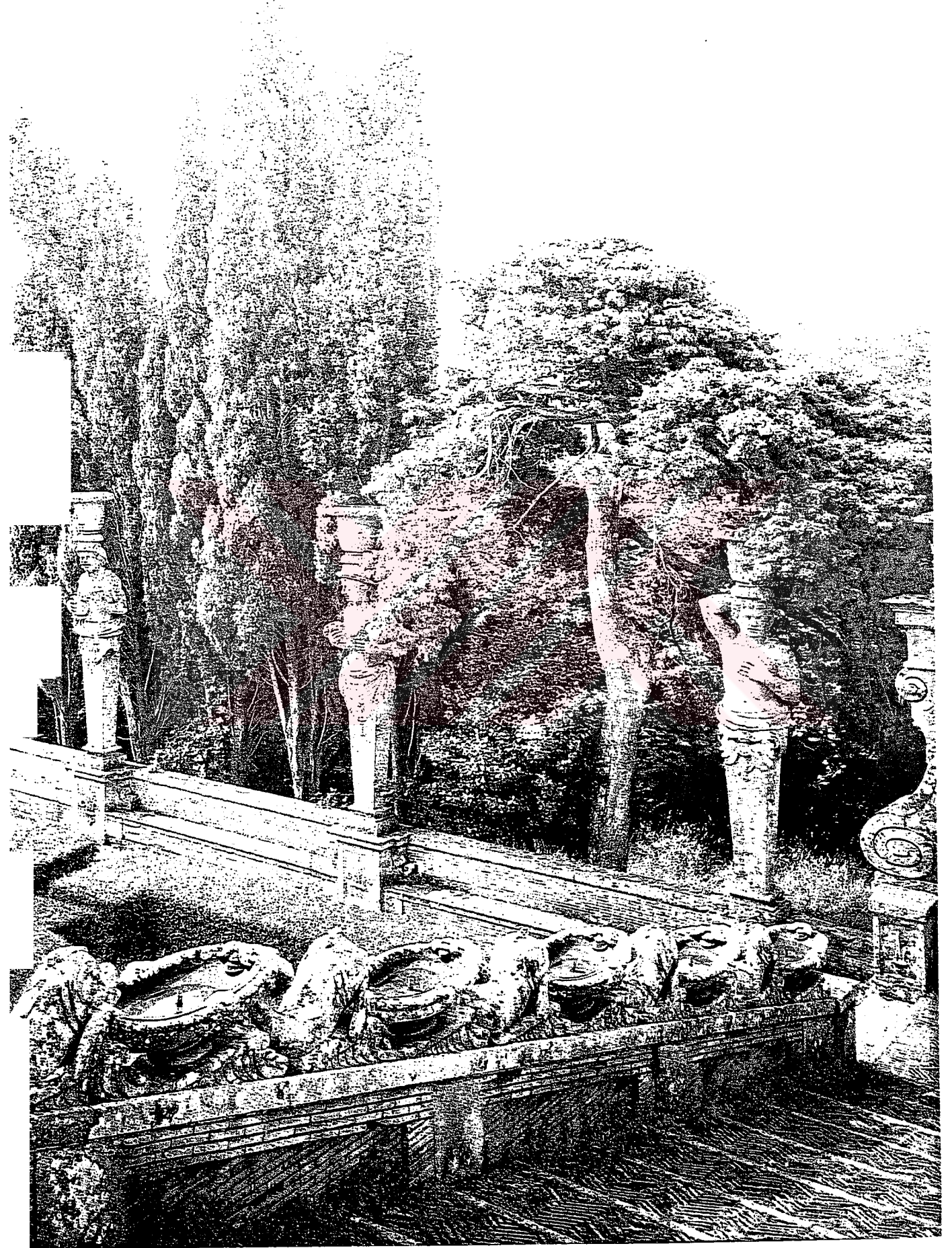
Heykel ve plastik ögenin sergilendiği mekanda, eserin sadece çevresindeki bitki grupları, düşey ve zemin düzleminin sahip olduğu özellikler değil, diğer elemanlarında doku, renk, form ve boyut açısından özellikleri eserin hakimiyetinde önemlidir. Elemanlar eser ile yarıştığı sürece mekanda bir kargaşa ve rahatsızlık yaratacaktır.

4.2.5. Tekrar

Tasarımda bir ögenin birden fazla sayıda aynen kullanılması tekrar'ı meydana getirir. Birbirinin çok yakını olan ögeler, cisimler yanyana görüldüklerinde yadırganmadıklarından dolayı aralarındaki benzerlik birleştirici bir bağ görevi yapar. (Güngör,1972).

Heykel ve plastik ögeler ile dış mekan düzenlemelerinde tekrar ilkesi altında mekan oluşturmak mümkündür. Ritm ve tekrar plastik objeye hareketi buna bağlı olarak da zaman kavramını ve sonsuzluk hissini verir. Objeler mekan düzenlenmelerinde münferit olarak tasarımda yer alabildiği gibi, soyut yada figüratif olsun aynı heykelin yada plastik ögenin birden fazla sayıda düzenlenmesi ile de mekan yaratılabilir. Eserler mekanda eşit aralık ve aynı yönde sergilenebildiği gibi, farklı yönde ve aralıkta ve hatta aralarında bazı küçük farklılıklar ile de tekrar edilebilir. (ERK, 1995)

Heykel ve plastik ögelerin mekan içinde birden fazla sayıda kullanılması ile obje bulunduğu alan içinde bütünlük meydana getirir. Aynı zamanda mekan içindeki konumu, sayısı ile değişik mekansal etkiler oluşturur. Örneğin (fotoğraf 4.12.) de gördüğümüz gibi aynı boyut, doku, renk, yön ve aralığa sahip heykeller, konumlarından dolayı bahçe sınırını teşkil etmekte ve bölücü bir etki yapmaktadır. Ayrıca figürler arasındaki ufak farklılıklar mekanda oluşabilecek monoton bir etkiyi önlediği gibi, bahçeye bir hareket ve canlılık getirmiştir. Bu nedenle aynı figürün belirli aralıklarla tekrarı mekana farklı bir boyut kazandırdığı gibi, sınırlayıcı, bölücü bir etkide yaratmaktadır. (Tansuğ, 1995)

Fotoğraf 4.12. Aynı Nitelikteki Eserlerin Tekrarı İle Oluşturulan Mekan

Heykel ve plastik ögenin çevresindeki bitki kompozisyonunda ağaç yada ağaçcıkların yardımı ile bir tekrar oluşturmak mümkündür. Heykel yada plastik ögenin arkasındaki veya çevreleyicisi durumundaki düşey düzlem aynı tür ağaçların tekrarı ile meydana gelebilir. Zemin düzlemi tekrar ve aralıklı tekrar ilkesinin etkisiyle oluşan düzlemlerdir. (Güngör, 1972) Bu şekilde aynı tür ağaçlarla yaratılan fon heykel yada plastik ögeye zemin oluşturmada oldukça etkilidir.

4.2.6. Birlik

Tasarımda çeşitli elemanların biraraya gelerek, dengeli bir bütün oluşturmalarına birlik denir. Bir düzenlemede birlikten sözedebilmek için dengenin varlığı olması gerekir. (Tunbiş, 1984).Elemanlar arasında sağlanan zıtlık dahi belirli bir birlik meydana getirilirken , bir uyuşma ve düzen içinde olmalıdır.

Dış mekan düzenlemelerinde çalışmaya konu olan elemanlar arasında bir birlik sözkonusu olmalıdır. Heykel ve plastik ögelerin meydana getirdiği mekanlarda ahenk, sadelik ve birlik eserin mekan içindeki konumu ve etkisin belirlemede en önemli özelliklerdir. Heykel yada plastik ögenin yapısına uygun bir alanda yerini alması, çevresindeki kimi elemanlar ile arasında sağlanan uygunluk, ancak kimi objelerle tamamen zıt düzenlemeler içinde oluşu sonuçta mekan içinde bir denge ve buna bağlı olarak da birliği meydana getirir. Heykel ve plastik ögeler kütleli özellikler ile denge içindedir. Ancak dış mekanda hareketli veya statik birçok obje ve eleman ile aynı mekandadır. Her eleman birbirini karşılıklı olarak etkilediği gibi, mekanın ifadesini de olumlu yada olumsuz yönde etkileyebilir. Elemanlar arasında bir bütünlükten söz edilebiliyorsa bu mekanda birlik'in sağlandığını gösterir. (Gibbird, 1978)

4.3. Heykel ve Plastik Ögelerin Şekil-Zemin İlişkisi Açısından İrdelenmesi

Tasarımı meydana getiren objelerin veya cisimlerin, görsel idrakte bir kısmı zemin, bir kısmı ise şekil anlatımı olarak algılanır. Tasarımda şekil ve zemin anlatımı birbirini etkileyen önemli unsurlardır. (Güngör, 1972) Heykel ve plastik ögelerin ifadesinde ve mekana etkide üç zemin düzleminin eser üzerinde etkisi oldukça büyüktür. Objenin taşıyıcısı durumundaki zemin düzlemi, çevreleyicisi olan düşey düzlem ve üst örtü düzlemidir.

4.3.1. Heykel ve Plastik Ögede Zemin Düzlemi

Peyzaj planlamasında vazgeçilmeyen düzlem zemin düzlemidir. Mimari, artistik, bitkisel tüm elemanların taşıyıcısı zemin düzlemidir. Gerek iç mekanda gerekse dış mekanda en çok hissedilebilen ve algılanabilen düzlemdir. Ancak iç mekanda daha net ve aynı nitelikte zeminler dikkat çekerken, dış mekanda zemin düzlemi farklılıklar gösterir. Örneğin çim yada tamamen çayır halindeki zemin doğal bir zemin iken, teras halinde özel bir kaplama malzemesi ile döşenmiş zemin tamamen yapısaldır. Ayrıca zemin düzlemi diğer iki düzlem ile birbirlerinin tamamlayıcısı durumundadır (Tunbiş ,1986).

Heykel yada plastik öge tasarımında eserin mekana etkisinde, objenin kuvvetli bir şekilde zeminden ayrılması ve şekil-zemin arasında belirginliğin sağlanması gerekir. Örneğin parkta uygulanan bir heykelin ağaçların görünüşü önünde kaybolup gitmesi şekil ile zemin arasında belirlilik sağlayacak bir zeminin kurulamamasından ileri gelir. (Güngör, 1972).

Heykel veya plastik ögelerin üzerinde bulunduğu yer düzlemi sert yada yumuşak bir özellik gösterebilir. Toprak, çakıl, kum, bitkiler veya çayırılık bir alan üzerinde kaidessiz olarak direkt yerini alan heykel yada plastik ögeler olduğu gibi, formlarına ve boyutlarına uygun bir kaide üzerinde sergilenen örneklerine de rastlamak mümkündür.

Heykel ve plastik ögeler özellikle kendi doğasına uygun bir zemin düzleminde, eserin anlamını ortaya koyabileceği bir mekanda sergilenmelidir. Şekil ile zemin arasında bir karakter uygunluğu sağlanmalıdır. Örneğin (Fotoğraf 4.13.) da gördüğümüz gibi bir karaca veya ceylan figürünü ifade edebilecek zemin bir çayır yada çim alanlarıdır. Bir kuğu yada flamingo heykelini ise kendi tabiatına uygun bir zemin olan tabi göl veya bir nehir kıyısına yerleştirmeli ve doğal görüntü sağlanmalıdır. Heykel veya plastik öge bulunduğu mekanda bir anlamı olmalı ve mekana yakışmalıdır. Eserin doğasına uymayan bir mekanda sergilenişi şekil-zemin arasındaki kopukluğun ifadesidir. Heykel yada plastik ögenin kendi tabiatına uygun bir zeminde sergilenmesi ile eser, doğa ile kaynaşarak, sanki bu çim yüzeyler üzerinde varolan ve tüm bitkiler gibi kendiliğinden ortaya çıkan bir obje imajını vermektedir. Nitekim japonların kaya bahçelerini incelediğimizde geniş çim yüzeyler veya çakıl havuzları içinde kayaları doğada buldukları konum ve zeminde yerleştirmeye özen göstermişlerdir.(White, 1992)

Heykel veya plastik ögenin yakın çevresinde yapılan bitki kompozisyonu ile zemin düzleminin farklı bir ifadesi sağlanabilir. Örneğin (Fotoğraf 4.14.) da gördüğümüz gibi, bir bebek figürü kaide üzerinde olduğu halde yapılan bitki kompozisyonu ile tamamen yeşil bir örtüden oluşan zemin düzlemindeki eser imajını vermektedir. Bu da mekanda heykel ve bitkiler ile ilginç ve canlı bir atmosferin oluşmasını sağlar.(Trexler, 1985)

Heykel ve plastik ögelerin bir süs havuzu, bir nehir veya bir su ögesi içinde sergilenen örnekleri vardır. Burada daha çok sert dokuya sahip heykel yada plastik öge, su ögesi içinde yaratılan doku zıtlığı ile mekana yeni bir boyut kazandırır. Şöyleki su içindeki eser suyun yüzeyine aksederek, ay ışığında veya gece özel bir aydınlatma ile son derece etkileyici bir atmosfer yaratır. Görüyoruz ki heykel yada plastik ögenin mekana etkisinde zemin düzlemi ile eser arasındaki şekil-zemin ilişkisi oldukça önemlidir. Eserin doku, şekil, ölçü, renk gibi nitelikleri ile zemini meydana getiren düzlemin nitelikleri birbirini karşılıklı olarak etkiler.

Fotoğraf 4.13. Tabiatlarına Uygun Bir Zeminde Sergilenen Karacalar.

Fotoğraf 4.14. Bitkilerin Oluşturduğu Zemin Düzlemi

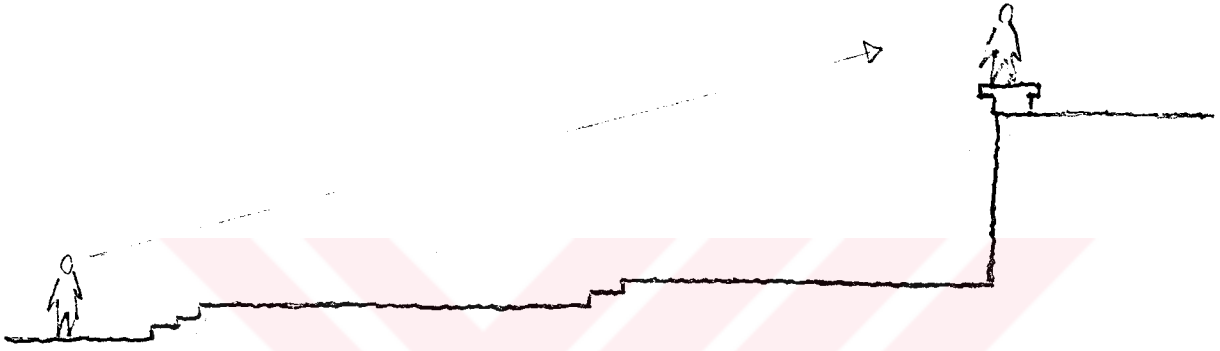
Heykel veya plastik ögenin yerini alacağı zemin, objenin sergileneceği mekanın hareketliliğine, rekreatif amaçlı yararlanılan bir alan veya büyük bir sirkulasyon alanı olmasında bağlıdır. Meydanlar ,yollar yoğun insan ve taşıt hareketliliğinin yaşandığı mekanlardır. Bu tip yerlerde genellikle heykel ve plastik ögeler sert zemin üzerinde yerini alırken, özellikle yaya yollarında eserler direkt olarak döşeme üzerinde sergilenirler. Böyle hareketli alanlarda objeyi vurgulamak amacıyla eserin bulunduğu döşeme kaplamasında, renk, desen, malzeme açısından sağlanan farklılıklar heykel veya plastik ögenin mekana etkisini güçlendirir. Objelerin sergilendiği alanlar özel bir mekan yaratma ihtiyacından doğan alanlardır. Bu amaçla objenin zemini çevresindeki zemin düzleminin niteliklerinden farklı bir o kadarda özel olmalıdır.

4.3.2. Heykel ve Plastik Ögede Düşey Düzlem

Heykel ve plastik ögenin mekana etkisinde, eserin çevreliycisi durumundaki düşey düzlemin önemi büyüktür. Dış mekanda en önemli düzlem düşey düzlemdir. Düşey düzlemin yardımcı bir çok görevi vardır. Özellikle mekanı oluşturmada, koruyucu özelliği ile mekanda bir sınır teşkil etmede bir duvar görevi yapmaktadır. En önemlisi hacimsel özelliğe sahip şeklin ortaya çıkmasında arkada oluşturulan form oldukça önemlidir. Düşey düzlem, diğer düzlemler gibi yapısal veya doğal olabilir. Düzlemler iki boyutlu bir özelliğe sahip olsada, üç boyutlu elemanlar da bir düzlem etkisi yaratırlar. Örneğin ağaçlardan oluşturulmuş bir fon üç boyutlu olduğu halde bir düzlem etkisi yaratabilmektedir. Doğal elemanlar ile meydana getirilen düzlem yapısal nitelikteki düzleme göre daha belirsiz bir görüntü içindedir. (Tunbiş ,1986) Deniz kenarında sergilenen bir heykel yada plastik öge arkasındaki düzlem tamamen deniz, gökyüzü ve ufuk çizgisinden meydana gelen bir düşey düzlemdir.

Heykel ve plastik öge çevresindeki düşey düzlem objeyi vurgulayacak ve ön plana çıkaracak nitelikte olmalıdır. Bu da şekil zemin arasında sağlanan belirginlik ile mümkündür. Eser mekan içinde kaybolmamalı ve rahatlıkla algılanmalıdır. Ancak eserin sergilendiği alanda belirliliği sağlamak amacıyla tamamen çevre ile her bakımdan zıtlık yaratılacağı anlamına gelmemelidir. Eser çevresi ile bütünleşmeli uyum içinde olmalı ancak kendine zemin teşkil eden elemanlara göre belirlilik sağlamalıdır. (Güngör, 1972)

Heykel veya plastik ögenin sergilendiği zemin düzlemi, sadece renk, doku, ölçü, desen ile ifade eden özellikler değildir. Objenin bulunduğu zemin ve yakın çevresinin kot farklılıkları, bölgenin eğimi, eğim yönünün de eserin algılanmasında önemli noktalardır. Eğimli bir arazide alanın üst kotlarında yerini alan objenin algılanan yüksekliği (Şekil. 4.1.)

Şekil 4.1.

her zaman gerçek yüksekliğinden daha fazladır. Hafif bir eğime sahip olsa dahi eğimin alt kotuna yakın bir noktada olan obje (Şekil. 4.2.) gerçek düşey boyutundan daha küçük olarak algılanmaktadır (Giritlioğlu 1991).

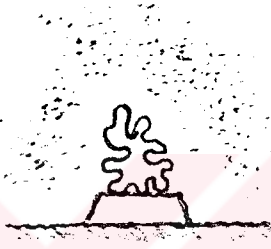

Şekil 4.2.

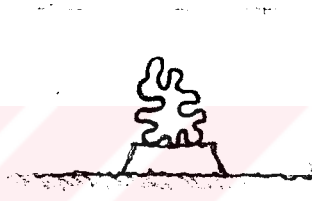
Heykel ve plastik ögenin vurgulanmasında ve ifadesinde düşey düzlem ile obje arasında doku, renk, ölçü bakımından sağlanan belirginlikler mekanı olumlu yönde etkiler. Düşey düzlem tamamen bitki grupları ile sağlanan bir düzlem olabilir. Heykel veya plastik öge ile bitki grupları arasında sağlanan ilişki farklı etkileri beraberinde getirir. Aşağıdaki şekillerde gördüğümüz gibi heykel yada plastik ögenin formuna oldukça

Şekil 4.3.

Şekil 4.4.

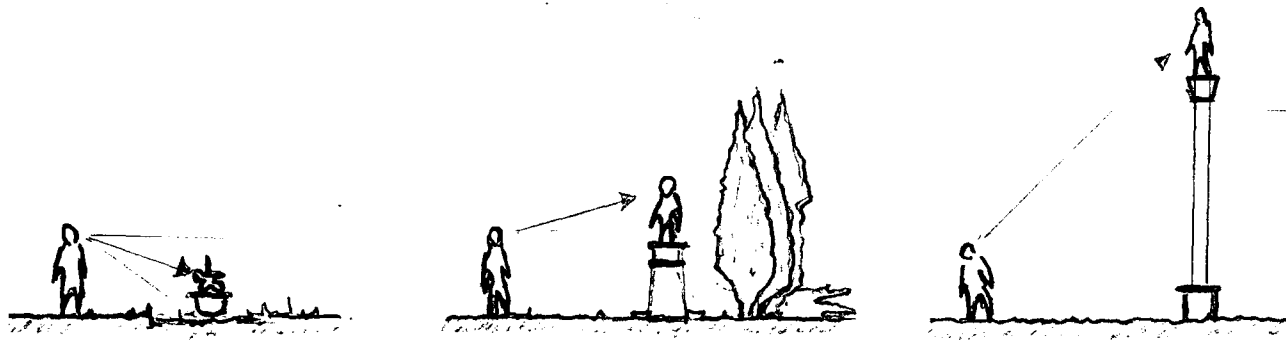
Şekil 4.5.

yakında meydana gelen düşey bir düzlem obje için kuvvetli bir zemin etkisi yapamazken (Şekil 4.3.) farklı dokudaki düzlem eserin biçimsel niteliğini daha iyi vurgulamakta ve ön plana çıkarmaktadır.(Şekil 4.5.) Bu nedenle heykel yada plastik ögeye fon teşkil eden düşey düzlem bitki kompozisyonu ile meydana getiriliyorsa mevsimlik değişiklikler sonucu bitki gruplarında olan doku farklılıkları dikkate alınarak, her zaman esere iyi bir zemin teşkil edecek dokuya sahip bitkiler tasarıma girmelidir. Heykel ve plastik öge ile zemin arasında sağlanan belirginliği renk faktörünü kullanarak gerçekleştirmek mümkündür. Bitki grupları ile obje arasında sağlanan kontrast eserin vurgulanmasını ve ön plana çıkmasını sağlar. Sonuç olarak zemin düzlemi eserden daha sade, daha geniş ve daha basit olduğu sürece, tasarımda şekil-zemin arasındaki belirginliği sağlamak her zaman mümkündür (Gibberd, 1978)

4.3.3. Heykel ve Plastik Ögede Üst Örtü Düzlemi

Dış mekanda sergilenen heykel yada plastik ögenin mekana etkisinde ön etkisiz düzlem üst örtü düzlemidir. Kapalı mekanlarda algılaması oldukça kolay olan düzlem dış mekanda tamamen belirsizdir. Üst örtü düzlemi diğer 2 düzlem gibi yapısal ve doğal özellik gösterebilir. Heykel ve plastik ögeler dış mekanda oldukları sürece genellikle üst örtü düzleminden yoksundurlar. Ancak bazı düzenlemelerde objelerin, ağaç dalları altındaki bir nişte veya bir pergola altında uygulanmış örnekleri de mevcuttur. Bu tarz çalışmalar ile eserler tamamen özel bir mekan oluşturmakta ve oldukça ilginç ortamlar yaratmaktadır.

Heykel ve plastik ögenin şekil zemin ilişkisinde, esere zemin teşkil edecek düzlem objenin mekan içindeki konumu ilede ilgilidir. Eserin ölçüsüne, zemin düzlemine göre bulunduğu yüksekliğe bağlı olarak esere fon teşkil edecek düzlem değişiklik gösterir.(Şekil 4.6.)

(Şekil. 4.6.)

Heykellerin konumlarına göre soldaki şekilde zemin düzlemi olarak döşeme algılanırken, ortadaki zemin düzlemi olarak ağaçlardan meydana gelen düşey düzlem, sağdaki şekilde ise objenin oldukça yüksek bir konumda oluşundan dolayı, gökyüzü üst örtü düzlemi olarak algılanmaktadır.

Sonuç olarak, heykel ve plastik ögenin mekana etkisinde ve ifadesinde, düşey düzlem ve zemin düzlemi oldukça etkili iki düzlemdir. Eserlerin çevre ile uyumu, ancak kendilerine zemin teşkil eden düzlemler ile aralarında belirgin ayrılıklar sağlanmalıdır. Eseri vurgulayacak, ön plana çıkaracak doku, renk, ölçü, farklılıkları yaratılmak ve şekil-zemin arasında gerekli denge oluşturulmalıdır.

5. BÖLÜM: HEYKEL VE PLASTİK ÖGELERİN MEKANA ETKİSİ VE MEKAN İÇİNDEKİ YERİ

İnsanı belli bir ölçüde çevreden ayıran ve eylemlerini içeride gerçekleştirmesini sağlayan boşluk, mekandır. Mimari mekan ise doğadan veya bir peyzaj mekanından insanın kavrayabileceği bir mekan yaratmaktır. İç mekan ile dış mekan oldukça farklı özelliklere sahiptir. Dış mekan çok geniş ve serbest olabildiği halde, strüktür bakımından ise daha az geometrik bir yapıya sahiptir. Ayrıca dış mekanda biçimler daha az düzgün ve tasarım üç boyutlu bir mekan tasarımıdır (Tunbiş 1984).

Mekanda bulunan tüm ögeler birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri gibi, sonuçta meydana getirdikleri mekanın karakterini ve yapısını da belirlerler. Ögeler kendi aralarında bir etkileşim içinde buldukları gibi, insan ve mekan arasında da duygusal bir bağın kurulabilmesinde önemli rol oynarlar. Mekan içindeki ögeler bireysel yaşantıya bağlı ögeler olabildiği gibi toplumsal değerlerin ifade bulunduğu mekanlar veya mekan ögeleri de olabilir. Bir zafer anıtı veya tarihi anı niteliğindeki bir heykel buna örnektir (Giritlioğlu 1991).

Mekanın oluşmasında yapısal ve doğal ögelerin her ikisinde de yararlanmak mümkündür. Ancak her ikisinin mekanı oluşturmada ki etkisi birbirinden farklıdır. Örneğin bir duvar veya çit ile oluşturulan mekan tam bir mekan etkisi yaratırken, doğal ögelerle yaratılan bir mekan ise belli belirsiz bir mekan özelliği göstermektedir.

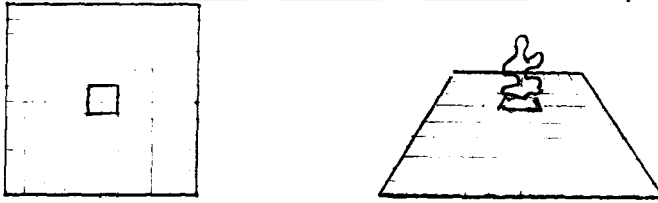
Heykelin çevresi ve kendisiyle olan uyumu ve ilişkisinde mekan çok büyük bir öneme sahiptir. Mekan kavramının heykel ile bütünleşmesi neredeyse mimarlıkla olan ilişkisi kadar olası bir gerçektir. Heykeldeki mekan anlayışını iki ana grupta toplamak mümkündür.

1. Heykel'in bulunduğu mekan;
2. Heykel'in içinde yarattığı mekandır.

Heykel ve plastik öğeler dış mekan düzenlemelerinde, sadece estetik ve sembolik amaçlı değil, kendi başına bir mekan yaratabilme özelliği ile önemli bir fonksiyonu üstlenebilen üç boyutlu sanat eserleridir.

Her plastik obje daha yaratıcısının kafasındayken, belli bir mekana sahiptir. Yani her heykel belli bir mekan için tasarlanır ve ancak o mekanda tam olarak varolur. Her heykel tasarımı, tasarlandığı, mekanın özelliklerini yansıtır. Bu yüzden yeri değiştirilip, başka bir yere yerleştirildiğinde, ifadesizleşir ve kaybolur. (Erk, 1995).

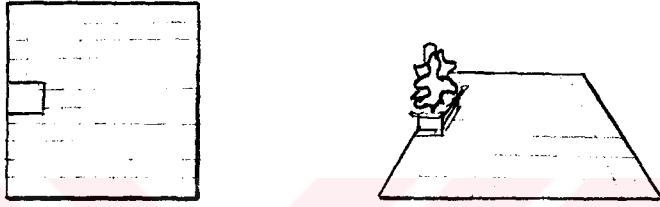
Heykel ve plastik öğelerin mekan içindeki konumu sayesinde farklı düzenlemeler ile biçimsel ve işlevsel açıdan ilginç mekanlar yaratmak mümkündür. Bu düzenlemelerdeki farklılıklar ile değişik amaçlara hizmet eden mekan parçaları da elde edilebilir. Örneğin mekanda bulunan tek bir obje mekana hem ölçek hemde kullanım bakımından değişik olanaklar sağlar (Şekil 5.1.) 'da görüldüğü gibi mekanın tam orta

(Şekil 5.1.)

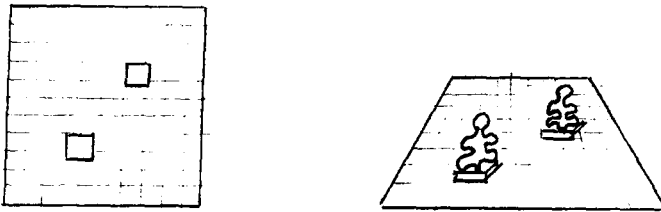
noktasında sergilenen eser mekanı tam olarak eşit parçalara böler. Böylece eser mekan içinde bir odak oluşturduğu gibi, aynı zamanda da tüm bakış açılarından ve yönlerden izlenmeye, algılanmaya açıktır. Eser mekan içersinde tüm noktalara eşit uzaklıktadır ve mekanı bölücü bir özellik gösterir.

Heykel ve plastik ögeler mekan içinde, mekanı belirleyen bir hat üzerinde sergilenebilir. Eser bu konumu ile mekan içinde sınır oluşturan veya ayırıcı nitelikte bir düzenlemeyi beraberinde getirir. Eserin mekan içinde tam merkez noktada olduğu konumdan daha etkilidir. Eser konumundan dolayı tüm mekanı hakimiyeti altında tutabilir. Bu konumda eser çevresindeki bakış açılarından farklı görüntüler ifade eder (Şekil 5.2.)

(Şekil 5.2.)

Heykel ve plastik ögeler mekan içindeki konumları ve sayıları sayesinde yönlendirici bir özellik gösterebilirler. Belirli bir hareket yönünün vurgulanmasında etkili işleve sahip olabilirler (Şekil 5.3.).

(Şekil 5.3.)

Heykel ve plastik ögeler peyzaj düzenlemelerinde mekan oluşturabildikleri gibi, aynı zamanda kendileri içinde bir ortam yaratırlar. Üç boyutlu eserler form, renk, doku, ölçü gibi özelliklerini ifade edebilecekleri mekana ihtiyacı olan sanat eserleridir. Peyzaj düzenlemeleri ile dış mekanlarda yapılan uygulamalar ile eserler yeni mekanlar yarattıkları gibi, kendi sanat güçlerini sergileyebilecekleri mekanlarda oluştururlar.

Heykel ve plastik ögelerin mekan içindeki konumunu belirlemede heykelin fiziksel nitelikleri, bakış açıları, ışık-gölge unsuru gibi kriterlerde oldukça önemlidir. Her eserin farklı bir form ve ölçü özelliği bulunmaktadır. Eserin mekan içindeki yerini tespit etmede sadece oluşturulmak istenen atmosfer değ, eserin en iyi ifade edilebileceği konumda önemlidir. Tasarımda eserin dolu-boşluk oranları, biçimsel karakteri dikkate alınmalı ve objenin en iyi algılanabileceği ve anlamlı mekanı oluşturacağı konum tespit edilmelidir. (Aksoy, 1992)

Heykel ve plastik ögeler mekan oluşturma özelliklerinin dışında, buldukları mekanda bir odak noktası yaratırlar. Eser çevresindeki diğer elemanlar arasında işaret ve vurgulayıcı bir obje özelliği gösterir. Özellikle form, doku , renk gibi özellikleri ile birey üzerinde dominant bir etki sağlarlar. Özellikle hareketli ve yoğun sirkülasyonun hakim olduğu noktalarda , statik niteliklerinden dolayı diğer elemanlardan farklı nitelik göstermelerinden dolayı ilgi odağı oluştururlar.

İki önemli özelliğin belirlenmesi gerekir. Bunlardan biri, eserin niteliğini en iyi ifade edebileceği mekana yerleştirilmesi, diğer özellik ise yaratılmak istenen mekanın karakterinin ve yapısının tespit edilmesidir.

6. BÖLÜM : SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

- Tarihin belirli dönemlerinde yaşanan toplumsal yapıdaki değişiklikler bahçe düzenlemelerinde, değişik objelerin önem kazanmasına neden olmuştur. Su öğeleri ve su oyunları, çeşmeler, çiçek kapları, bitkilere budanarak şekil verilmesi heykel ve plastik öğeler bunlara örnek verebileceğimiz objelerdir.
- Heykel ve plastik öğeler bir fikri ya da bir düşünceyi ifade eden, canlandıran ve kütlelerin ahenkli kompozisyonu ile meydana gelen sanat eserleridir.
- Heykel ve plastik öğeler, peyzajın estetik ve fonksiyonel yönden niteliklerinin arttıran, mekana plastik değerlerle anlam kazandıran elemanlardır.
- Peyzaj düzenlemelerinde heykel ve plastik öğelerin yer alması ile doğa ve sanat biraraya gelerek peyzaj planlamada heykelciliğin amacı olan doğa ve birey arasındaki bağ kurulmuştur. Ayrıca eserlerin açık alanlarda sergilenmesi ile sadece belirli sayıdaki insanın görmesine imkan veren sistem ortadan kalkmakta ve üç boyutlu sanat eserleri ile daha fazla sayıda insan biraraya gelmiş olmaktadır.
- Dış mekan düzenlemelerinde heykel ve plastik öğelerin günden güne daha çok yer alması ile beraberinde birtakım problemler de ortaya çıkmaktadır. Kütle, ağırlık, dayanıklılık, hasar riski, transport bu problemlerden bazılarıdır. Ancak bu problemler hiçbir zaman heykel ve plastik öğelerin peyzaj düzenlemelerinde yer almasına engel değildir.
- Heykel ve plastik öğelerin mekana etkisi sadece sembolik ve estetik açıdan değildir. Eserlerin fonksiyonel açıdan da mekana önemli katkıları vardır.

- Heykel ve plastik ögeler form, boyut, renk, doku gibi özellikleri ile buldukları alanı özel bir mekan haline dönüştürebildikleri gibi, aynı zamanda eser kendi sanat gücünü ifade edebileceği bir mekan oluşturur. Heykelin bulunduğu mekan, heykelin içinde yarattığı mekandır.
- Peyzaj düzenlemelerinde heykel ve plastik ögelerin çevrelerindeki diğer elemanlar ile arasında sağlanan ahenkli kompozisyon, sonuçta belirli bir karakterde mekanın oluşmasına neden olur. Eserler sergilendikleri alana bir kimlik veren ve mekanın yapısını belirleyen elemanlardır.
- Heykel ve plastik ögeler, peyzaj düzenlemelerinde, mekan içindeki konumları sayesinde biçimsel ve işlevsel açıdan mekanlar yaratmaktadır. Eserler mekan içinde yönlendirici bir etki yapabildiği gibi mekanlar arasında ayırıcı, bağlayıcı ya da sınır teşkil edici bir fonksiyon da üstlenirler.
- Heykel ve plastik ögeler vurgulayıcı niteliği ile mekanda odak noktası oluşturur, işaret unsuru olarak görev yaparlar. Buldukları mekanı özelliğine göre tarif etmede, şehiriye ya da ziyaretçiye yön belirlemede önemli bir görev üstlenirler.
- Heykel ve plastik ögeler mekan içinde, dramatik bir etki yaratmak üzere çok büyük bir ölçüde düzenlenebilir. Ya da çevresindeki diğer elemanların ölçüsünde olup, ayırıcı bir etki yaratmadan mekan içinde yer alır.
- Heykel ve plastik ögenin peyzaj mekanına olan etkide, eserin rengi, dokusu, boyutları, sergilendiği alanın büyüklüğü, yakın çevresi bir bütündür.
- Heykel ve plastik ögeler bir dış mekan düzenlemesinde merkez (can alıcı) bir noktada olabildiği gibi bir yan ilgi elemanı da olabilir.
- Heykel ve plastik ögenin uygulamasında çok farklı malzemelerden yararlanmak

mümkündür. Tasarımda yararlanılan malzeme sadece heykeltraşın esere vermek istediği duygu ve anlatımı değil mekan içindeki etkiyi de belirler.

- Eserlerin peyzaj düzenlemelerinde yer alması sanatçıları yaratıcı girişimlerde bulunmaya teşvik ederek gerek bitkiler, gerekse farklı malzemelere verdikleri formları bitkilerle destekleyerek yeni uygulamalara yönelmişlerdir.
- Heykel ve plastik öğelerin özellikle Japonya, Amerika ve Avrupa'da park, bahçe, meydan ve yollarda uygulanmış çok farklı nitelikte başarılı çalışmalara rastlamak mümkündür. Peyzaj düzenlemelerinde eserlerin uygulama metodları oldukça sistemlidir. Esere uygun mekan veya mekana uygun heykel felsefesi içinde heykel ve plastik öge tasarımı gerçekleşmektedir. Eser ortaya çıkmadan önce nasıl bir mekanda ne tür bir atmosfer içinde sergileneyeceği belirlenerek tasarım aşamasında bilimler arasında sağlanan koordinasyon ile özel mekanlar yaratılmaktadır. Avrupa ve Amerika'da peyzaj düzenlemelerinde heykel ve plastik öğelerin tasarımında planıcı, mimar ve heykeltraş işbirliği ile yaratılan mekanlar başarılı çalışmalara neden olmaktadır.
- Avrupa'da son yıllarda heykel ve plastik öge çalışmalarını teşvik etmek ve çalışmaları kırsal alanlara da ulaştırmak amacı ile yöre halkı ve idarecileri ile yapılan işbirliği ile kasabalarda ve hatta köylerde heykel ve plastik öğelere rastlamak mümkündür. Devlet yönetimi ile sağlanan kırsal sanat servisleri, bir sanatçıyı belirli bir süre tasarımın gerçekleştirileceği yörede görevlendirerek, sanatçının kırsal alandaki halk ile birlikte yaşaması sureti ile çevreyi tanımasını, tarihini gelenek ve özelliklerini öğrenmesini sağlar. Sanatçı yöre ve halkı hakkında bilgi sahibi olduktan sonra halk ve idarecilerle yaptığı çalışmalar sonucunda bölgede hangi mekana nasıl bir eser planlanacağına karar verilerek işbirliği ile tasarımlar gerçekleştirilmektedir. Bu çalışma ve uygulama metodları ülkelerin sanata ve sanatçıya verdiği önemin birer kanıtıdır.

- Ülkemizde peyzaj düzenlemelerinde yer alan heykel ve plastik öge sayısı oldukça azdır. Aynı zamanda örneklerin yakın çevreleri ile bütünleşemedikleri bir gerçektir. Bu olumsuz gelişmenin nedeni, heykel ve plastik ögenin halen mekanın ve özellikle mimari yapının bir aksesuarı olarak görülmesidir. Eğitim eksikliği, ekonomik problemler ve idari kadroların konuya bakış açılarındaki olumsuz düşünce sistemi ile beraber, heykelin tarihi gelişiminde gördüğümüz gibi islam camiası heykele dini inançları doğrultusunda sıcak bakmamıştır. Bunun sonucunda da ülkemizde heykel ve plastik ögeler dış mekan düzenlemelerinde bugünkü yerini almıştır.

6.2. Öneriler

- Heykel ve sergileneyeceği alan bir bütündür. Eserlerin çevresindeki diğer obje ve elemanlar ile arasında ahenkli bir kompozisyon yaratılmalıdır.
- Heykel ve plastik ögeler kendi ölçülerine ve tabiatına uygun bir mekanda sergilenmelidir. Eser lie çevresi arasında karakter birliği sağlanmalı ve heykel, doğa, mimari üçlü harmonisi tasarımda amaç olarak görülmelidir. Eserler sergilendiği alanın çevresindeki yapılara, bunların stiline, yaşına ve ölçüsüne uygun olmalıdır.
- Heykel ve plasatik ögeler mekan içinde çevredeki elemanların bir kısmı ile uyum sağlarken kimi nesnelere ile arada zıtlık oluşturacak biçimde düzenlenmelidir. Örneğin tarihi bir çevrede, modern bir heykelin sergilenişi ile mekanda oldukça ilginç bir atmosfer yaratmak mümkündür.
- Heykel yalnız başına bir düzenlemede yer almamalı, mimari veya bitkisel elemanlar ile bir çevre içinde algılanmalı, uygun fon, uygun zemin teşkil edilmelidir.
- Heykel ve plastik ögelerin mekana etkisinde en önemli unsurlardan biri eser ile içinde yer aldığı düzlem arasındaki şekil-zemin ilişkisidir. Tasarımda her zaman şekil, zeminden ön planda olmalı, eser zemin içinde kaybolmamalıdır. Zemin daha geniş,

daha sade ve basit olmalı, hiçbir zaman eser ile yarışacak özelliğe sahip olmamalıdır. Eserlerin uygulamasında ve ifadesinde düşey düzlem ile obje arasında doku, renk, ölçü bakımından belirlilik sağlanmalıdır.

- Bir heykel ya da plastik ögenin yerleştirilmesi ile ilgili o kadar çok olasılık vardır ki, bu geniş yelpaze içinde bir ideal bulup gerçekleştirmek oldukça güçtür. Mekan içindeki ışık ve gölge unsuru, bakış açıları tespit edilmeli, eserin diğer elemanlar ile bütünlüğü sağlanmalıdır.
- Heykel ve plastik ögeler yapısal bir çevre içinde yada bunun aksine bütünüyle yeşil bir çevre içinde sergilenebilir. Düzenleme her zaman (yılın her mevsiminde) ve de görülebildiği her açıdan ilginç olacak biçimde tasarımlanmalıdır.
- Heykel ve plastik ögelerin odak noktası oluşturabilmesi için eserin niteliğini en iyi ifade edebileceği mekana yerleştirilmeli ve yaratılmak istenen mekanın yapısı tespit edilmelidir.
- Peyzaj planlamada heykel ve plastik ögelerin yer alması ile birlikte, tüm dünyada bilimler arasında bilgi alışverişine yönelme şart olmuştur. Peyzaj düzenlemelerinde uygulanan heykel ve plastik ögelerin çevreleri ile bütünleşmesinde ve ilginç bir mekan oluşturmasında tasarım, peyzaj planı, mimar ve heykeltıraş arasında sağlanan koordinasyon ile gerçekleşmelidir.
- Ülkemizde peyzaj düzenlemelerinde, heykel ve plastik öge tasarımını geliştirmek ve belirli bir düzeye getirmek amacıyla önce halk ve idarecilere bu konuda gerekli eğitim ve bilgi aktarımını sağlamak gerekir. Bunun dışında heykel ve plastik ögenin dış mekan düzenlemelerinde mekan içindeki yeri masa başında yapılan çalışmalar ile değil, arazide ya da düzenlemenin yapıldığı mekanda yerinde tespit çalışmaları ile gerçekleşmelidir.

KAYNAKLAR

- 1- AKDOĞAN , G. (1974) Bahçe ve Peyzaj Sanatı Tarihi
Ankara A.Ü. Ziraat Fak.Yayınları
- 2- AKSOY, M (1992) Mehmet Aksoy Heykelleri
13-31 Mart İstanbul Ajans Türk Matbaacılık A.Ş.
- 3- ALLEY, C. (1993) House & Garden / August
S. 62-63
- 4- AMSTELPARK (1975) S.2-3.
- 5- AMSTELPARK (1978) S.1-2.
- 6- ASLIER, M. (1974) İstanbul'da 20 Heykel Sayı 3 S. 104
İstanbul-Türk Matbaacılık
- 7- ATABAY, S. (1993) Bitki Kompozisyonu Ders Notları
İstanbul - Y.T.Ü.
- 8- BAYRI, E (1989) Çağdaş Heykel Sanatının Gelişimi ve Türkiye'de
Sonuçları (M.S.Ü) Yüksek Lisans Tezi
- 9- BEARDSLEY, J. (1992) Amuseum Lanscapes More Space For Sculpture
Landscape Architecture - January
S. 63-65
- 10- BEBB, R. (1995) "External Figures"
Landscape Design-February
S. 12-15
- 11- BOLTON, L. (1993) House & Garden - August
S. 106,108
- 12- CARR, F. (1995) "The Icons Of Land Art"
Landscape Design-AFebruary
S. 37-40
- 13- CHARAGEAT, M (1995) İslam Bahçeleri - Sanat Dünyamız
Sayı 58 Altan Matbaacılık - İstanbul

- 14- CHARAGEAT , M (1995)Japon Bahçeleri - Sanat Dünyamız
Sayı - 58 Altan Matbaacılık- İstanbul
S. 113.116
- 15- COATS, P (1984) House & Garden - December
S. 157
- 16- COLLENS, G (1984) “The Open Air Sculpture Park, Jardin Du Saint
Bernard “
Landscape Design-February
S. 44.46
- 17- COOPER, A (1995) Landscape Design-February
S. 10-17
- 18- DAGENBACH, U (1988)Garden + Lanschaft
Sayı: 6 S. 29.30
- 19- EKİNCİ, O (1990) “Foça” Tasarım Sayı 3.
- 20- ERK, E (1995) Yırmıncı Yüzyıl Sanatında Mimari-Heykel Yakınlaşmasına
İlişkin Bir İnceleme Y.Lisans Tezi (İ.T.Ü.)
- 21- EVYAPAN , G.A. (1972) Eski Türk Bahçeleri
Ankara - O.D.T.Ü. Başnur Matbaası
- 22- EVYAPAN, G.A. (1991) Mimarlık-Peyzaj
Mimarlık- Sayı : 254
S.30.31
“Central Park”
- 23- GERALD , F. (1991) Architecturel Digest-November
S. 28.30
- 24- GIBBERT, F. (1978) “Sculpture In The Lanscape : 2
The Private Garden
Landscape Design-February
S. 33.36
- 25- GİRİTLİOĞLU, C. (1991)Şehirselsel Mekan Öğeleri ve Tasarımı
İstanbul- İ.T.Ü. Mimarlık Fak.Baskı Atölyesi

- 26- GROWCOTT, C (1995) Lanscape Design- February
S. 18.20
- 27- GÜNGÖR, H. (1972) Temel Tasar
İstanbul - Çeltüt Matbaacılık
- 28- GÜLEN, N. (1994) "Vietnam Şehitleri Anıtı"
Tasarım - Sayı : 46
S. 84.87
- 29- IKENARA, K. (1983) "Hagoromo Park"
Contemporary Lanscapes In The World
S. 52.54
- 30- JELLICOE, G (1977) "Sculpture In The Lanscape : 1
Lanscape Design - August
S. 27-30
- 31- JELLICOE, S (1981) "Sculpture In The Lanscape :3
Open Air Exhibitions
Lanscape Design - May
S. 37.39
- 32- KARSON, R (1985) "The Amerikan Sculptor's Summer Haven
Garden Design-August
S. 56-69
- 33- LOMBARDI, M (1994) Sculture Vegetali
Ville Giardini Sayı 298
S. 84.85
- 34- LONSDALE, B (1987) Art In Action
Lanscape Design-October
S. 22.26
- 35- MILLS, J (1990) The Encylopaedia Of Sculpture
Techniques Manchester

- 36- ÖYMEN, E.E. (1995) “Bahçe Gibi Ülkenin Bahçesinde Ülkesine Benziyor” Sanat Dünyamız . Sayı 58
Altan Matbaacılık - İstanbul
- 37- RUSEN, J.M. (1992) Colombus Park
House& Garden- April
S. 32
- 38- SCHUHUZ, P (1986) A Timeless Beauty
Garden Design-Winter
S. 38.40
- 39- SUZUKI, S. (1983) Shuzenii Public Hall Garden
Contemporary Lanscapes In The World
- 40- TANRIVERDİ,F (1983) Bahçe Sanatının Temel İlkeleri ve Uygulama
Metodları Erzurum - A.Ü. Ziraat Fak.
S. 168.169
- 41- TAKA KASHİ, S (1983) Kaiko Hiroba Plaza
Contemporary Lanscapes In The
World.
- 42- TAYLOR, W (1986) Sculpture In The Lanscapes
Landscape Design- June
S. 40-46
- 43- THWAITES, K (1984) Design Into Construction Spiritual
Interpretation
Landscape Design - Sayı 12.
S. 45-48
- 44- TREXLER, J (1985) The Gift Of A Garden
Garden Design-Spring
S. 33-37
- 45- TUNBIŞ, M . (1984) Peyzaj Tasarım Ders Notları
İstanbul- Y.T.Ü.

- 46- TURAHI, A (1983) Dünya Sanat Tarihi
Türk Tarih Kurumu Basımevi
Ankara S. 15-75
- 47- WHITE, A (1983) Dundee Technology Park
Contemporary Lanscapes In The
World.
S. 190-192
- 48- WYLIE, S (1987) Ornamenting A Garden Gallery
Garden Design-Summer
S. 59-65
- 49- YILMAZ, N (1994) Japon Bahçeleri
Art & Dekor - Sayı 20
Asır Matbaacılık / İstanbul
S. (101.103)
- 50- ZEITLIN, J (1986) Sculpting A Small Garden
Garden Design-Summer
S. 41.45

ÖZGEÇMİŞ

ADI SOYADI : Oya BERKMEN
DOĞUM TARİHİ : 29.Haziran.1969
DOĞUM YERİ : İstanbul
İLKOKUL : (1975-1980) Selimiye İlkokulu
ORTAOKUL : (1980-1983) Kadıköy Kız Lisesi
LİSE : (1983-1986) Kadıköy Kız Lisesi
ÜNİVERSİTE : (1987-1991) Yıldız Teknik Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü
YÜKSEK LİSANS : Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Planlama Bölümü Öğrencisi